

ਅੰਗ ੧੦੮੮ = ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਜਿਨਾ ਗੁਰੁ ਨਹੀ ਭੇਟਿਆ, ਭੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਬਿੰਦ ॥ ਆਵਣੁ ਜਾਵਣੁ ਦੁਖੁ ਘਣਾ, ਕਦੇ ਨ ਚੁਕੈ ਚਿੰਦ ॥ ਕਾਪੜ ਜਿਵੈ ਪਛੋੜੀਐ, ਘੜੀ ਮੁਹਤ ਘੜੀਆਲੁ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ,ਸਿਰਹੁ ਨ ਚੁਕੈ ਜੰਜਾਲੁ ॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੱਤਾ ਭਰ ਵੀ ਭੈ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਚਿੰਤਾ ਕਦੇ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਦੰਡ ਮਿਲੇਗਾ) ਜਿਵੇਂ ਕਪੜਾ ਧੋਣ ਵੇਲੇ (ਪਟੜੇ ਤੇ) ਪਟਕਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੜਿਆਲ ਨੂੰ ਘੜੀ ਦੇ ਘੜੀ ਪਿਛੋਂ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ {ਘੜੀਏ ਘੜੀਏ ਮਾਰੀਐ ਪਹਰੀ ਲਹੈ ਸਜਾਇ। ਸੋ ਹੇੜਾ ਘੜੀਆਲ ਜਿਉ ਡੁਖੀ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ ੧੩੭੯}। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਸਿਰ ਤੋਂ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਜੰਜਾਲ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੧।

ਮਃ ੩ ॥ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਢੂਢੀ ਸਜਣਾ, ਹਉਮੈ ਬੁਰੀ ਜਗਤਿ ॥ ਨਾ ਝੁਰੁ ਹੀਅੜੇ ਸਚੁ ਚਉ ,ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਸਚੁ ॥੨॥ ਹੇ ਸੱਜਣ! ਮੈਂ ਤਿੰਨ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ ਢੂੰਢ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਗਤ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਝੁਰ, ਤੂੰ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰ, ਜੋ ਨਿਰੋਲ ਸੱਚ ਸਰੂਪ ਹੈ। ੨।

ਪਦਾਰਥ = ਜਿਨਾ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਭੇਟਿਆ-ਮਿਲਿਆ। ਬਿੰਦ-ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਵੀ। ਆਵਣੁ ਜਾਵਣੁ-ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦਾ। ਘਣਾ-ਬਹੁਤ। ਨ ਚੁਕੈ-ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਚਿੰਦ-ਚਿੰਤਾ। ਪਛੋੜੀਐ-(ਪਟੜੇ ਉਤੇ) ਪਟਕਾਈਦਾ ਹੈ। ਘੜੀ ਮੁਹਤ-ਘੜੀ ਦੇ ਘੜੀ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਸਿਰਹੁ-ਸਿਰ ਤੋਂ। ਜੰਜਾਲੁ-ਬੰਧਨ; ਝਮੇਲਾ। ੧। ਤ੍ਰਿਭਵਣ-ਤਿੰਨ ਭਵਨਾਂ ਵਿਚ। ਢੂਢੀ-ਢੂੰਢ ਕੇ। ਸਜਣਾ-ਹੇ ਸੱਜਣ!। ਜਗਤਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਨ ਝੁਰੁ-ਦੁਖੀ ਨਾ ਹੋ। ਹੀਅੜੇ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਸਚੁ ਚਉ-ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰ। ਸਚੇ ਸਚੁ-ਨਿਰੋਲ ਸੱਚ ਸਰੂਪ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਪੇ ਬਖਸਿਓਨੁ ,ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਣੇ ॥ ਆਪੇ ਭਗਤੀ ਲਾਇਓਨੁ ,ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਨੀਸਾਣੇ ॥ ਸਨਮੁਖ ਸਦਾ ਸੋਹਣੇ, ਸਚੈ ਦਰਿ ਜਾਣੇ ॥ ਐਥੈ ਓਥੈ ਮੁਕਤਿ ਹੈ, ਜਿਨ ਰਾਮ ਪਛਾਣੇ ॥ ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਸੇ ਜਨ ਜਿਨ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ, ਤਿਨ ਹਉ ਕੁਰਬਾਣੇ ॥੪॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ, (ਜਿਹੜੇ) ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਏ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ (ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ) ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਸਨਮੁਖ ਸਦਾ ਹੀ (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਸੋਹਣੇ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਵੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ (ਆਦਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ)। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਇਥੇ ਉਥੇ (ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਮੁਕਤ ਹਨ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ੪।

ਪਦਾਰਥ = ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਅਨੁਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ। ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ। ਬਖਸਿਓਨੁ-ਬਖਸ਼ ਲਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ। ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ। ਸਮਾਣੇ-ਲੀਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਲਾਇਓਨੁ-ਲਾਇਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ। ਸਬਦਿ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ। ਨੀਸਾਣੇ-ਨਿਸ਼ਾਨ (ਮੋਹਰ) ਲਾ ਕੇ। ਸਨਮੁਖ-ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ। ਸਚੈ ਦਰਿ-ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਉਤੇ। ਐਥੈ ਓਥੈ-ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ। ਰਾਮ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ। ਸੇ ਜਨ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ। ਜਿਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਤਿਨ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ। ਹਉ-ਮੈਂ। ਕੁਰਬਾਣੇ-ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ੪।

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਮਹਲ ਕੁਚਜੀ ਮੜਵੜੀ, ਕਾਲੀ ਮਨਹੁ ਕੁਸੁਧ ॥ ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਨਿ ਤਾ ਪਿਰੁ ਰਵੈ, ਨਾਨਕ ਅਵਗੁਣ ਮੁੰਧ ॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਦੇਹ ਰੂਪ ਮੜ੍ਹੇ ਵਿਚ ਵੜੀ ਹੋਈ (ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਵਾਲੀ) ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੁਚੱਜੀ ਹੈ ਅਤੇ (ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ) ਮਨੋਂ ਕਾਲੀ ਤੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ (ਉਸ ਵਿਚ) ਚੰਗੇ ਗੁਣ ਹੋਣ ਤਾਂ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, (ਪਰ ਇਸ) ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਚ ਔਗਣ ਬਹੁਤ ਹਨ (ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ)। ੧।

ਸਾਰੰਸ਼ = ਔਗਣਾਂ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਣ ਤਾਂ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਸ਼ਬਦਾਰਥ)।

ਮਃ ੧ ॥ ਸਾਚੁ ਸੀਲ ਸਚੁ ਸੰਜਮੀ, ਸਾ ਪੂਰੀ ਪਰਵਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਅਹਿਨਿਸਿ ਸਦਾ ਭਲੀ, ਪਿਰ ਕੈ ਹੇਤਿ ਪਿਆਰਿ ॥੨॥ (ਜਿਹੜੀ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮਨ ਕਰਕੇ) ਸੱਚੀ, ਚੰਗੇ ਆਚਰਨ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਰਹਿਣੀ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਰ (ਸਤਸੰਗਤ) ਵਿਚ ਪੂਰੀ

ਉਤਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ; ਸ਼ੁੱਭ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਦੇ ਹਿਤ ਵਿਚ, ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ (ਪ੍ਰਵਾਰ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ) ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਦਾ ਚੰਗੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਆਪਣਾ ਆਪੁ ਪਛਾਣਿਆ, ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਪਾਇਆ ॥ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਆਪਣੀ, ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਮਿਲਾਇਆ ॥ ਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਿਰਮਲੀ, ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਆਇਆ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਜਿਨੀ ਚਾਖਿਆ, ਅਨ ਰਸ ਠਾਕਿ ਰਹਾਇਆ ॥ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀ ਸਦਾ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ, ਫਿਰਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭੁਖ ਗਵਾਇਆ ॥੫॥ (ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ) ਨਾਮ ਰੂਪ ਖਜਾਨਾ ਪਾਇਆ ਹੈ, (ਉਸ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ) ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਅਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ (ਉਸ ਨੂੰ) ਹਰੀ ਨੇ ਨਾਮ ਰਸ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਰਸ ਚੱਖਿਆ ਹੈ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਹੋਰ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। (ਉਹ) ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਰਸ ਪੀ ਕੇ ਸਦਾ ਲਈ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਫਿਰ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ) ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਤੇ ਭੁੱਖ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ੫।

ਪਦਾਰਥ = ਮਹਲ-ਇਸਤ੍ਰੀ। ਕੁਚਜੀ-ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਨਹੀਂ। ਮੜਵੜੀ-ਦੇਹ ਰੂਪ ਮੜ੍ਹੇ ਵਿਚ ਵੜੀ ਹੋਈ; ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਵਾਲੀ। ਮਨਹੁ-ਮਨੋਂ। ਕੁਸੁਧ-ਮੈਲੀ; ਅਪਵਿਤ੍ਰ। ਪਿਰੁ-ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਨੂੰ। ਰਵੈ-ਸਿਮਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੁੰਧ-ਇਸਤ੍ਰੀ। ੧। ਸਾਚੁ-(ਮਨ ਕਰਕੇ) ਸੱਚੀ ਹੈ। ਸੀਲ-ਚੰਗੇ ਆਚਰਨ ਵਾਲੀ; ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਵ ਵਾਲੀ। ਸਚੁ ਸੰਜਮੀ-ਸੱਚੀ ਰਹਿਣੀ ਵਾਲੀ। ਸਾ-ਉਹ (ਇਸਤ੍ਰੀ)। ਪਰਵਾਰਿ-ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ। ਅਹਿਨਿਸਿ-ਦਿਨ ਰਾਤ। ਭਲੀ-ਚੰਗੀ। ਪਿਰ ਕੈ-ਪਤੀ ਦੇ। ਹੇਤਿ-ਹਿਤ ਵਿਚ। ਪਿਆਰਿ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ। ੨। ਪਉੜੀ ॥ ਆਪਣਾ ਆਪੁ-ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜਾਨਾ। ਸਬਦਿ-ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ। ਨਿਰਮਲੀ-ਪਵਿਤ੍ਰ। ਜਿਨੀ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਅਨ ਰਸ-ਹੋਰ ਰਸਾਂ ਵੱਲੋਂ। ਠਾਕਿ ਰਹਾਇਆ-ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਪੀ-ਪੀ ਕੇ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਭਏ-ਰੱਜ ਗਏ ਹਨ। ੫।

ਸਲੋਕੁ ਮ: ੩ ॥ ਪਿਰ ਖੁਸੀਏ ਧਨ ਰਾਵੀਏ, ਧਨ ਉਰਿ ਨਾਮੁ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਧਨ ਆਗੈ ਖੜੀ, ਸੋਭਾਵੰਤੀ ਨਾਰਿ ॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਸ ਜੀਵ ਰੂਪ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾਮ ਰੂਪ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹੈ, (ਉਸ ਉਤੇ) ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਹ) ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਮਾਣਦੀ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਜਿਹੜੀ ਜੀਵ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਅੱਗੇ ਖੜੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ (ਆਗਿਆ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵ) ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੋਭਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੧।

ਮ: ੧ ॥ ਸਸੁਰੈ ਪੇਈਐ ਕੰਤ ਕੀ, ਕੰਤੁ ਅਗੰਮੁ ਅਥਾਹੁ ॥ ਨਾਨਕ ਧੰਨੁ ਸੁਹਾਗਣੀ, ਜੋ ਭਾਵਹਿ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ॥੨॥ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਹੁਰੇ ਤੇ ਪੇਕੇ (ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ) ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਦੀ ਦਾਸੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ (ਜੋ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ) ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਉਹ) ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਧੰਨ ਹਨ। ੨। (ਇਹ ਸਲੋਕ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਥੋੜੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ੩੨ ਨੰਬਰ ਤੇ ਦਰਜ ਹੈ)। ਪਉੜੀ ॥ ਤਖਤਿ ਰਾਜਾ ਸੋ ਬਹੈ, ਜਿ ਤਖਤੈ ਲਾਇਕ ਹੋਈ ॥ ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਪਛਾਣਿਆ, ਸਚੁ ਰਾਜੇ ਸੇਈ ॥ ਏਹਿ ਭੂਪਤਿ ਰਾਜੇ ਨ ਆਖੀਅਹਿ, ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਦੁਖੁ ਹੋਈ ॥ ਕੀਤਾ ਕਿਆ ਸਾਲਾਹੀਐ, ਜਿਸੁ ਜਾਦੇ ਬਿਲਮ ਨ ਹੋਈ ॥ ਨਿਹਚਲੁ ਸਚਾ ਏਕੁ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੈ ਸੁ ਨਿਹਚਲੁ ਹੋਈ ॥੬॥ ਉਹ ਰਾਜਾ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬੈਠਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਚ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚੇ ਰਾਜੇ ਹਨ। ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਏਹ ਰਾਜੇ ਨਹੀਂ ਆਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਦ੍ਰਿੜ ਭਾਵ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਜਾਂਦਿਆਂ (ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ) ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, (ਉਸ ਨੂੰ) ਕੀ ਸਲਾਹੁਣਾ ਹੈ? ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, (ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਣ ਪੈ ਕੇ (ਇਸ ਤੱਤ ਨੂੰ) ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਵੀ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੬।

ਬਿਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੋ ਸੇਵਕੁ ਬਿਰ ਹੋਸੀ ॥ (੧੧੦੦)

ਪਦਾਰਥ = ਪਿਰ-ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ। ਖੁਸੀਏ-ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ। ਧਨ-ਇਸਤ੍ਰੀ। ਰਾਵੀਏ-ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਹੈ। ਉਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਆਗੈ ਖੜੀ-ਅੱਗੇ (ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ) ਖੜੀ ਹੈ। ਨਾਰਿ-ਇਸਤ੍ਰੀ। ੧। ਸਸੁਰੈ-ਸਹੁਰੇ ਘਰ (ਪ੍ਰਲੋਕ) ਵਿਚ। ਪੇਈਐ-ਪੇਕੇ ਘਰ

(ਇਸ ਲੋਕ) ਵਿਚ। ਕੰਤ ਕੀ-ਪਤੀ ਦੀ। ਅਗੰਮ-ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ। ਅਥਾਹ-ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ। ਧੰਨੁ-ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ। ਸੋਹਾਗਣੀ-ਸੁਹਾਗ ਭਾਗ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਜਿਉਂਦੇ ਪਤੀ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ)। ਭਾਵਹਿ-ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ੨। ਪਉੜੀ। ਤਖਤਿ-ਤਖਤ ਉਤੇ। ਸੋ ਬਹੈ-ਉਹ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਜਿ-ਜਿਹੜਾ। ਤਖਤੈ-ਤਖਤ ਦੇ। ਜਿਨੀ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਸਚੁ-ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ। ਸੇਈ-ਉਹ। ਭੂਪਤਿ-ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਕ। ਦੂਜੈ ਭਾਇ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਨਾਲ। ਕੀਤਾ-ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ਜਾਦੇ-ਜਾਂਦਿਆਂ। ਬਿਲਮ-ਦੇਰ। ਨਿਹਚਲੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਏਕੁ-ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ। ਬੂਝੈ-ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ੬।

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਸਭਨਾ ਕਾ ਪਿਰੁ ਏਕੁ ਹੈ, ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਖਾਲੀ ਨਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸੇ ਸੋਹਾਗਣੀ, ਜਿ ਸਤਿਗੁਰ ਮਾਹਿ ਸਮਾਹਿ ॥੧॥
(ਹੇ ਭਾਈ!) ਸਭ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪਤੀ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਕੋਈ ਜੀਵ ਇਸਤ੍ਰੀ) ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸੁਹਾਗ ਭਾਗ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੧।

ਮਃ ੩ ॥ ਮਨ ਕੇ ਅਧਿਕ ਤਰੰਗ, ਕਿਉ ਦਰਿ ਸਾਹਿਬ ਛੁਟੀਐ ॥ ਜੇ ਰਾਚੈ ਸਚ ਰੰਗਿ, ਗੂੜੈ ਰੰਗਿ ਅਪਾਰ ਕੈ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਛੁਟੀਐ, ਜੇ ਚਿਤੁ ਲਗੈ ਸਚਿ ॥੨॥
(ਹੇ ਭਾਈ!) ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਤਰੰਗ ਉਠਦੇ ਹਨ, (ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ) ਮਾਲਕ ਦੇ ਦਰ ਉਤੇ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ? ਜੇ (ਮਨੁੱਖ) ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੂੜ੍ਹੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਚ ਜਾਵੇ। ਅਤੇ ਜੇ ਚਿੱਤ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਜੁੜ ਜਾਵੇ, ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ੨।

ਅੰਗ ੧੦੮੯ = ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲੁ ਹੈ, ਕਿਉ ਕੀਮਤਿ ਕੀਜੈ ॥ ਆਪੇ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਸਾਜੀਅਨੁ ,ਆਪੇ ਵਰਤੀਜੈ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸਲਾਹੀਐ, ਸਚੁ ਕੀਮਤਿ ਕੀਜੈ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਕਮਲੁ ਬਿਗਾਸਿਆ, ਇਵ ਹਰਿ ਰਸੁ ਪੀਜੈ ॥ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਠਾਕਿਆ, ਸੁਖਿ ਸਹਜਿ ਸਵੀਜੈ ॥੨॥
(ਹੇ ਭਾਈ!) ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਅਮੋਲਕ ਹੈ, (ਉਸ ਦੀ) ਕੀਮਤ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਉਸ ਹਰੀ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਸਾਜੀ ਹੈ ਅਤੇ (ਇਸ ਵਿਚ ਉਹ) ਆਪ ਹੀ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਲਾਹੁਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, (ਇਹੀ) ਸੱਚੀ ਕੀਮਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ (ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਹੈ)। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਹਿਰਦਾ ਕਮਲ ਖਿੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਰਸ ਪੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਨਾਮ ਰਸ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ) ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ ਰੋਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਫਿਰ) ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸੌਂ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੨।

ਪਦਾਰਥ = ਪਿਰ-ਪਤੀ ਪ੍ਰੇਮਸਰ। ਸੇ-ਉਹ। ਸੋਹਾਗਣੀ-ਸੁਹਾਗ ਭਾਗ ਵਾਲੀਆਂ। ਜਿ-ਜਿਹੜੀਆਂ। ਮਾਹਿ-ਵਿਚ। ਸਮਾਹਿ-ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ। ੧। ਅਧਿਕ-ਬਹੁਤ। ਤਰੰਗ-ਲਹਿਰਾਂ (ਚੰਗੇ ਮਾੜੇ ਖਿਆਲਾਂ ਜਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ)। ਦਰਿ ਸਾਹਿਬ-ਮਾਲਕ ਦੇ ਦਰ ਤੇ। ਰਾਚੈ-ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਸਚ ਰੰਗਿ-ਸੱਚੇ ਰੰਗ ਵਿਚ। ਅਪਾਰ ਕੈ-ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ। ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ। ਸਚਿ-ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ। ੨। ਪਉੜੀ। ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ। ਸਾਜੀਅਨੁ-ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ। ਵਰਤੀਜੈ-ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ। ਸਬਦੀ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ। ਕਮਲੁ-ਹਿਰਦਾ ਕਮਲ। ਬਿਗਾਸਿਆ-ਖਿੜ ਗਿਆ। ਇਵ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਪੀਜੈ-ਪੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਵਣ ਜਾਣਾ-ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ। ਠਾਕਿਆ-ਰੋਕਿਆ ਹੈ। ਸੁਖਿ ਸਹਜਿ-ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੁਖ ਵਿਚ। ਸਵੀਜੈ-ਸੌਂ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੨।

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਨਾ ਮੈਲਾ ਨਾ ਧੁੰਧਲਾ, ਨਾ ਭਗਵਾ ਨਾ ਕਚੁ ॥ ਨਾਨਕ ਲਾਲੋ ਲਾਲੁ ਹੈ, ਸਚੈ ਰਤਾ ਸਚੁ ॥੧॥
(ਅੰਨਵੈ ਅੱਖਰ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਨਾ ਮੈਲਾ (ਤਮੋ ਗੁਣੀ), ਨਾ ਧੁੰਧਲਾ (ਰਜੋ ਗੁਣੀ), ਨਾ ਭਗਵਾ (ਸਤੋ ਗੁਣੀ) ਅਤੇ ਨਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ (ਉਸ ਨੂੰ) ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੱਚਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, (ਸੱਚੋਂ ਉਸ ਨੂੰ) ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਲੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। **ਦੂਜਾ ਅਰਥ =** (ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚ ਰੂਪ ਹੈ, (ਉਸ ਉਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ) ਨਿਰੋਲ ਲਾਲ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੈ, (ਉਹ ਰੰਗ) ਨਾ ਮੈਲਾ ਹੈ, ਨਾ ਘਸਮੈਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੇਰੂ ਰੰਗਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਕੱਚਾ (ਉਤਰਨ ਵਾਲਾ) ਹੈ। ੧।

ਮਃ ੩ ॥ ਸਹਜਿ ਵਣਸਪਤਿ ਫੁਲੁ ਫਲੁ ,ਭਵਰੁ ਵਸੈ ਭੈ ਖੰਡਿ ॥ ਨਾਨਕ ਤਰਵਰੁ ਏਕੁ ਹੈ, ਏਕੋ ਫੁਲੁ ਭਿਰੰਗੁ ॥੨॥
(ਹੇ ਭਾਈ!) ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ (ਜਾਂ ਸਤਸੰਗਤ ਮਾਨੋ) ਬਨਸਪਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਰੂਪ ਫੁੱਲ, ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਫਲ ਲੱਗਾ ਹੈ, ਗੁਰਮੁਖ ਰੂਪ

ਭੌਰਾ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ (ਇਸ ਸੰਗਤ ਵਿਚ) ਵਸਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਨਸਪਤੀ ਦੇ ਦਰੱਖਤ (ਸਤਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਗੁਰਮੁਖ) ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ, ਧਰਮ ਰੂਪ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਭੌਰਾ (ਗੁਰਮੁਖ) ਵੀ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ। ੨। ਪਉੜੀ ॥ ਜੋ ਜਨ ਲੂਝਹਿ ਮਨੈ ਸਿਉ ,ਸੇ ਸੂਰੇ ਪਰਧਾਨਾ ॥ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਸਦਾ ਮਿਲਿ ਰਹੇ, ਜਿਨੀ ਆਪੁ ਪਛਾਨਾ ॥ ਗਿਆਨੀਆ ਕਾ ਇਹੁ ਮਹਤੁ ਹੈ, ਮਨ ਮਾਹਿ ਸਮਾਨਾ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਕਾ ਮਹਲੁ ਪਾਇਆ, ਸਚੁ ਲਾਇ ਧਿਆਨਾ ॥ ਜਿਨ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਮਨੁ ਜੀਤਿਆ, ਜਗੁ ਤਿਨਹਿ ਜਿਤਾਨਾ ॥੮॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਅਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਬਹਾਦਰ ਤੇ ਮੁਖੀ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਦਾ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਹੈ (ਕਿ ਉਹ ਅਪਣੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ (ਮਨ ਨੂੰ ਭਟਕਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਸਚਾ ਧਿਆਨ ਲਾ ਕੇ ਹਰਿ ਜੀ ਦਾ ਮਹਿਲ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਿਤ ਲਿਆ ਹੈ। ੮।

ਪਦਾਰਥ = ਧੁੰਧਲਾ-ਧੁੰਧ ਰੰਗਾ; ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਾਲਾ; ਘਸਮੈਲਾ ਰੰਗ। ਭਗਵਾ-ਗੇਰੂ ਰੰਗ। ਕਚੁ-(ਮਾਇਆ ਦਾ) ਕੱਚਾ ਰੰਗ। ਲਾਲੇ-ਨਾਮ ਦੀ ਲਾਲੀ। ਲਾਲੁ-ਅਨੰਦ। ਸਚੈ-ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ। ਰਤਾ-ਰੰਗਿਆ ਹੈ। ਸਚੁ-ਸੱਚ ਰੂਪ ਹੋ ਗਿਆ। ੧। ਸਹਜਿ-ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ। ਭਵਰੁ-ਭੌਰਾ। ਖੰਡਿ-ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ। ਤਰਵਰ-ਦਰੱਖਤ। ਭਿਰੰਗੁ-ਭੌਰਾ। ੨। ਪਉੜੀ। ਜੋ ਜਨ-ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ। ਲੂਝਹਿ-ਲੜਦੇ ਹਨ। ਮਨੈ ਸਿਉ-ਨਾਲ। ਸੇ-ਉਹ (ਮਨੁੱਖ)। ਸੂਰੇ-ਸੂਰਬੀਰ। ਪਰਧਾਨਾ-ਮੁਖੀ। ਸੇਤੀ-ਨਾਲ। ਜਿਨੀ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਆਪੁ-ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਗਿਆਨੀਆ ਕਾ-ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ। ਮਹਤੁ-ਵਡਿਆਈ; ਮਹੱਤਵ। ਮਨ ਮਾਹਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਸਮਾਨਾ-ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਹਲੁ-ਘਰ; ਅਸਥਾਨ; ਟਿਕਾਣਾ। ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਤਿਨਹਿ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਜਿਤਾਨਾ-ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ। ੮।

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਜੋਗੀ ਹੋਵਾ ਜਗਿ ਭਵਾ, ਘਰਿ ਘਰਿ ਭੀਖਿਆ ਲੇਉ ॥ ਦਰਗਹ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ, ਕਿਸੁ ਕਿਸੁ ਉਤਰੁ ਦੇਉ ॥ ਭਿਖਿਆ ਨਾਮੁ ਸੰਤੋਖੁ ਮੜੀ, ਸਦਾ ਸਚੁ ਹੈ ਨਾਲਿ ॥ ਭੇਖੀ ਹਾਥ ਨ ਲਧੀਆ, ਸਭ ਬਧੀ ਜਮਕਾਲਿ ॥ ਨਾਨਕ ਗਲਾ ਝੂਠੀਆ, ਸਚਾ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਜੇ ਮੈਂ ਜੋਗੀ ਹੋ (ਬਣ) ਜਾਵਾਂ, ਜਗਤ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਾਂ ਅਤੇ ਘਰ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਭਿੱਖਿਆ ਲੈਂਦਾ ਰਹਾਂ। (ਜਦ) ਦਰਗਹ ਵਿਚ ਲੇਖਾ ਮੰਗਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਉਤਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। (ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਿੱਖਿਆ ਮੰਗੀਦੀ ਹੈ, (ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਗੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸ ਕਿਸ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਓਗੇ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਭਿੱਖਿਆ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ (ਅਪਣੀ) ਕੁਟੀਆ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਦਾ (ਉਸ ਦੇ) ਨਾਲ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾਈ (ਅਸਲੀਅਤ) ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ, (ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਣ ਕਰਕੇ) ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਮ ਨੇ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ, (ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਸਭ) ਗੱਲਾਂ ਝੂਠੀਆਂ ਹਨ। ੧।

ਮਃ ੩ ॥ ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ, ਸੇ ਦਰੁ ਸੇਵਿਹੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਲੋੜਿ ਲਹੁ ,ਜਿਸੁ ਜੇਵਡੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਤਿਸੁ ਸਰਣਾਈ ਛੂਟੀਐ, ਲੇਖਾ ਮੰਗੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਸਚੁ ਦ੍ਰਿੜਾਏ ਸਚੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ,ਸਚਾ ਓਹੁ ਸਬਦੁ ਦੇਇ ॥ ਹਿਰਦੈ ਜਿਸ ਦੈ ਸਚੁ ਹੈ, ਤਨੁ ਮਨੁ ਭੀ ਸਚਾ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੈ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ, ਸਚੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਇ ॥ ਸਚੇ ਮਾਹਿ ਸਮਾਵਸੀ, ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥੨॥ ਜਿਸ ਦਰ ਤੇ ਰਹਿ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਮੰਗਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਰਿਓ। ਅਜੇਹਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲੱਭ ਲਵੋ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਜਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਉਸ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਪਿਆਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਫਿਰ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਲੇਖਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦਾ। (ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ) ਸਚਾ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਦਾ ਹੈ, (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ) ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸੱਚਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਵਸਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦਾ) ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਵੀ ਸੱਚਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਲਈਏ, (ਤਾਂ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਸੱਚੀ ਵਡਿਆਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਪਦਾਰਥ = ਹੋਵਾ-ਹੋ (ਬਣ) ਜਾਵਾਂ। ਜਗਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਭਵਾ-ਘੁੰਮਦਾ ਫਿਰਾਂ। ਲੇਉ-ਲੈਂਦਾ ਰਹਾਂ। ਕਿਸੁ ਕਿਸੁ-ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ। ਦੇਉ

-ਦੇਵਾਂਗਾ। ਮੜੀ-ਕੁਟੀਆ; ਮਠ। ਹਾਥ-ਫੁੰਘਾਈ; ਤਹਿ; ਅਸਲੀਅਤ। ਨ ਲਪੀਆ-ਨਹੀਂ ਲੱਭਦੀ। ਬਪੀ-ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਮਕਾਲਿ-ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਮ ਨੇ। ਗਲਾ-ਗੱਲਾਂ। ਸਮਾਲਿ-ਯਾਦ ਕਰ। ੧। ਜਿਤੁ ਦਰਿ-ਜਿਸ ਦਰ ਉਤੇ। ਸੋ ਦਰੁ-ਉਸ ਦਰ ਨੂੰ। ਸੇਵਿਹੁ-ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਰਿਓ। ਲੋੜਿ ਲਹੁ-ਲੱਭ ਲਵੋ। ਅਵਰੁ-ਹੋਰ। ਛੂਟੀਐ-ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦ੍ਰਿੜਾਏ-ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦ੍ਰਿੜੁ-ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਬਦੁ-ਉਪਦੇਸ਼। ਦੇਇ-ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ-ਜੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਲਈਏ। ਸਮਾਵਸੀ-ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਸੂਰੇ ਏਹਿ ਨ ਆਖੀਅਹਿ, ਅਹੰਕਾਰਿ ਮਰਹਿ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ॥ ਅੰਧੇ ਆਪੁ ਨ ਪਛਾਣਨੀ, ਦੂਜੈ ਪਚਿ ਜਾਵਹਿ ॥ ਅਤਿ ਕਰੋਧ ਸਿਉ ਲੂਝਦੇ, ਅਗੈ ਪਿਛੈ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਅਹੰਕਾਰੁ ਨ ਭਾਵਈ, ਵੇਦ ਕੂਕਿ ਸੁਣਾਵਹਿ ॥ ਅਹੰਕਾਰਿ ਮੁਏ ਸੇ ਵਿਗਤੀ ਗਏ, ਮਰਿ ਜਨਮਹਿ ਫਿਰਿ ਆਵਹਿ ॥੯॥ ਸੂਰਵੀਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਮਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ (ਅੰਤ ਵਿਚ) ਦੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। (ਇਹੋ ਜਿਹੇ) ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਗਿਆਨੀ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦੇ, ਦ੍ਰਿੜੁ ਭਾਵ ਵਿਚ ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। (ਉਹ) ਬੜੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ (ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ) ਲੜਦੇ ਹਨ, (ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ) ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਰਿ ਜੀ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, (ਇਹ ਗੱਲ) ਵੇਦ ਵੀ ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ) ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਮਰੇ ਹਨ, ਉਹ (ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ) ਬਿਨਾ ਗਤੀ ਦੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ, (ਉਹ) ਮੁੜ ਮਰਦੇ ਜੰਮਦੇ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੯।

ਪਦਾਰਥ = ਸੂਰੇ-ਸੂਰਵੀਰ। ਅੰਧੇ-ਅੰਨ੍ਹੇ (ਅਗਿਆਨੀ)। ਆਪੁ-ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਦੂਜੈ-ਦ੍ਰਿੜੁ ਭਾਵ ਵਿਚ। ਪਚਿ ਜਾਵਹਿ-ਸੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਤਿ-ਬਹੁਤ। ਸਿਉ-ਨਾਲ। ਲੂਝਦੇ-ਲੜਦੇ ਹਨ। ਅਗੈ ਪਿਛੈ-ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ। ਨ ਭਾਵਈ-ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਮੁਏ-ਮਰ ਗਏ ਹਨ। ਸੇ-ਉਹ। ਵਿਗਤੀ-ਬਿਨਾ ਗਤੀ (ਮੁਕਤੀ) ਦੇ। ਫਿਰਿ-ਮੁੜ ਕੇ। ੯।

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਕਾਗਉ ਹੋਇ ਨ ਉਜਲਾ, ਲੋਹੇ ਨਾਵ ਨ ਪਾਰੁ ॥ ਪਿਰਮ ਪਦਾਰਥੁ ਮੰਨਿ ਲੈ, ਧੰਨੁ ਸਵਾਰਣਹਾਰੁ ॥ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਉਜਲਾ, ਸਿਰਿ ਕਾਸਟ ਲੋਹਾ ਪਾਰੁ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਛੋਡੈ ਭੈ ਵਸੈ, ਨਾਨਕ ਕਰਣੀ ਸਾਰੁ ॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਕਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਉਜਲ ਹੰਸ (ਕਾਂ ਵਾਂਗ ਮੈਲੇ ਤੇ ਕਾਲੇ ਮਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰਮੁਖ) ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀ ਬੇੜੀ ਰਾਹੀਂ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। (ਜੇ ਮਨੁੱਖ) ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ ਮਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਸਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, (ਉਹ ਕਾਂ ਤੋਂ) ਚਿੱਟਾ ਹੰਸ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੱਕੜ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲੋਹਾ (ਦਰਿਆ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਲੱਕੜ ਦੀ ਬੇੜੀ ਉਤੇ ਲੋਹਾ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਪਾਪੀ ਵੀ ਨਾਮ ਦੇ ਆਸਰੇ ਭਵਜਲ ਤੋਂ ਤਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਉਸ ਦੀ ਇਹ) ਕਮਾਈ ਸ੍ਰੇਸਟ ਹੈ। ੧।

ਮਃ ੩ ॥ ਮਾਰੂ ਮਾਰਣ ਜੋ ਗਏ, ਮਾਰਿ ਨ ਸਕਹਿ ਗਵਾਰ ॥ ਨਾਨਕ ਜੇ ਇਹੁ ਮਾਰੀਐ, ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਏਹੁ ਮਨੁ ਮਾਰਿਆ ਨ ਮਰੈ, ਜੇ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨ ਹੀ ਕਉ ਮਨੁ ਮਾਰਸੀ, ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ ਸੋਇ ॥੨॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਮਾਰੂ ਥਲ ਵਿਚ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਮੂਰਖ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਇਹ ਮਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਮਾਰੀਏ, ਤਾਂ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਭ ਕੋਈ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮਨ ਮਾਰਿਆ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਪਵੇ, ਤਾਂ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਵੇਗਾ। ੨।

ਅੰਗ ੧੦੯੦ = ਪਉੜੀ ॥ ਦੋਵੈ ਤਰਫਾ ਉਪਾਈਓਨੁ ,ਵਿਚਿ ਸਕਤਿ ਸਿਵ ਵਾਸਾ ॥ ਸਕਤੀ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ, ਫਿਰਿ ਜਨਮਿ ਬਿਨਾਸਾ ॥ ਗੁਰਿ ਸੇਵਿਐ ਸਾਤਿ ਪਾਈਐ, ਜਪਿ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸਾ ॥ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਸੋਧਿ ਦੇਖੁ ,ਉਤਮ ਹਰਿ ਦਾਸਾ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੋ ਥਿਰੁ ਨਹੀਂ, ਨਾਮੇ ਬਲਿ ਜਾਸਾ ॥੧੦॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਕਾਂ ਤੇ ਹੰਸ ਭਾਵ ਮਨਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ) ਦੋਵੇਂ ਤਰਫਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, (ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਮਾਇਆ ਤੇ ਜੀਵ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ; ਮਨਮੁਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮਾਇਆ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ (ਸੰ.ਸ.; ਫ.ਸ.)। ਮਾਇਆ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, (ਇਸ ਲਈ ਉਹ) ਮੁੜ ਮੁੜ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ

ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ ਦੇਖ ਲਵੋ, ਹਰੀ ਦੇ ਦਾਸ ਉਤਮ ਹਨ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, (ਇਸ ਲਈ) ਮੈਂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਲਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ੧੦।

ਪਦਾਰਥ = ਕਾਗਉ-ਕਾਂ ਤੋਂ। ਉਜਲਾ-ਚਿੱਟਾ ਹੰਸ। ਲੋਹੇ ਨਾਵ-ਲੋਹੇ ਦੀ ਬੇੜੀ। ਪਾਰੁ-(ਦਰਿਆਂ ਤੋਂ) ਪਾਰ। ਪਿਰਮ ਪਦਾਰਥ-ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਪਦਾਰਥ। ਮੰਨਿ ਲੈ-ਮੰਨ (ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ) ਲੈ। ਧੰਨੁ-ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ। ਸਿਰਿ ਕਾਸਟ-ਲੱਕੜ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ। ਕਰਣੀ-ਮਿਹਨਤ; ਘਾਲ ਕਮਾਈ। ਸਾਰੁ-ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ੧। ਮਾਰੂ-ਰੇਤਲਾ ਇਲਾਕਾ; ਉਜਾੜ; ਬੀਆਬਾਨ ਜੰਗਲ। ਗਵਾਰ-ਮੂਰਖ। ਲੋਚੈ-ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਉ-ਨੂੰ। ਭੇਟੈ-ਮਿਲ ਪਵੇ। ਸੋਇ-ਉਹ। ੨। ਪਉੜੀ। ਦੋਵੇ ਤਰਫਾ-ਕਾਂ ਤੇ ਹੰਸ (ਮਨਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਿ); ਮਾਇਆ ਤੇ ਆਤਮਾ; ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ਵਿਚਿ-(ਸ੍ਰਿਸਟੀ) ਵਿਚ। ਫਿਰਿ-ਮੁੜ ਮੁੜ। ਬਿਨਾਸਾ-ਮਰਦਾ ਹੈ। ਗਿਰਾਸਾ-ਖਾਂਦਿਆਂ ਸਮੇਂ। ਸੋਧਿ-ਨਿਰਣਾ ਕਰਕੇ। ਕੋ-ਕੋਈ। ਬਿਰੁ ਨਹੀ-ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ। ਬਲਿ ਜਾਸਾ-ਸਦਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ੧੦।

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਹੋਵਾ ਪੰਡਿਤੁ ਜੋਤਕੀ, ਵੇਦ ਪੜਾ ਮੁਖਿ ਚਾਰਿ ॥ ਨਵ ਖੰਡ ਮਧੇ ਪੂਜੀਆ ਅਪਣੈ ਚਜਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਮਤੁ ਸਚਾ ਅਖਰੁ ਭੁਲਿ ਜਾਇ, ਚਉਕੈ ਭਿਟੈ ਨ ਕੋਇ ॥ ਝੂਠੇ ਚਉਕੇ ਨਾਨਕਾ, ਸਚਾ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇ) ਮੈਂ ਪੰਡਤ ਜਾਂ ਜੋਤਸ਼ੀ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਜਬਾਨੀ ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਾਂ। ਅਪਣੇ ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਵੀਚਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ (ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ) ਵਿਚ ਪੂਜਿਆ ਜਾਵਾਂ। (ਅਤੇ ਇਹ ਖਿਆਲ ਰੱਖਾਂ ਕਿ ਨੀਵੀ ਜਾਤ ਦਾ) ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਮੇਰੇ ਚੌਂਕੇ ਵਿਚ ਭਿੱਟ ਨਾ ਜਾਵੇ, (ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ ਵਿਅਰਥ ਹੈ), ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਚਾ ਹੈ, (ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਿਤੇ) ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਵੇ; ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਨਾ ਭੁੱਲ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਚੌਂਕੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਭਿੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਭਾਵ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਚੌਂਕਾ ਸਦਾ ਸੁੱਚਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭਿੱਟ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚੌਂਕੇ ਝੂਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸੱਚਾ ਇਕੋ ਉਹ ਹਰੀ ਹੈ। ੧।

ਮਃ ੩ ॥ ਆਪਿ ਉਪਾਏ ਕਰੇ ਆਪਿ, ਆਪੇ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥ ਆਪੇ ਦੇ ਵਡਿਆਈਆ, ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥੨॥ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਜੀਵ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਕੰਟਕੁ ਕਾਲੁ ਏਕੁ ਹੈ, ਹੋਰੁ ਕੰਟਕੁ ਨ ਸੂਝੈ ॥ ਅਫਰਿਓ ਜਗ ਮਹਿ ਵਰਤਦਾ, ਪਾਪੀ ਸਿਉ ਲੂਝੈ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਹਰਿ ਭੇਦੀਐ, ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਬੂਝੈ ॥ ਸੋ ਹਰਿ ਸਰਣਾਈ ਛੁਟੀਐ, ਜੋ ਮਨ ਸਿਉ ਜੂਝੈ ॥ ਮਨਿ ਵੀਚਾਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਕਰੇ, ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਸੀਝੈ ॥੧੧॥ (ਮਨੁੱਖ ਲਈ) ਇਕ ਮੌਤ ਹੀ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ, (ਮੌਤ ਵਰਗਾ ਕੋਈ) ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦਾ। ਮੌਤ ਜਗਤ ਵਿਚ ਅਮੋੜ ਵਰਤਦੀ ਹੈ (ਜੋ ਕਦੇ ਟਲਦੀ ਨਹੀਂ, ਮੌਤ) ਪਾਪੀ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਲੜਦੀ (ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ) ਹੈ। (ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਉਹ) ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਅਪਣੇ ਮਨ ਨਾਲ ਜੂਝਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹਰੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ (ਮੌਤ ਤੋਂ) ਛੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੧੧।

ਪਦਾਰਥ = ਜੋਤਕੀ-ਜੋਤਸ਼ੀ। ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹ ਨਾਲ; ਮੂੰਹ ਜਬਾਨੀ। ਨਵ ਖੰਡ ਮਧੇ-ਧਰਤੀ ਦੇ ਨੌਂ ਖੰਡਾਂ (ਸਾਰੇ ਜਗਤ) ਵਿਚ। ਪੂਜੀਆ-ਪੂਜਿਆ ਜਾਵਾਂ। ਚਜਿ-ਚੰਗੇ ਕੰਮਾਂ ਕਰਕੇ। ਵੀਚਾਰਿ-ਵੀਚਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ। ਮਤੁ ਭੁਲਿ ਜਾਇ-ਕਿਤੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਸਚਾ ਅਖਰੁ-ਸੱਚਾ ਨਾਮ। ਚਉਕੈ-ਚੌਂਕੇ ਵਿਚ। ਭਿਟੈ-ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਵੱਲੋਂ ਛੋਹਣ ਨਾਲ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਣਾ। ਏਕੋ ਸੋਇ-ਉਹ ਇਕੋ ਪ੍ਰਭੂ। ੧। ਉਪਾਏ-ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਰੇ-ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ-ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੇ-ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸਚਾ ਸੋਇ-ਉਹ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ। ੨। ਪਉੜੀ। ਕੰਟਕੁ-ਕੰਡਾ; ਦੁਖਦਾਈ; ਵੈਰੀ। ਨ ਸੂਝੈ-ਸੁਝਦਾ (ਦਿਸਦਾ) ਨਹੀਂ। ਅਫਰਿਓ-ਅਮੋੜ; ਹੰਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ਜਗ ਮਹਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਸਿਉ-ਨਾਲ। ਲੂਝੈ-ਲੜਦਾ ਹੈ। ਭੇਦੀਐ-ਲੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ-ਉਹ। ਛੁਟੀਐ-ਛੁੱਟ (ਬਚ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੂਝੈ-ਲੜਦਾ ਹੈ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਸੀਝੈ-ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧੧।

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਸਾਖਤੀ, ਦਰਗਹ ਸਚੁ ਕਬੂਲੁ ॥ ਸਾਹਿਬੁ ਲੇਖਾ ਮੰਗਸੀ, ਦੁਨੀਆ ਦੇਖਿ ਨ ਭੁਲੁ ॥ ਦਿਲ

ਦਰਵਾਨੀ ਜੋ ਕਰੇ, ਦਰਵੇਸੀ ਦਿਲੁ ਰਾਸਿ ॥ ਇਸਕ ਮੁਹਬਤਿ ਨਾਨਕਾ, ਲੇਖਾ ਕਰਤੇ ਪਾਸਿ ॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਰਜਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਬਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਸੱਚਾ (ਮਨੁੱਖ) ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ) ਦੁਨੀਆਂ (ਦੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ) ਦੇਖ ਕੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ) ਨਾ ਭੁੱਲ, ਮਾਲਕ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਲੇਖਾ ਮੰਗੇਗਾ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਤੋਰਦਾ ਹੈ, (ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਸੱਚੀ) ਫਕੀਰੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਉਸ ਫਕੀਰ ਦੇ) ਇਸ਼ਕ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਲੇਖਾ ਕਰਤਾਰ ਪਾਸ ਹੈ; (ਉਸ ਦੇ) ਇਸ਼ਕ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕਰਤਾਰ ਨੇ (ਉਸ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਲੇਖਾ ਪਾਸੇ (ਲਾਂਭੇ) ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ੧।

ਮਃ ੧ ॥ ਅਲਗਉ ਜੋਇ ਮਧੂਕੜਉ ,ਸਾਰੰਗਪਾਣਿ ਸਬਾਇ ॥ ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿਆ, ਨਾਨਕ ਕੰਠਿ ਸੁਭਾਇ ॥੨॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਜੋ ਫਕੀਰ ਭੌਰੇ ਵਾਂਗ ਅਲੱਗ ਹੋ ਕੇ ਗੁਣਗ੍ਰਾਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਵਸਦਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਰੂਪ ਹੀਰਾ ਨਾਮ ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਗਲੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਆ ਵਸਦਾ ਹੈ; ਪ੍ਰਭੂ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਕੰਠ ਵਿਚ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਮਨਮੁਖ ਕਾਲੁ ਵਿਆਪਦਾ, ਮੋਹਿ ਮਾਇਆ ਲਾਗੇ ॥ ਖਿਨ ਮਹਿ ਮਾਰਿ ਪਛਾੜਸੀ, ਭਾਇ ਦੂਜੈ ਠਾਗੇ ॥ ਫਿਰਿ ਵੇਲਾ ਹਥਿ ਨ ਆਵਈ, ਜਮ ਕਾ ਡੰਡੁ ਲਾਗੇ ॥ ਤਿਨ ਜਮ ਡੰਡੁ ਨ ਲਗਈ, ਜੋ ਹਰਿ ਲਿਵ ਜਾਗੇ ॥ ਸਭ ਤੇਰੀ ਤੁਧੁ ਛਡਾਵਣੀ, ਸਭ ਤੁਧੈ ਲਾਗੇ ॥੧੨॥ (ਹੇ ਭਾਈ! ਉਨ੍ਹਾਂ) ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਵਿਆਪਦੀ ਹੈ, (ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। (ਮਨਮੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ) ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਮਾਰ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਵਿਚ ਠੱਗੇ ਗਏ ਹਨ। ਮੁੜ ਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਹੱਥ ਵਿਚ (ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦਾ) ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜਮ ਦਾ ਡੰਡਾ (ਹੀ ਸਿਰ ਉਤੇ) ਲਗਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰਮੁਖਾਂ) ਨੂੰ ਜਮ ਦਾ ਡੰਡਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਾ ਕੇ (ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ) ਜਾਗੇ ਹਨ। (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇਰੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੂੰ ਹੀ (ਜਮ ਦੇ ਡੰਡੇ ਤੋਂ ਦੁਨੀਆਂ) ਛੁਡਾਉਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ੧੨।

ਪਦਾਰਥ = ਹੁਕਮਿ-ਹੁਕਮ ਵਿਚ। ਰਜਾਈ-ਰਜਾ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਸਾਖਤੀ-ਬਨਾਵਟ (ਬਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ); ਮੇਲ ਜੋਲ। ਕਬੂਲ-ਪ੍ਰਵਾਨ। ਸਾਹਿਬੁ-ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ। ਦਿਲ-ਮਨ; ਚਿੱਤ। ਦਰਵਾਨੀ-ਨਿਗਰਾਨੀ; ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ। ਦਰਵੇਸੀ-ਫਕੀਰੀ; ਸਾਧ ਬ੍ਰਿਤੀ। ਰਾਸਿ-ਸਿੱਧੇ ਰਸਤੇ ਤੋਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਕ-ਪ੍ਰੇਮ। ਕਰਤੇ ਪਾਸਿ-ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕੋਲ; ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ੧। ਅਲਗਉ (ਅਲੱਗਉ ਪੜ੍ਹੋ)-ਨਿਰਲੇਪ; ਅਲੱਗ। ਜੋਇ-ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਮਧੂਕੜਉ-ਭੌਰਾ (ਭੌਰੇ ਵਾਂਗ ਥਾਂ ਥਾਂ ਫਿਰ ਕੇ ਸਾਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਫਕੀਰ ਹੈ)। ਸਾਰੰਗਪਾਣਿ-ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ। ਸਬਾਇ-ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ; ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ। ਹੀਰੈ-ਨਾਮ ਰੂਪ ਹੀਰੇ ਨਾਲ। ਬੇਧਿਆ-ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਕੰਠਿ-ਗਲੇ ਵਿਚ। ਸੁਭਾਇ-ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ; ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹੈ। ੨। ਪਉੜੀ। ਮਨਮੁਖ-ਮਨ ਮਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ। ਪਛਾੜਸੀ-ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਪਟਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਲੁ-ਮੌਤ। ਵਿਆਪਦਾ-ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮੋਹਿ-ਮੋਹ ਵਿਚ। ਖਿਨ ਮਹਿ-ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ। ਪਛਾੜਸੀ-ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਪਟਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਇ ਦੂਜੈ-ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵ ਵਿਚ। ਠਾਗੇ-ਠੱਗੇ ਗਏ ਹਨ। ਫਿਰਿ-ਮੁੜ ਕੇ। ਡੰਡੁ-ਡੰਡਾ; ਦੰਡ। ਤਿਨ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਲਿਵ-ਲਿਵ; ਪ੍ਰੇਮ। ਸਭ-ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ। ਜਾਗੇ-ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੧੨।

ਸਾਰੰਸ਼ = ਰਜਾ ਵਾਲੇ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਹਰੀ ਨਾਲ ਬਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਚੌਕਸ ਰਹਿ ਕੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਵਿਚ ਹਰੀ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਅਸਲ ਫਕੀਰੀ ਹੈ। (ਸ਼ਬਦਾਰਥ)

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਸਰਬੇ ਜੋਇ ਅਗਛਮੀ, ਦੁਖੁ ਘਨੇਰੋ ਆਥਿ ॥ ਕਾਲਰੁ ਲਾਦਸਿ ਸਰੁ ਲਾਘਣਉ ,ਲਾਭੁ ਨ ਪੂੰਜੀ ਸਾਥਿ ॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ) ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਦੇਖ, ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਹੈ। ਕੱਲਰ ਲੱਦਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਪੱਲੇ ਨਾ ਰਾਸ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਲਾਭ ਹੈ (ਸ਼ਬਦਾਰਥ); (ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਥਿਰ ਰਹਿਣ (ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ) ਵਾਲੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ) ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਵਿਆਪਦਾ ਹੈ। (ਉਹ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪ) ਕੱਲਰ ਲੱਦ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਪਰ

ਉਸ ਨੇ) ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਲੰਘਣਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ) ਪਾਸ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪ ਪੁੰਜੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਤਮਕ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਲਾਭ ਹੈ (ਸੰ.ਸ.; ਫ.ਸ.; ਦਰਪਣ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ)। ੧।

ਮ: ੧ ॥ ਪੁੰਜੀ ਸਾਚਉ ਨਾਮੁ ਤੂ ,ਅਖੁਟਉ ਦਰਬੁ ਅਪਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਵਖਰੁ ਨਿਰਮਲਉ ,ਧੰਨੁ ਸਾਹੁ ਵਾਪਾਰੁ ॥੨॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਰੂਪ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰ, (ਇਹ) ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਜਿਸ ਪਾਸ ਇਹ) ਪਵਿਤ੍ਰ ਸੌਦਾ ਹੈ, (ਉਹ) ਸ਼ਾਹ ਧੰਨ ਹੈ ਤੇ (ਉਸ ਦਾ) ਵਪਾਰ ਵੀ ਧੰਨ ਹੈ। ੨।

ਮ: ੧ ॥ ਪੂਰਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਪਿਰਾਣਿ ਲੈ, ਮੋਟਉ ਠਾਕੁਰੁ ਮਾਣਿ ॥ ਮਾਥੈ ਉਭੈ ਜਮੁ ਮਾਰਸੀ, ਨਾਨਕ ਮੇਲਣੁ ਨਾਮਿ ॥੩॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰੀਤ (ਜੋ ਮਾਂ ਦੇ ਗਰਭ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ) ਪਛਾਣ ਲੈ ਭਾਵ ਯਾਦ ਕਰ, (ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜੋ) ਵੱਡਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਵਸਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦਾ ਅਨੰਦ) ਮਾਣ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਨਾਲ ਸਿਰ ਉਤੇ ਖੜੇ ਜਮ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮਾਰ ਲਵੇਂਗਾ; ਮੂੰਹ ਭਾਰ ਮਾਰ ਲਵੇਂਗਾ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ਪਿੰਡੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ ,ਵਿਚਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ॥ ਇਕਿ ਆਪੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਅਨੁ ,ਤਿਨ ਨਿਹਫਲ ਕਾਮੁ ॥ ਇਕਨੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝਿਆ, ਹਰਿ ਆਤਮ ਰਾਮੁ ॥ ਇਕਨੀ ਸੁਣਿ ਕੈ ਮੰਨਿਆ, ਹਰਿ ਉਤਮੁ ਕਾਮੁ ॥ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਉਪਜਿਆ, ਗਾਇਆ ਹਰਿ ਗੁਣ ਨਾਮੁ ॥੧੩॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਵਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ (ਇਸ) ਵਿਚ ਨਾਮ ਰੂਪ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਕਈ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮ ਵਿਚ ਭੁਲਾਇਆ ਹੈ, (ਜਿਸ ਕਰਕੇ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰੇਕ ਕੰਮ ਨਿਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਹਰੀ ਰੂਪ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਕਈ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਨਾਮ) ਸੁਣ ਕੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਹਰੀ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਉਤਮ ਕੰਮ ਹੈ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ। ੧੩।

ਪਦਾਰਥ = ਸਰਬੇ-ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ; ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਨੂੰ। ਜੋਇ-ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਅਗਛਮੀ (ਅਗੱਛਮੀ ਪੜ੍ਹੋ)-ਸਦਾ ਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਰੀ; ਨਾਸ਼ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀ। ਘਨੇਰੋ-ਬਹੁਤ। ਆਥਿ-ਮਾਇਆ ਵਿਚ; ਹੈ। ਕਾਲਰੁ-ਰੇਹੀ ਵਾਲੀ ਜਮੀਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਲਾਦਸਿ-ਲੱਦ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰੁ-ਸਮੁੰਦਰ। ਪੁੰਜੀ-ਧਨ। ਸਾਥਿ-ਨਾਲ (ਕੋਲ)। ੧। ਸਾਚਉ-ਸੱਚਾ। ਅਖੁਟਉ-ਨਾ ਮੁੱਕਣ ਵਾਲਾ। ਦਰਬੁ-ਧਨ। ਅਪਾਰੁ-ਬੇਅੰਤ। ਵਖਰੁ-ਸੌਦਾ। ਨਿਰਮਲਉ-ਪਵਿਤ੍ਰ। ਵਾਪਾਰੁ-ਲੈਣ ਦੇਣ (ਆਪ ਜਪਣਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਜਪਾਉਣਾ)। ੨। ਪੂਰਬ-ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ। ਪਿਰਾਣਿ ਲੈ-ਪਛਾਣ ਲੈ। ਮੋਟਉ-ਵੱਡਾ। ਠਾਕੁਰੁ-ਪ੍ਰਭੂ। ਮਾਥੈ ਉਭੈ-ਮੂੰਹ ਭਾਰ; ਸਿਰ ਉਤੇ ਖੜੇ ਨੂੰ। ਮਾਰਸੀ-ਮਾਰੇਂਗਾ। ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ। ੩। ਪਉੜੀ। ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ। ਪਿੰਡੁ-ਸਰੀਰ। ਸਵਾਰਿਓਨੁ-ਸਵਾਰਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੇ। ਨਵ ਨਿਧਿ-ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਨੌਂ ਖਜਾਨੇ। ਇਕਿ-ਕਈ ਜੀਵ। ਭੁਲਾਇਅਨੁ-ਭੁਲਾ ਦਿਤੇ ਹਨ ਉਸ ਨੇ। ਤਿਨ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਕਾਮੁ-ਕੰਮ। ਇਕਨੀ-ਕਈ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ। ਆਤਮ ਰਾਮੁ-ਆਤਮਾ ਰਾਮ ਰੂਪ ਹੈ। ਅੰਤਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ। ਰੰਗੁ-ਪ੍ਰੇਮ। ੧੩।
ਸਲੋਕੁ ਮ: ੧ ॥ ਭੋਲਤਣਿ ਭੈ ਮਨਿ ਵਸੈ, ਹੇਕੈ ਪਾਧਰ ਹੀਡੁ ॥ ਭੋਲਾਪਣ ਤੇ ਰੱਬੀ ਭੈ ਧਾਰਿਆਂ ਮਨ ਵਿਚ ਹਰੀ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹੀ ਇਕ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਇਹੀ ਇਕ ਚਾਲ ਹੈ; ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਮੌਤ ਦਾ ਭੈ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਇਹੀ ਇਕੋ ਰਸਤਾ ਹੈ, ਇਹੀ ਇਕੋ ਚਾਲ ਹੈ।

ਅੰਗ ੧੦੯੧ = ਅਤਿ ਡਾਹਪਣਿ ਦੁਖੁ ਘਣੋ, ਤੀਨੇ ਥਾਵ ਭਰੀਡੁ ॥੧॥ ਈਰਖਾ ਦੇ ਸਾੜੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਹੈ, (ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਮਨ, ਬਾਣੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਤਿੰਨੇ ਥਾਂ ਭਰਿਸ਼ਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੧।

ਮ: ੧ ॥ ਮਾਂਦਲੁ ਬੇਦਿ ਸਿ ਬਾਜਣੋ, ਘਣੋ ਧੜੀਐ ਜੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ ਤੂ ,ਬੀਜਉ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥੨॥ ਵੇਦ ਨੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦਾ ਉਹ ਢੋਲ ਵਜਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਦੇਖਦੇ ਹਨ; ਜੋ ਧੜਾ ਧੜ ਵਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ!) ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰ, (ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਤੁੱਲ) ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੨।

ਮ: ੧ ॥ ਸਾਗਰੁ ਗੁਣੀ ਅਥਾਹੁ ,ਕਿਨਿ ਹਾਥਾਲਾ ਦੇਖੀਐ ॥ ਵਡਾ ਵੇਪਰਵਾਹੁ ,ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਾ ਪਾਰਿ ਪਵਾ ॥ ਮਝ ਭਰਿ ਦੁਖ

ਬਦੁਖ ॥ ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ , ਕਿਸੈ ਨ ਲਥੀ ਭੁਖ ॥੩॥ ਪ੍ਰਭੂ ਅਥਾਹ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ; ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਅਥਾਹ ਹੈ, (ਇਸ ਦੀ) ਡੂੰਘਾਈ ਕਿਸ ਨੇ ਦੇਖੀ ਹੈ? (ਉਸ ਦਾ ਅੰਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਭ ਸਕਿਆ)। ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਡਾ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ, ਜੇ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਮੈਂ (ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਵਾਂ। ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਹੀ ਹਨ, ਇਹ ਨਿਰੋਲ ਦੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲੱਥੀ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਨੀ ਅੰਦਰੁ ਭਾਲਿਆ, ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਵੈ ॥ ਜੋ ਇਛਨਿ ਸੋ ਪਾਇਦੇ, ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥ ਜਿਸ ਨੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਤਿਸੁ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ, ਸੋ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ॥ ਧਰਮਰਾਇ ਤਿਨ ਕਾ ਮਿਤੁ ਹੈ, ਜਮ ਮਗਿ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ ਦਿਨਸੁ ਰਾਤਿ, ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸਮਾਵੈ ॥੧੪॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੋਹਣੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣੇ ਅੰਦਰ (ਹਿਰਦੇ) ਨੂੰ ਖੋਜਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜੋ ਵੀ ਇੱਛਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ (ਫਲ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, (ਫਿਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ) ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਧਰਮਰਾਜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਜਮਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ) ਦਿਨ ਰਾਤ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ) ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧੪।

ਪਦਾਰਥ = ਭੋਲਤਣਿ (ਭੋਲਤਣ ਪੜ੍ਹੋ)-ਭੋਲਾਪਨ; ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਕਰਕੇ। ਭੈ-ਡਰ। ਹੇਕੈ-ਇਹੀ ਇਕ। ਪਾਧਰ-ਪਧਰਾ ਰਸਤਾ। ਹੀਡੁ-ਚਾਲ; ਸਿਧਾਂਤ। ਅਤਿ-ਬਹੁਤ। ਡਾਹਪਣਿ-ਈਰਖਾ ਵਿਚ; ਦਿਲ ਦੇ ਸਾੜੇ ਵਿਚ। ਘਣੋ-ਬਹੁਤ। ਤੀਨੇ ਥਾਵ-ਤਿੰਨੇ ਥਾਂ (ਮਨ, ਬਾਣੀ ਤੇ ਸਰੀਰ)। ਭਰੀਡੁ-ਭਰਿਸ਼ਟ। ੧। ਮਾਂਦਲੁ-ਢੋਲ। ਬੇਦਿ-ਵੇਦ ਨੇ। ਸਿ-ਉਹ (ਢੋਲ)। ਬਾਜਣੋ-ਵਜਾਇਆ ਹੈ। ਘਣੋ ਧੜੀਐ-ਬਹੁਤੇ ਧੜੇ; ਬਹੁਤ ਲੋਕ; ਧੜਾ ਧੜ (ਜੋਰ ਨਾਲ)। ਜੋਇ-ਦੇਖਦੇ ਹਨ; ਜੋ। ਸਮਾਲਿ-ਸਿਮਰ। ਬੀਜਉ-ਦੂਜਾ। ਅਵਰੁ-ਹੋਰ। ੨। ਸਾਗਰੁ ਗੁਣੀ-ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ; ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ। ਅਥਾਹੁ-ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ। ਕਿਨਿ-ਕਿਸ ਨੇ। ਹਾਥਾਲਾ-ਡੂੰਘਾਈ ਦਾ ਅੰਤ। ਪਾਰਿ ਪਵਾ-ਪਾਰ ਲੰਘ ਜਾਵਾਂ। ਮਝ-ਵਿਚ। ਭਰਿ-ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਨ ਲਥੀ (ਲੱਥੀ ਪੜ੍ਹੋ)-ਨਹੀਂ ਉਤਰੀ। ੩। ਪਉੜੀ। ਜਿਨੀ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਅੰਦਰੁ-ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ। ਭਾਲਿਆ-ਖੋਜਿਆ ਹੈ। ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਵੈ-ਸੋਹਣੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ। ਸੋ-ਉਹ (ਫਲ)। ਤਿਨ ਕਾ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਮਿਤੁ-ਮਿਤ੍ਰ। ਜਮ ਮਗਿ-ਜਮਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ। ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ। ਸਮਾਵੈ-ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੧੪।

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੧ ॥ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ, ਸੁਰਗਿ ਮਿਰਤਿ ਪਇਆਲਿ ॥ ਹੁਕਮੁ ਨ ਜਾਈ ਮੇਟਿਆ, ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਸੋ ਨਾਲਿ ॥ ਕਉਣੁ ਮੁਆ ਕਉਣੁ ਮਾਰਸੀ, ਕਉਣੁ ਆਵੈ ਕਉਣੁ ਜਾਇ ॥ ਕਉਣੁ ਰਹਸੀ ਨਾਨਕਾ, ਕਿਸ ਕੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇ ॥੧॥ ਸ੍ਰਗ, ਮਾਤ ਲੋਕ ਤੇ ਪਤਾਲ ਵਿਚ (ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਵਿਆਪਕ) ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬਿਆਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ (ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਪਾਸੋਂ) ਮੇਟਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜੋ (ਹੁਕਮ ਉਸ ਨੇ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਜੀਵ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। (ਪ੍ਰਸ਼ਨ) ਕੌਣ ਮਰਿਆ ਹੈ, (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਕੌਣ ਮਾਰਦਾ ਹੈ, ਕੌਣ (ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ) ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਣ (ਮਰ ਕੇ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੌਣ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸੁਰਤ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?। ੧।

ਮਃ ੧ ॥ ਹਉ ਮੁਆ ਮੈ ਮਾਰਿਆ, ਪਉਣੁ ਵਹੈ ਦਰੀਆਉ ॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਥਕੀ ਨਾਨਕਾ, ਜਾ ਮਨੁ ਰਤਾ ਨਾਇ ॥ ਲੋਇਣ ਰਤੇ ਲੋਇਣੀ, ਕੰਨੀ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇ ॥ ਜੀਭ ਰਸਾਇਣਿ ਚੂਨੜੀ, ਰਤੀ ਲਾਲ ਲਵਾਇ ॥ ਅੰਦਰੁ ਮੁਸਕਿ ਝਕੋਲਿਆ, ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥੨॥ (ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉਤਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ) ਜੀਵ ਹਉਂ ਕਰਕੇ ਮਰਿਆ ਹੈ, ਮਮਤਾ ਨੇ (ਇਸ ਨੂੰ) ਮਾਰਿਆ ਹੈ, (ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ) ਪਉਣ ਰੂਪ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦਰਿਆ ਵਾਂਗ ਵਗਦੀ ਹੈ (ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ)। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਮਨ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ (ਉਸ ਦੀ) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਮੁੱਕ ਗਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਨੇੜ, ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣਦਾ ਹੈ (ਉਸ ਦੀ) ਸੁਰਤ ਹਰੀ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਉਸ ਦੀ) ਜੀਭ ਰਸਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ ਕੀਮਤੀ ਰਤਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ; ਨਾਮ ਨੂੰ ਚੁੰਘਦੀ (ਜਪਦੀ) ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਰੰਗੀ ਗਈ ਹੈ। (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਹਿਰਦਾ ਨਾਮ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਵਿਚ ਡਬੋਇਆ

ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ) ਕੀਮਤ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ੨।

ਹਉ ਮੁਆ = ੧. ਜੀਵਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਕਰਕੇ ਹਵਾ ਤੇ ਦਰਿਆ ਦੇ ਵਹਾਉ ਵਾਂਗ ਚਲਦਾ ਹੈ (ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ)।

ਪਉੜੀ ॥ ਇਸੁ ਜੁਗ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ, ਨਾਮੋ ਨਾਲਿ ਚਲੈ ॥ ਏਹੁ ਅਖੁਟੁ ਕਦੇ ਨ ਨਿਖੁਟਈ, ਖਾਇ ਖਰਚਿਉ ਪਲੈ ॥ ਹਰਿ ਜਨ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ, ਜਮਕੰਕਰ ਜਮਕਲੈ ॥ ਸੇ ਸਾਹ ਸਚੇ ਵਣਜਾਰਿਆ, ਜਿਨ ਹਰਿ ਧਨੁ ਪਲੈ ॥ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਈਐ, ਜਾ ਆਪਿ ਹਰਿ ਘਲੈ ॥੧੫॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਇਸ ਜੁਗ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਅਸਲ ਖਜਾਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਹੀ (ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਪੁਲੋਕ ਵਿਚ ਜੀਵ ਦੇ) ਨਾਮ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਏਹ (ਖਜਾਨਾ) ਅਮੁੱਕ ਹੈ, ਕਦੇ ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ, (ਇਸ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ) ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਆਪ ਖਾਂਦੇ ਰਹੋ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਲਈ ਖਰਚਦੇ ਰਹੋ (ਆਪ ਜਪੇ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਜਪਾਓ)। ਜਮ ਦੂਤ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਤੇ ਸੱਚੇ ਵਪਾਰੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਧਨ ਹੈ। ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਧਨ ਹਰੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ (ਗੁਰੂ ਪਾਸੋਂ) ਪਾਈਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹਰੀ ਆਪ (ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪਾਸ) ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ੧੫।

ਪਦਾਰਥ = ਸੁਰਗਿ-ਸ੍ਰਰਗ ਵਿਚ। ਮਿਰਤਿ-ਮਾਤ ਲੋਕ ਵਿਚ। ਪਇਆਲਿ-ਪਤਾਲ ਵਿਚ। ਸੋ-ਉਹ (ਹੁਕਮ)। ਕਉਣੁ-(ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਦੂਜਾ) ਕੌਣ। ਮੁਆ-ਮਰਿਆ ਹੈ। ਮਾਰਸੀ-ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਜਾਇ-ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਹਸੀ-ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਸੁਰਤਿ-ਬ੍ਰਿਤੀ। ਸਮਾਇ-ਲੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੧। ਹਉ-ਹਉਮੈ। ਮੁਆ-ਮਰਿਆ ਹੈ। ਮੈ-ਮੈ ਮੇਰੀ; ਮਮਤਾ। ਪਉਣੁ-ਸੁਆਸ; ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ; ਵਾਸ਼ਨਾ। ਵਹੈ-ਵਹਿੰਦਾ (ਚਲਦਾ) ਹੈ। ਥਕੀ-ਮੁੱਕ ਗਈ। ਜਾ-ਜਦੋਂ। ਰਤਾ-ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ। ਨਾਇ-ਨਾਮ ਵਿਚ। ਲੋਇਣ-ਅੱਖਾਂ। ਲੋਇਣੀ-ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਹਰੀ ਵਿਚ। ਰਤੇ-ਰੰਗੇ ਗਏ ਹਨ। ਕੰਨੀ-ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ। ਰਸਾਇਣਿ-ਰਸਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨਾਮ ਵਿਚ। ਚੂਨੜੀ-ਕੀਮਤੀ ਰਤਨ। ਲਾਲ-ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਨੂੰ। ਲਵਾਇ-ਜਪ ਕੇ। ਅੰਦਰੁ-ਹਿਰਦਾ। ਮੁਸਕਿ-ਸੁਗੰਧੀ। ਝਕੋਲਿਆ-ਡੁਬੋਇਆ (ਸੁਗੰਧਤ ਕੀਤਾ)। ੨। ਪਉੜੀ। ਜੁਗ ਮਹਿ-ਜੁਗ ਵਿਚ। ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜਾਨਾ। ਅਖੁਟੁ-ਅਮੁੱਕ। ਨ ਨਿਖੁਟਈ-ਮੁਕਦਾ ਨਹੀਂ। ਪਲੈ-ਪੱਲੇ ਵਿਚ। ਜਨ-ਸੇਵਕ। ਜਮਕੰਕਰ-ਜਮ ਦੂਤ। ਜਮ ਕਲੈ-ਮੌਤ ਦਾ ਸਮਾਂ। ਸੋ-ਉਹ। ਘਲੈ-ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ੧੫।

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਮਨਮੁਖ ਵਾਪਾਰੈ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣਨੀ, ਬਿਖੁ ਵਿਹਾਝਹਿ ਬਿਖੁ ਸੰਗ੍ਰਹਹਿ, ਬਿਖ ਸਿਉ ਧਰਹਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ਬਾਹਰਹੁ ਪੰਡਿਤ ਸਦਾਇਦੇ, ਮਨਹੁ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ ॥ ਹਰਿ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਨ ਲਾਇਨੀ, ਵਾਦੀ ਧਰਨਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ਵਾਦਾ ਕੀਆ ਕਰਨਿ ਕਹਾਣੀਆ, ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਕਰਹਿ ਆਹਾਰੁ ॥ ਜਗ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਨਿਰਮਲਾ, ਹੋਰੁ ਮੈਲਾ ਸਭੁ ਆਕਾਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਚੇਤਨੀ, ਹੋਇ ਮੈਲੇ ਮਰਹਿ ਗਵਾਰ ॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਮਨਮੁਖ ਬੰਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਵਪਾਰ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਉਹ ਜਹਿਰ ਖੀਦਦੇ ਹਨ, ਜਹਿਰ ਇਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਹਿਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। (ਉਹ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ) ਬਾਹਰੋਂ ਪੰਡਿਤ (ਵਿਦਵਾਨ) ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਮਨੋਂ ਮੂਰਖ ਹਨ, ਬੇਸਮਝ ਹਨ। ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਅਪਣਾ ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੇ, (ਸੱਗੋਂ) ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਬਹਿਸ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਝੂਠ ਬੋਲ ਕੇ ਭੋਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰਾ ਦਿਸਦਾ ਸੰਸਾਰ ਮੈਲਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦੇ, ਉਹ ਬੇਸਮਝ ਮਨੁੱਖ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਕੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ੧।

ਮੈਲਾ ਮਲਤਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰੁ। ਇਕੁ ਹਰਿ ਨਿਰਮਲੁ ਜਾ ਕਾ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰੁ। (੧੧੫੮)

ਮਃ ੩ ॥ ਦੁਖੁ ਲਗਾ ਬਿਨੁ ਸੇਵਿਐ, ਹੁਕਮੁ ਮੰਨੇ ਦੁਖੁ ਜਾਇ ॥ ਆਪੇ ਦਾਤਾ ਸੁਖੈ ਦਾ, ਆਪੇ ਦੇਇ ਸਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਏਵੈ ਜਾਣੀਐ, ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤਿਸੈ ਰਜਾਇ ॥੨॥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ (ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਦੁਖ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਹੁਕਮ ਮੰਨੇ ਤਾਂ (ਇਸ ਦਾ) ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਕਿਉਂਕਿ) ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ (ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ) ਸਜਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਛ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨।
ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਗਤੁ ਹੈ ਨਿਰਧਨੁ, ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨਾਹੀ ॥ ਦੂਜੈ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇਆ, ਹਉਮੈ ਦੁਖੁ ਪਾਹੀ ॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਗਤ ਕੰਗਾਲ ਹੈ, ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਰੱਜ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਦੂਤ ਭਾਵ ਨੇ

(ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਭਰਮ ਵਿਚ ਭੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ) ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਦੁਖ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅੰਗ ੧੦੯੨ = ਬਿਨੁ ਕਰਮਾ ਕਿਛੁ ਨ ਪਾਈਐ, ਜੇ ਬਹੁਤੁ ਲੋਚਾਰੀ ॥ ਆਵੈ ਜਾਇ ਜੰਮੈ ਮਰੈ, ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਛੁਟਾਰੀ ॥ ਆਪਿ ਕਰੈ ਕਿਸੁ ਆਖੀਐ, ਦੂਜਾ ਕੇ ਨਾਰੀ ॥੧੬॥ (ਮਨੁੱਖ) ਜੇ ਬਹੁਤਾ ਕੁਛ ਚਾਹੁੰਦਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, (ਪਰ) ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੁੱਛ ਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। (ਹਉਮੈ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ) ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ (ਮਨੁੱਖ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਤੋਂ) ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਇਹ ਸਾਰੀ ਖੇਡ) ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸ ਅੱਗੇ (ਅਪਣਾ ਦੁੱਖ) ਆਖੀਏ? (ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਦੂਜਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ੧੬।

ਪਦਾਰਥ = ਮਨਮੁਖ-ਮਨ ਮਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ। ਸਾਰ-ਕਦਰ। ਬਿਖੁ-ਜਹਿਰ (ਮਾਇਆ)। ਵਿਹਾਝਹਿ-ਖੀਦਦੇ ਹਨ। ਸੰਗ੍ਰਹਿ-ਇਕੱਠੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿਉ-ਨਾਲ। ਮਨਹੁ-ਮਨੋਂ। ਗਵਾਰ-ਬੇਸਮਝ। ਵਾਦੀ-ਝਗੜਿਆਂ (ਬਹਿਸਾਂ) ਵਿਚ। ਆਹਾਰੁ-ਭੋਜਨ। ਜਗ ਮਹਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਨਿਰਮਲਾ-ਪਵਿਤ੍ਰ। ਆਕਾਰੁ-ਸੰਸਾਰ। ਨ ਚੇਤਨੀ-ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦੇ। ੧। ਬਿਨੁ ਸੇਵਿਐ-ਸੇਵਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ। ਜਾਇ-ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ। ਦੇਇ-ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਏਵੈ-ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ। ਤਿਸੈ ਰਜਾਇ-ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ। ੨। ਪਉੜੀ। ਨਿਰਧਨੁ-ਕੰਗਾਲ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ-ਰੱਜ। ਦੂਜੈ-ਦੂਤ ਭਾਵ ਨੇ। ਭਰਮਿ-ਭਰਮ ਵਿਚ। ਕਰਮਾ-ਭਾਗ (ਕਿਸਮਤ)। ਲੋਚਾਰੀ-ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਸਬਦਿ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ। ਛੁਟਾਰੀ-ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੇ-ਕੋਈ। ੧੬।

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਸੰਤੀ ਧਨੁ ਖਟਿਆ, ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ ॥ ਸਤਿਗੁਰਿ ਸਚੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ, ਇਸੁ ਧਨ ਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਇਤੁ ਧਨੁ ਪਾਇਐ ਭੁਖ ਲਥੀ, ਸੁਖੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਜਿਨ੍ਹਾ ਕਉ ਧੁਰਿ ਲਿਖਿਆ, ਤਿਨੀ ਪਾਇਆ ਆਇ ॥ ਮਨਮੁਖੁ ਜਗਤੁ ਨਿਰਧਨੁ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਨੋ ਬਿਲਲਾਇ ॥ ਅਨਦਿਨੁ ਫਿਰਦਾ ਸਦਾ ਰਹੈ, ਭੁਖ ਨ ਕਦੇ ਜਾਇ ॥ ਸਾਂਤਿ ਨ ਕਦੇ ਆਵਈ, ਨਹ ਸੁਖੁ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ਸਦਾ ਚਿੰਤ ਚਿਤਵਦਾ ਰਹੈ, ਸਹਸਾ ਕਦੇ ਨ ਜਾਇ ॥ ਨਾਨਕ ਵਿਣੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮਤਿ ਭਵੀ, ਸਤਿਗੁਰ ਨੋ ਮਿਲੈ ਤਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੁਖ ਮਹਿ ਰਹੈ, ਸਚੇ ਮਾਹਿ ਸਮਾਇ ॥੧॥ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਧਨ ਕਮਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਸਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਧਨ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਧਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਧਨ ਨੂੰ ਪਾਇਆਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ) ਭੁੱਖ ਲਹਿ ਗਈ ਹੈ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਆ ਵਸਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਧੁਰ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਆ ਕੇ ਨਾਮ ਧਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਜਗਤ ਕੰਗਾਲ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਇਆ ਲਈ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਉਹ ਮਾਇਆ ਵਾਸਤੇ) ਹਰ ਰੋਜ ਸਦਾ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, (ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦੀ) ਭੁੱਖ ਜਾਂਦੀ ਨਹੀਂ। (ਉਸ ਨੂੰ) ਕਦੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, (ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਆ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵਸਦਾ। (ਉਹ) ਸਦਾ ਚਿੰਤਾ ਹੀ ਚਿਤਵਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ) ਕਦੇ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਉਸ ਦੀ) ਮੱਤ ਫਿਰੀ (ਹੋਸ਼ ਮਾਰੀ) ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, (ਜੇ ਉਹ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। (ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਉਹ) ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੁਖ ਵਿਚ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਪਦਾਰਥ = ਜਗ ਮਹਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਸਤਿਗੁਰਿ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ। ਸੰਤੀ-ਸੰਤਾਂ ਨੇ। ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ-ਮਨ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ। ਇਤੁ-ਇਸ। ਧਨਿ ਪਾਇਐ-ਧਨ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆਂ। ਲਥੀ-ਲਹਿ ਗਈ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਧੁਰਿ-ਧੁਰ ਤੋਂ। ਤਿਨੀ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਮਨਮੁਖੁ ਜਗਤ-ਮਨ ਮਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਜਗਤ। ਨਿਰਧਨੁ-ਕੰਗਾਲ। ਬਿਲਲਾਇ-ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨਦਿਨੁ-ਹਰ ਰੋਜ। ਚਿੰਤ ਚਿਤਵਦਾ-ਸੋਚਾਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਸਹਸਾ-ਸੰਸਾ। ਮਤਿ ਭਵੀ-ਅਕਲ ਫਿਰ (ਹੋਸ਼ ਮਾਰੀ) ਗਈ; ਅਕਲ ਉਲਟੀ ਹੋ ਗਈ। ਸਮਾਇ-ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੧।

ਮਃ ੩ ॥ ਜਿਨਿ ਉਪਾਈ ਮੇਦਨੀ, ਸੋਈ ਸਾਰ ਕਰੇਇ ॥ ਏਕੋ ਸਿਮਰਹੁ ਭਾਇਰਹੁ, ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਖਾਣਾ ਸਬਦੁ ਚੰਗਿਆਈਆ, ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ ਸਦਾ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਹੋਇ ॥ ਪੈਨਣੁ ਸਿਫਤਿ ਸਨਾਇ ਹੈ, ਸਦਾ ਸਦਾ ਓਹੁ ਉਜਲਾ, ਮੈਲਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਇ ॥

ਸਹਜੇ ਸਚੁ ਧਨੁ ਖਟਿਆ, ਥੋੜਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਇ ॥ ਦੇਹੀ ਨੋ ਸਬਦੁ ਸੀਗਾਰੁ ਹੈ, ਜਿਤੁ ਸਦਾ ਸਦਾ ਸੁਖੁ ਹੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝੀਐ, ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ਵਿਖਾਲੇ ਸੋਇ ॥੨॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ (ਇਸ ਦੀ) ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਰਾਵੇ! ਇਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਦਾ ਖਾਣਾ ਖਾਓ (ਧਾਰਨ ਕਰੋ), ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਧਿਆਂ ਸਦਾ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। (ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ, (ਉਹ) ਸਦਾ ਸਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਮੈਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਉਹ (ਪੁਸ਼ਾਕ) ਸਦਾ ਉਜਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਮੈਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। (ਉਸ ਨੇ) ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਧਨ ਖੱਟਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਦੇ ਥੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। (ਮਨੁੱਖ) ਸਰੀਰ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਅਸਲੀ ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ (ਸਿੰਗਾਰ ਨਾਲ) ਸਦਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ (ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ) ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ (ਸਮਝ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ) ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨।

ਪਦਾਰਥ = ਜਿਨਿ-ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ। ਉਪਾਈ-ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੇਦਨੀ-ਸ੍ਰਿਸਟੀ। ਸੋਈ-ਉਹ ਹੀ। ਸਾਰ-ਸੰਭਾਲ। ਭਾਇਰਹੁ-ਹੇ ਭਰਾਵੇ!। ਅਵਰੁ-ਹੋਰ। ਜਿਤੁ ਖਾਧੈ-ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਣ ਨਾਲ। ਤ੍ਰਿਪਤਿ-ਰੱਜ। ਪੈਨਣੁ-ਪਹਿਰਾਵਾ; ਪੁਸ਼ਾਕ। ਉਜਲਾ-ਪਵਿਤ੍ਰ; ਸਾਫ। ਸਨਾਇ-ਉਸਤਤੀ; ਵਡਿਆਈ। ਸਹਜੇ-ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ। ਖਟਿਆ-ਕਮਾਇਆ। ਦੇਹੀ ਨੋ-ਸਰੀਰ ਵਾਸਤੇ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ। ੨। ਪਉੜੀ ॥ ਅੰਤਰਿ ਜਪੁ ਤਪੁ ਸੰਜਮੋ, ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਜਾਪੈ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈਐ, ਹਉਮੈ ਅਗਿਆਨੁ ਗਵਾਪੈ ॥ ਅੰਦਰੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਪੂਰੁ ਹੈ, ਚਾਖਿਆ ਸਾਦੁ ਜਾਪੈ ॥ ਜਿਨ ਚਾਖਿਆ ਸੇ ਨਿਰਭਉ ਭਏ, ਸੇ ਹਰਿ ਰਸਿ ਧ੍ਰਾਪੈ ॥ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਪੀਆਇਆ, ਫਿਰਿ ਕਾਲੁ ਨ ਵਿਆਪੈ ॥੧੭॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਜਪ ਤਪ ਤੇ ਸੰਜਮ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹਨ (ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ) ਪਤਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਈਏ, ਤਾਂ ਅਗਿਆਨ ਤੇ ਹਉਮੈ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, (ਪਰ ਇਸ ਦਾ) ਸੁਆਦ ਚੱਖਣ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ (ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਚੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਰਭਉ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਉਹ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਰਸ ਨਾਲ ਰੱਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਰੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ) ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਆਇਆ ਹੈ, (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਮੁੜ ਕੇ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਚਿੰਬੜਦਾ। ੧੭।

ਪਦਾਰਥ = ਅੰਤਰਿ-ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਸੰਜਮੋ-ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਜਤਨ। ਸਬਦੀ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ। ਜਾਪੈ-ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਗਵਾਪੈ-ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰੁ-ਹਿਰਦਾ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ-ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ। ਭਰਪੂਰੁ-ਪੂਰਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਚਾਖਿਆ-ਖਾਣ ਨਾਲ। ਸਾਦੁ-ਸੁਆਦ। ਸੇ-ਉਹ। ਜਿਨ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਨਿਰਭਉ-ਭੈ ਰਹਿਤ; ਨਿਰਭਉ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ। ਭਏ-ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਧ੍ਰਾਪੈ-ਰੱਜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਰਿ-ਹਰੀ ਨੇ। ਫਿਰਿ-ਮੁੜ ਕੇ। ਕਾਲੁ-ਮੌਤ। ਨ ਵਿਆਪੈ-ਨਹੀਂ ਚਿੰਬੜਦੀ। ੧੭।

ਸਲੋਕੁ ਮਃ ੩ ॥ ਲੋਕੁ ਅਵਗਣਾ ਕੀ ਬੰਨੈ ਗੰਠੜੀ, ਗੁਣ ਨ ਵਿਗਾਝੈ ਕੋਇ ॥ ਗੁਣ ਕਾ ਗਾਹਕੁ ਨਾਨਕਾ, ਵਿਰਲਾ ਕੋਈ ਹੋਇ ॥੧॥ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਗੁਣ ਪਾਈਅਨਿ, ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ਕਰੇਇ ॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਜਗਤ ਔਗਣਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਸੁੱਭ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਖ੍ਰੀਦਦਾ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁੱਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਹਕ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਸੁੱਭ ਗੁਣ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧।

ਮਃ ੩ ॥ ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਸਮਾਨਿ ਹਰਿ, ਜਿ ਆਪਿ ਕੀਤੇ ਕਰਤਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕੁ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ, ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰਿ ॥੨॥ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਨਜਰ ਵਿਚ) ਗੁਣ ਤੇ ਔਗਣ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂ ਜੋ (ਗੁਣ ਔਗਣ) ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਨਾਲ ਸੁਖ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਅੰਦਰਿ ਰਾਜਾ ਤਖਤੁ ਹੈ, ਆਪੇ ਕਰੇ ਨਿਆਉ ॥ ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਦਰੁ ਜਾਣੀਐ, ਅੰਦਰਿ ਮਹਲੁ ਅਸਰਾਉ ॥ ਖਰੇ ਪਰਖਿ ਖਜਾਨੈ ਪਾਈਅਨਿ, ਖੋਟਿਆ ਨਾਹੀ ਥਾਉ ॥ ਸਭੁ ਸਚੇ ਸਚੁ ਵਰਤਦਾ, ਸਦਾ ਸਚੁ ਨਿਆਉ ॥ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾ ਰਸੁ ਆਇਆ, ਮਨਿ

ਵਸਿਆ ਨਾਉ ॥੧੮॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਜਗਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ (ਉਸ ਦਾ) ਤਖਤ ਹੈ, (ਜਿੱਥੇ ਬੈਠਾ ਉਹ) ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਿਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ) ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਮਹਿਲ ਹੈ, (ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਬੈਠਾ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਆਸਰਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਖਰੇ ਜੀਵ ਪਰਖ ਕੇ ਖਜਾਨੇ ਵਿਚ ਪਾਏ (ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ) ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਉਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ) ਖੋਟੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। (ਉਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ) ਸਭ ਸੱਚੇ ਸੱਚ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਸ ਦਾ) ਨਿਆਂ ਸਦਾ ਸੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ) ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸੁਆਦ ਆਇਆ ਹੈ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੧੮।

ਪਦਾਰਥ = ਲੋਕੁ-ਜਗਤ। ਗੰਠੜੀ-ਪੋਟਲੀ; ਪੰਡ। ਨ ਵਿਹਾਝੈ-ਨਹੀਂ ਖੀਦਦਾ। ਗਾਹਕੁ-ਖੀਦਣ ਵਾਲਾ। ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ। ਨਦਰਿ-ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜਰ। ੧। ਸਮਾਨਿ ਹਰਿ-ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ। ਜਿ-ਜਿਹੜੇ; ਕਿਉਂਕਿ (ਸ਼ਬਦਾਰਥ)। ਕੀਤੇ-ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਕਰਤਾਰਿ-ਕਰਤਾਰ ਨੇ। ਮੰਨਿਐ-ਮੰਨਣਾ ਨਾਲ। ਸਬਦੀ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ। ੨। ਪਉੜੀ। ਅੰਦਰਿ-ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਹਿਰਦਾ। ਦਰੁ-ਦਰਬਾਰ। ਅਸਰਾਉ-ਆਸਰਾ। ਖਰੇ-ਚੰਗੇ ਮਨੁੱਖ। ਪਰਖਿ-ਪਰਖ ਕੇ। ਖਜਾਨੈ-ਖਜਾਨੇ ਵਿਚ। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ੧੮।

ਸਾਰੰਸ਼ = ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਲੋਕ ਅੰਦਰਲੇ ਗੁਣ (ਨਾਮ) ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ, ਪਾਪਾਂ ਵੱਲ ਹੀ ਭੱਜਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਮੇਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਜਾਂ ਮੰਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਰੱਖੇ। ਪਉੜੀ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਮੁਨਸਫ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਸ਼ਬਦਾਰਥ)।

ਸਲੋਕ ਮਃ ੧ ॥ ਹਉਮੈ ਕਰੀ ਤਾਂ ਤੂ ਨਾਹੀ, ਤੂ ਹੋਵਹਿ ਹਉ ਨਾਹਿ ॥ (ਗੁਰਮੁਖ ਮਨੁੱਖ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਜੇ ਮੈਂ ਹੰਕਾਰ ਕਰਾਂ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜਦ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਤਾਂ (ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ) ਮੈਂ ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ।

ਅੰਗ ੧੦੯੩ = ਬੁਝਹੁ ਗਿਆਨੀ ਬੁਝਣਾ, ਏਹ ਅਕਥ ਕਥਾ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਤਤੁ ਨ ਪਾਈਐ, ਅਲਖੁ ਵਸੈ ਸਭ ਮਾਹਿ ॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤ ਜਾਣੀਐ, ਜਾਂ ਸਬਦੁ ਵਸੈ ਮਨ ਮਾਹਿ ॥ ਆਪੁ ਗਇਆ ਭ੍ਰਮੁ ਭਉ ਗਇਆ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ॥ ਗੁਰਮੁਤਿ ਅਲਖੁ ਲਖਾਈਐ, ਉਤਮ ਮਤਿ ਤਰਾਹਿ ॥ ਨਾਨਕ ਸੋ ਹੰ ਹੰ ਸਾ ਜਪੁ ਜਾਪਹੁ , ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਤਿਸੈ ਸਮਾਹਿ ॥੧॥ ਹੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਮਨੁੱਖ! ਅਕੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਇਹ ਕਥਾ ਮਨ ਵਿਚ ਸਮਝ। ਭਾਵੇਂ ਅਲੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ, (ਪਰ ਇਹ) ਅਸਲੀਅਤ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ (ਉਸ ਦਾ) ਸ਼ਬਦ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ (ਇਹ ਭੇਦ) ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਆਪਾ ਭਾਵ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਰਮ ਤੇ ਡਰ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁਖ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਅਲੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਤਮ ਅਕਲ ਰਾਹੀਂ (ਮਨੁੱਖ ਭਵਜਲ ਤੋਂ) ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਂ (ਅਭੇਦਤਾ) ਵਾਲਾ ਜਾਪ ਜਪੋ, (ਫਿਰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ) ਤਿੰਨੋਂ ਲੋਕ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਸਮਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ੧।

ਪਦਾਰਥ = ਹਉ-ਮੈਂ ਮੇਰੀ। ਗਿਆਨੀ-ਹੇ ਗਿਆਨਵਾਨ ਪੁਰਖਾ!। ਬੁਝਹੁ-ਸਮਝੋ। ਬੁਝਣਾ-ਬੁਝਾਰਤ; ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ। ਅਕਥ (ਅਕੱਥ ਪੜ੍ਹੋ)-ਕਥਨ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ। ਮਨ ਮਾਹਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਤਤੁ-ਅਸਲੀਅਤ। ਅਲਖੁ (ਅਲੱਖ ਪੜ੍ਹੋ)-ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ; ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰੇ ਪ੍ਰਭੂ। ਆਪੁ-ਆਪਾ ਭਾਵ। ਭਉ-ਡਰ। ਜਾਹਿ-ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਤਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ। ਲਖਾਈਐ-ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਤਿ-ਅਕਲ; ਬੁੱਧੀ। ਤਰਾਹਿ-ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਹੰ-ਉਹ ਮੈਂ ਹਾਂ। ਹੰ ਸਾ-ਮੈਂ ਉਹ ਹਾਂ (ਇਕ ਮਿਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ)। ਤ੍ਰਿਭਵਣ-ਤਿੰਨ ਲੋਕ (ਧਰਤੀ, ਸਵਰਗ ਤੇ ਪਤਾਲ)। ਤਿਸੈ-ਉਸ ਵਿਚ। ਸਮਾਹਿ-ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ੧।

ਮਃ ੩ ॥ ਮਨੁ ਮਾਣਕੁ ਜਿਨਿ ਪਰਖਿਆ, ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਸੇ ਜਨ ਵਿਰਲੇ ਜਾਣੀਅਹਿ, ਕਲਜੁਗ ਵਿਚਿ ਸੰਸਾਰਿ ॥ ਆਪੈ ਨੋ ਆਪੁ ਮਿਲਿ ਰਹਿਆ, ਹਉਮੈ ਦੁਬਿਧਾ ਮਾਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਦੁਤਰੁ ਤਰੇ, ਭਉਜਲੁ ਬਿਖਮੁ ਸੰਸਾਰੁ ॥੨॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਬਹੁ ਮੁੱਲਾ ਹੀਰਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਨੇ (ਅਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਪਰਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ

ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਜਾਣੀਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਹਉਮੈ ਤੇ ਦੁਬਿਧਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪ ਹੀ ਮਿਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਔਖੇ ਤਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਠਨ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਮਨਮੁਖ ਅੰਦਰੁ ਨ ਭਾਲਨੀ, ਮੁਠੇ ਅਹੰ ਮਤੇ ॥ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾਂ ਭਵਿ ਥਕੇ, ਅੰਦਰਿ ਤਿਖ ਤਤੇ ॥ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ ਨ ਸੋਧਨੀ, ਮਨਮੁਖ ਵਿਗੁਤੇ ॥ ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ, ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਹਰਿ ਸਤੇ ॥ ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ ਵੀਚਾਰਿਆ, ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਗਤੇ ॥੧੯॥ ਮਨਮੁਖ ਬੰਦੇ ਅਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਖੋਜਦੇ, (ਉਹ) ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਠੱਗੇ ਗਏ ਹਨ। (ਉਹ ਮਾਇਆ ਲਈ) ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰ ਕੇ ਥੱਕ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਅੰਦਰ ਸਾੜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਤੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਨਹੀਂ, (ਇਸੇ ਕਰਕੇ) ਮਨਮੁਖ ਖਜਲ ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੱਚੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ (ਉਸ ਦੀ) ਮੁਕਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੧੯।

ਪਦਾਰਥ = ਮਾਣਕੁ-ਹੀਰਾ; ਮੋਤੀ। ਜਿਨਿ-ਜਿਸ ਨੇ। ਗੁਰ ਸਬਦੀ-ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ। ਵੀਚਾਰਿ-ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ। ਸੇ ਜਨ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ। ਸੰਸਾਰਿ-ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ। ਆਪੈ ਨੋ ਆਪੁ-ਅਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪ। ਦੁਬਿਧਾ-ਦੁਚਿੱਤਾ ਪਣ। ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ। ਰਤੇ-ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੁਤਰੁ-ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਤਰੇ-ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਉਜਲੁ-ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ। ਬਿਖਮ-ਔਖਾ। ੨। ਪਉੜੀ ॥ ਅੰਦਰੁ-ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ; ਅਪਣੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ। ਨ ਭਾਲਨੀ-ਨਹੀਂ ਖੋਜਦੇ। ਮੁਠੇ-ਲੁੱਟੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਹੰ ਮਤੇ (ਮੱਤੇ ਪੜ੍ਹੇ)-ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ। ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾਂ-ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ। ਭਵਿ-ਫਿਰ (ਭਟਕ) ਕੇ। ਅੰਦਰਿ-ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਤਿਖ-(ਮਾਇਆ ਦੀ) ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ਤਤੇ-ਸੜੇ ਹੋਏ। ਨ ਸੋਧਨੀ-ਵਿਚਾਰਦੇ ਨਹੀਂ। ਵਿਗੁਤੇ-ਖੁਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਨੈ-ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ। ਹਰਿ ਸਤੇ-ਸੱਚਾ ਹਰੀ। ਤਤੁ ਗਿਆਨੁ-ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ; ਆਤਮ ਗਿਆਨ। ਗਤੇ-ਮੁਕਤੀ। ੧੯।

ਸਲੋਕ ਮਃ ੨ ॥ ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਕਰੇ ਆਪਿ, ਆਪੇ ਆਣੈ ਰਾਸਿ ॥ ਤਿਸੈ ਅਗੈ ਨਾਨਕਾ, ਖਲਿਇ ਕੀਚੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥੧॥ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪ ਹੀ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਹੀ (ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕੰਮ) ਰਾਸ ਲਿਆਉਂਦਾ (ਸਵਾਰਦਾ) ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ੧।

ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਹੋਵੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਤਾ ਸੁਣਿ ਸਦਿ ਬਹਾਲੇ ਪਾਸਿ ॥੧॥ (੮੭੮ ਮਹਲਾ ੧)

ਮਃ ੧ ॥ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਨਿ ਦੇਖਿਆ, ਆਪੇ ਜਾਣੈ ਸੋਇ ॥ ਕਿਸ ਨੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ, ਜਾ ਘਰਿ ਵਰਤੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥੨॥ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਇਹ ਜਗਤ) ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਹੀ (ਇਸ ਦੀ) ਦੇਖ ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ (ਸਭ ਕੁਛ) ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਭ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਉਹ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ) ਕਿਸ ਨੂੰ (ਕਿਸ ਅੱਗੇ ਅਪਣਾ ਦੁੱਖ) ਆਖੀਏ?। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਸਭੇ ਥੋਕ ਵਿਸਾਰਿ, ਇਕੋ ਮਿਤੁ ਕਰਿ ॥ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਨਿਹਾਲੁ ,ਪਾਪਾ ਦਹੈ ਹਰਿ ॥ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਚੁਕੈ, ਜਨਮਿ ਨ ਜਾਹਿ ਮਰਿ ॥ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਆਧਾਰੁ ,ਸੋਗਿ ਨ ਮੋਹਿ ਜਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ,ਮਨ ਮਹਿ ਸੰਜਿ ਧਰਿ ॥੨੦॥ (ਹੇ ਭਾਈ! ਹੋਰ) ਸਭ ਚੀਜਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਭੁਲਾ ਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਮਿਤ੍ਰ ਬਣਾ। (ਉਸ ਦੇ ਮਿਤ੍ਰ ਬਣਨ ਨਾਲ ਤੇਰਾ) ਮਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਹਰੀ ਪਾਪ ਸਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਤੇਰਾ ਜੋਨੀਆਂ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ ਮੁੱਕ ਜਾਏਗਾ, (ਫਿਰ) ਮਰ ਕੇ ਕਿਸੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਂਗਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ (ਅਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ) ਆਸਰਾ ਬਣਾ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ) ਸੋਗ ਤੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੜੇਂਗਾ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਰੂਪ ਖਜਾਨੇ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖ। ੨੦।

ਪਦਾਰਥ = ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ। ਕਰੇ-ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਣੈ ਰਾਸਿ-ਰਾਸ ਲਿਆਉਂਦਾ (ਸਵਾਰਦਾ) ਹੈ। ਤਿਸੈ ਅਗੈ-ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਅੱਗੇ। ਖਲਿਇ-ਖੜੇ (ਸਾਵਧਾਨ) ਹੋ ਕੇ। ੧। ਜਿਨਿ-ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ। ਕੀਤਾ-ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤਿਨਿ-ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ। ਦੇਖਿਆ-ਦੇਖ ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੋਇ-ਉਹ (ਪ੍ਰਭੂ) ਹੀ। ਕਿਸ ਨੋ-(ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ) ਕਿਸ ਨੂੰ। ਜਾ-ਜਦੋਂ। ਘਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਘਰ ਵਿਚ।

ਵਰਤੈ-ਵਸਦਾ ਹੈ। ਸਭੁ ਕੋਇ-ਸਭ ਕਿਸੇ (ਹਰੇਕ ਜੀਵ) ਦੇ। ੨। ਪਉੜੀ। ਥੋਕ-ਚੀਜਾਂ। ਵਿਸਾਰਿ-ਭੁਲਾ ਕੇ। ਤਨੁ-ਸਰੀਰ। ਨਿਹਾਲੁ-
ਖੁਸ਼। ਦਰੈ-ਸਾੜ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਚੁਕੈ-ਮੁੱਕ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਨਮਿ-ਜਨਮ ਵਿਚ। ਨ ਜਾਹਿ-ਨਹੀਂ ਜਾਵੇਂਗਾ। ਮਰਿ-ਮਰ ਕੇ। ਆਧਾਰੁ-ਆਸਰਾ
। ਸੋਗਿ-ਸੋਗ ਵਿਚ। ਮੋਹਿ-ਮੋਹ ਵਿਚ। ਨ ਜਰਿ-ਨਹੀਂ ਸੜੇਂਗਾ। ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜਾਨਾ। ਸੰਜਿ ਧਰਿ-ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖ। ੨੦।

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਮਾਇਆ ਮਨਹੁ ਨ ਵੀਸਰੈ, ਮਾਂਗੈ ਦੰਮਾ ਦੰਮ ॥ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ, ਨਾਨਕ ਨਹੀ ਕਰੰਮ ॥੧॥ ਮਨੁੱਖ
ਦੇ ਮਨ ਤੋਂ ਮਾਇਆ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦੀ, (ਮਨੁੱਖ) ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ ਮਾਇਆ ਹੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ; ਦਮੜੇ ਹੀ ਦਮੜੇ ਮੰਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। (ਇਸ
ਨੂੰ) ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ (ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਦਿਤਾ ਹੈ), ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਇਸ
ਦੇ) ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਨਹੀਂ ਹਨ; (ਇਸ ਉਤੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੧। (ਇਹ ਸਲੋਕ ੧੪੨੬ ਅੰਗ ਉਤੇ ਵੀ ਦਰਜ ਹੈ)

ਮਃ ੫ ॥ ਮਾਇਆ ਸਾਥਿ ਨ ਚਲਈ, ਕਿਆ ਲਪਟਾਵਹਿ ਅੰਧ ॥ ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਧਿਆਇ ਤੂ ,ਤੂਟਹਿ ਮਾਇਆ ਬੰਧ ॥੨॥ ਹੇ
ਅੰਨ੍ਹੇ (ਅਗਿਆਨੀ) ਮਨੁੱਖ! ਮਾਇਆ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, (ਤੂੰ ਮਾਇਆ ਨਾਲ) ਕਿਉਂ ਚਿੰਬੜਦਾ ਹੈ? ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ
ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰ, (ਤਾਂ ਕਿ ਤੇਰੇ) ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਟੁੱਟ ਜਾਣ। ੨।

ਪਉੜੀ ॥ ਭਾਣੈ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਇਓਨੁ ,ਭਾਣੈ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥ ਭਾਣੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿਓਨੁ ,ਭਾਣੈ ਸਚੁ ਧਿਆਇਆ ॥ ਭਾਣੈ ਜੇਵਡ
ਹੋਰ ਦਾਤਿ ਨਾਹੀ, ਸਚੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ, ਤਿਨ ਸਚੁ ਕਮਾਇਆ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਸਰਣਾਗਤੀ,
ਜਿਨਿ ਜਗਤੁ ਉਪਾਇਆ ॥੨੧॥ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਅਪਣੇ) ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਅਪਣਾ ਹੁਕਮ ਮਨਾਇਆ ਹੈ, (ਉਸ ਨੇ
ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾਇਆ ਹੈ,
(ਉਸ ਨੇ) ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਜਿਤਨੀ ਵੱਡੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਾਤ ਨਹੀਂ,
(ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹ) ਸੱਚਾ ਬਚਨ ਆਖਿ ਕੇ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ) ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ
,ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੱਚੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਮਾਇਆ (ਸਿਮਰਿਆ) ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ
ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆ ਜਾ। ੨੧।

ਪਦਾਰਥ = ਮਨਹੁ-ਮਨ ਤੋਂ। ਨ ਵੀਸਰੈ-ਭੁਲਦੀ ਨਹੀਂ। ਦੰਮਾ ਦੰਮ-ਸੁਆਸ ਸੁਆਸ (ਹਰ ਸਮੇਂ); ਦਮੜੇ ਹੀ ਦਮੜੇ। ਸੋ-ਉਹ।
ਚਿਤਿ-ਚਿੱਤ ਵਿਚ। ਆਵਈ-ਆਉਂਦਾ। ਕਰੰਮ-ਚੰਗੇ ਭਾਗ; ਬਖਸ਼ਿਸ਼। ੧। ਸਾਥਿ-ਨਾਲ। ਨ ਚਲਈ-ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ। ਲਪਟਾਵਹਿ-
ਚਿੰਬੜਦਾ ਹੈਂ। ਅੰਧ-ਹੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮਨੁੱਖ!। ਤੂਟਹਿ-ਟੁੱਟ ਜਾਣ। ਬੰਧ-ਬੰਧਨ। ੨। ਪਉੜੀ। ਭਾਣੈ-ਭਾਣੇ ਵਿਚ। ਮਨਾਇਓਨੁ-ਮਨਾਇਆ
ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ਮੇਲਿਓਨੁ-ਮਿਲਾਇਆ ਉਸ ਨੇ। ਸਚੁ-ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ। ਜਿਨ ਕਉ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ)। ਪੂਰਬਿ-ਪਹਿਲਾਂ
ਤੋਂ। ਤਿਨ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਸਰਣਾਗਤੀ-ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆ ਜਾ। ਜਿਨਿ-ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਨੇ। ਉਪਾਇਆ-ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨੧।

ਸਲੋਕ ਮਃ ੩ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਅੰਦਰਿ ਗਿਆਨੁ ਨਹੀਂ, ਭੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਬਿੰਦ ॥ ਨਾਨਕ ਮੁਇਆ ਕਾ ਕਿਆ ਮਾਰਣਾ, ਜਿ ਆਪਿ ਮਾਰੇ
ਗੋਵਿੰਦ ॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੰਚਕ ਮਾੜ ਡਰ ਹੈ;
ਭੈ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਅਜੇਹੇ) ਮਰਿਆ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕੀ ਮਾਰਨਾ ਹੈ? ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ
ਹੀ (ਆਤਮਕ ਤੌਰ ਤੇ) ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਹਨ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਮਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ)। ੧।

ਮਃ ੩ ॥ ਮਨ ਕੀ ਪੜੀ ਵਾਚਣੀ, ਸੁਖੀ ਹੂ ਸੁਖੁ ਸਾਰੁ ॥ ਸੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਭਲਾ ਆਖੀਐ, ਜਿ ਬੂਝੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਹਰਿ ਸਾਲਾਹੇ
ਹਰਿ ਪੜੈ, ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ॥ ਆਇਆ ਓਹੁ ਪਰਵਾਣੁ ਹੈ, ਜਿ ਕੁਲ ਕਾ ਕਰੇ ਉਧਾਰੁ ॥ (ਪੰਡਤ ਤਿੱਥਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ
ਪੜੀ ਬਣਾ ਕੇ ਜਜਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣੇ) ਮਨ ਦੀ ਪੱੜੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਸਮੇਂ ਮਨ ਦੀ ਹਾਲਤ
ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੜੀ ਵਾਚਣ ਨਾਲ) ਸੁੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ ਮਿਲੇਗਾ। ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਚੰਗਾ ਆਖੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ
ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਹਰੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੀਆਂ
ਕਥਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਜਿਹੜਾ ਅਪਣੀ ਕੁਲ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ (ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ) ਆਇਆ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ।

ਅੰਗ ੧੦੯੪ = ਅਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਪੁਛੀਐ, ਕਰਣੀ ਸਬਦੁ ਹੈ ਸਾਰੁ ॥ ਹੋਰੁ ਕੂੜੁ ਪੜਣਾ ਕੂੜੁ ਕਮਾਵਣਾ, ਬਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੁ ॥ ਅੰਦਰਿ ਸੁਖੁ ਨ ਹੋਵਈ, ਮਨਮੁਖ ਜਨਮੁ ਖੁਆਰੁ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਸੇ ਉਬਰੇ, ਗੁਰ ਕੈ ਹੇਤਿ ਅਪਾਰਿ ॥੨॥ ਅੱਗੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਚੀ ਨੀਵੀਂ) ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੀ ਜਾਂਦੀ, (ਉਥੇ) ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਕਰਣੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। (ਇਸ ਕਰਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਝੂਠ ਹੈ, (ਪੜ੍ਹੀ ਵਾਚਣੀ ਆਦਿ ਦੀ) ਕਮਾਈ ਕਰਨਾ ਵੀ ਝੂਠ ਹੈ ਅਤੇ (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ) ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵੀ ਝੂਠਾ (ਬਿਅਰਥ) ਹੈ। (ਅਜੇਹੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਨਾਲ) ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਮਨਮੁਖਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।੨।

ਪਦਾਰਥ = ਜਿਨ ਕਉ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਬਿੰਦ-ਬੁੰਦ (ਰੰਚਕ ਮਾਤ੍ਰ); ਜਾਣਕਾਰੀ। ਜਿ-ਜਿਹੜੇ।੧। ਪੜ੍ਹੀ-ਜੰੜੀ (ਤਿੱਥਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਰਾਹੀਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਪੜ੍ਹੀ)। ਵਾਚਣੀ-ਪੜ੍ਹਨੀ। ਸਾਰੁ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ਸੋ-ਉਹ। ਸਬਦਿ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ। ਵੀਚਾਰਿ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ। ਕੁਲ ਕਾ-ਵੰਸ਼ (ਖਾਨਦਾਨ) ਦਾ। ਉਧਾਰ-ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ। ਅਗੈ-ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ। ਕਰਣੀ-ਕਮਾਈ। ਬਿਖਿਆ-ਮਾਇਆ। ਅੰਦਰਿ-ਮਨ ਅੰਦਰ। ਖੁਆਰੁ-ਬਰਬਾਦ। ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ। ਰਤੇ-ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸੋ-ਉਹ। ਉਬਰੇ-ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਏ; ਤਰ ਗਏ। ਹੇਤਿ-ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ। ਅਪਾਰਿ-ਬੇਅੰਤ।੨।

ਸਾਰੰਸ਼ = ਸੁੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸੁਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੀਏ। ਪੰਡਤ ਤਿੱਥਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹੀ ਵਾਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਨੀਅਤ ਵਿਚ ਅੱਜ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਕਲ੍ਹ ਕੀ।

ਪਉੜੀ ॥ ਆਪੇ ਕਰਿ ਕਰਿ ਵੇਖਦਾ, ਆਪੇ ਸਭੁ ਸਚਾ ॥ ਜੋ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੂਝੈ ਖਸਮ ਕਾ, ਸੋਈ ਨਰੁ ਕਚਾ ॥ ਜਿਤੁ ਭਾਵੈ ਤਿਤੁ ਲਾਇਦਾ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਚਾ ॥ ਸਭਨਾ ਕਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਹੈ, ਗੁਰ ਸਬਦੀ ਰਚਾ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸਲਾਹੀਐ, ਸਭਿ ਤਿਸ ਦੇ ਜਚਾ ॥ ਜਿਉ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਨਚਾਇਦਾ, ਤਿਵ ਹੀ ਕੋ ਨਚਾ ॥੨੨॥੧॥ ਸੁਧੁ ॥ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰ ਕਰਕੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਦੇਖਦਾ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਹੀ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਕੱਚਾ ਹੈ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਗੁਰਮੁਖ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚਾ ਹਰੀ (ਜੀਵ ਨੂੰ) ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਤੇ ਪਾਸੇ ਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ (ਉਸ ਵਿਚ) ਰਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ) ਸਦਾ ਸਲਾਹੁਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਉਸ ਦੇ ਕੌਤਕ ਹਨ; ਸਭ ਜੀਵ ਉਸ ਦੇ ਮੰਗਤੇ ਹਨ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਨਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਕੋਈ ਨੱਚਦਾ ਹੈ।੨੨।੧। ਸੁਧੁ।

ਪਦਾਰਥ = ਆਪੇ-ਆਪ ਹੀ। ਕਰਿ ਕਰਿ-ਪੈਦਾ ਕਰ ਕਰਕੇ। ਸਚਾ-ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਸੋਈ ਨਰੁ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ। ਕਚਾ-ਸ਼ਰਧਾ ਹੀਣ; ਰਸ ਹੀਣ। ਭਾਵੈ-ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਅਨੁਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ; ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ। ਸਾਹਿਬੁ-ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ। ਸਬਦ-ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ। ਰਚਾ-ਮਿਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਚਾ-ਕੌਤਕ; ਜਾਚਕ (ਮੰਗਤੇ)।੨੨।੧। ਸੁਧੁ-ਇਹ ਵਾਰ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਸੋਧੀ ਗਈ ਹੈ।

ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ੧੯ ਸਿਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਤੂ ਚਉ ਸਜਣ ਮੈਡਿਆ, ਡੇਈ ਸਿਸੁ ਉਤਾਰਿ ॥ ਨੈਣ ਮਹਿੰਜੇ ਤਰਸਦੇ, ਕਦਿ ਪਸੀ ਦੀਦਾਰੁ ॥੧॥ ਹੇ ਮੇਰੇ ਸੱਜਣ! ਤੂੰ ਦੱਸ (ਜੇ ਤੂੰ ਕਹੇਂ, ਤਾਂ) ਮੈਂ ਅਪਣਾ ਸਿਰ ਉਤਾਰ ਕੇ (ਤੇਰੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟ ਕਰ) ਦੇਵਾਂ (ਨਿਰਹੰਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾਂ ਕਰਾਂ)। ਮੇਰੇ ਨੇੜ ਤਰਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਾਂ।੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਨੀਹੁ ਮਹਿੰਜਾ ਤਉ ਨਾਲਿ, ਬਿਆ ਨੇਹ ਕੂੜਾਵੇ ਡੇਖੁ ॥ ਕਪੜ ਭੋਗ ਡਰਾਵਣੇ, ਜਿਚਰੁ ਪਿਰੀ ਨ ਡੇਖੁ ॥੨॥ (ਹੇ ਸੱਜਣ!) ਮੇਰਾ ਪਿਆਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ, (ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤ੍ਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੇ) ਦੂਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮੈਂ ਝੂਠੇ ਦੇਖ ਲਏ ਹਨ। ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਮੈਂ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਕਪੜੇ ਤੇ ਭੋਜਨ ਡਰਾਉਣੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਉਠੀ ਝਾਲੂ ਕੰਤੜੇ, ਹਉ ਪਸੀ ਤਉ ਦੀਦਾਰੁ ॥ ਕਾਜਲੁ ਹਾਰੁ ਤਮੋਲ ਰਸੁ ,ਬਿਨੁ ਪਸੇ ਹਭਿ ਰਸ ਫਾਰੁ ॥੩॥ ਹੇ ਮੇਰੇ ਪਤੀ! ਮੈਂ ਸਵੇਰੇ ਉਠਾਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਾਂ। ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਸੁਰਮਾ, ਗਲ ਦਾ ਹਾਰ ਤੇ ਪਾਨ ਦਾ ਰਸ ਆਦਿ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖੇ

ਬਿਨਾ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸੁਆਹ ਸਮਾਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਡਖਣੇ-ਦਖਣ ਤੋਂ ਡਖਣ ਹੈ, ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਸਿੰਧ ਤਕ ਬੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੋਲੀ, ਇਸ ਵਿਚ ਦ ਦੀ ਥਾਂ ਡ ਅਤੇ ਸ ਦੀ ਥਾਂ ਹ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਦਿਖਾਉ ਦੀ ਥਾਂ ਡਿਖਾਉ ਅਤੇ ਸਭ ਦੀ ਥਾਂ ਹਭ। ਚਉ-ਦੱਸ। ਸਜਣ ਮੈਡਿਆ-ਹੇ ਮੇਰੇ ਸੱਜਣ!। ਡੇਈ-ਮੈਂ ਦੇਵਾਂ। ਸਿਸੁ-ਸਿਰ। ਨੈਣ-ਅੱਖਾਂ। ਮਹਿੰਜੇ-ਮੇਰੇ। ਪਸੀ-ਮੈਂ ਦੇਖਾਂ। ੧। ਨੀਹੁ-ਪ੍ਰੇਮ। ਤਉ-ਤੇਰੇ। ਬਿਆ-ਦੂਜਾ। ਨੇਹ-ਪ੍ਰੇਮ। ਕੂੜਾਵੇ-ਝੂਠੇ। ਡੇਖੁ-ਦੇਖ ਲਏ ਹਨ। ਭੋਗ-ਭੋਜਨ। ਜਿਚਰੁ-ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ। ਪਿਰੀ-ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ। ੨। ਉਠੀ-ਮੈਂ ਉਠਾਂ। ਝਾਲੂ-ਸਵੇਰੇ। ਕੰਤੜੇ-ਹੇ ਪਤੀ!। ਹਉ-ਮੈਂ। ਤਉ-ਤੇਰਾ। ਕਾਜਲੁ-ਸੁਰਮਾ। ਹਾਰ-ਗਲ ਦਾ ਗਹਿਣਾ। ਤਮੋਲ-ਪਾਨ। ਬਿਨੁ ਪਸੇ-ਬਿਨਾ ਦੇਖੇ। ਹਭਿ-ਸਾਰੇ। ਛਾਰੁ-ਸੁਆਹ; ਬਿਅਰਥ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਸਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਚੁ , ਸਚੁ ਸਭੁ ਧਾਰਿਆ ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀਤੇ ਥਾਟੁ , ਸਿਰਜਿ ਸੰਸਾਰਿਆ ॥ ਹਰਿ ਆਗਿਆ ਹੋਏ ਬੇਦ,
ਪਾਪੁ ਪੁੰਨੁ ਵੀਚਾਰਿਆ ॥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁ , ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ ਬਿਸਥਾਰਿਆ ॥ ਨਵ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਸਾਜਿ, ਹਰਿ ਰੰਗ ਸਵਾਰਿਆ ॥
ਵੇਕੀ ਜੰਤੁ ਉਪਾਇ, ਅੰਤਰਿ ਕਲ ਧਾਰਿਆ ॥ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਇ, ਸਚੁ ਸਿਰਜਣਹਾਰਿਆ ॥ ਤੂ ਜਾਣਹਿ ਸਭ ਬਿਧਿ ਆਪਿ,
ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਸਤਾਰਿਆ ॥੧॥ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਸੱਚਾ ਸਾਹਿਬ ਸਦਾ ਸੱਚਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਜੋ ਜਗਤ ਤੂੰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਸਾਰਾ ਸੱਚਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਲਈ ਅਸਥਾਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ (ਧਰਮ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਥਾਂ ਬਣਾਈ ਹੈ)। ਹੇ ਹਰੀ! ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਬੇਦ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੇ ਹਰੀ! ਤੂੰ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੇ ਨੌਂ ਖੰਡ ਸਾਜ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਵਾਰਿਆ ਹੈ। ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਜੀਵ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੂੰ ਅਪਣੀ ਸੱਤਿਆ ਟਿਕਾਈ ਹੈ। ਹੇ ਸੱਚ ਰੂਪ ਸਿਰਜਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ! ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਵ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ। ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਤੂੰ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਭਵਜਲ ਤੋਂ ਤਾਰਿਆ ਹੈ। ੧।

ਪਦਾਰਥ = ਸਾਹਿਬੁ-ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ। ਧਾਰਿਆ-ਬਣਾਇਆ; ਟਿਕਾਇਆ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਅਨੁਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ; ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ। ਥਾਟੁ-ਅਸਥਾਨ; ਰਚਨਾ। ਸਿਰਜਿ-ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ। ਮਹੇਸੁ-ਸ਼ਿਵ ਜੀ। ਤ੍ਰੈ ਗੁਣ-ਮਾਇਆ ਦੇ ਤਿੰਨ (ਰਜੋ, ਸਤੋ ਤੇ ਤਮੋ) ਗੁਣ। ਬਿਸਥਾਰਿਆ-ਫੈਲਾਉ ਕੀਤਾ। ਨਵ ਖੰਡ-ਨੌਂ ਹਿੱਸੇ। ਸਾਜਿ-ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ। ਵੇਕੀ-ਵੱਖ ਵੱਖ। ਜੰਤ-ਜੀਵ। ਉਪਾਇ-ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ। ਅੰਤਰਿ-ਅੰਦਰ। ਕਲ ਧਾਰਿਆ-ਸੱਤਿਆ ਟਿਕਾਈ ਹੈ। ਬਿਧਿ-ਤਰੀਕੇ; ਜੁਗਤੀ। ਨਿਸਤਾਰਿਆ-ਤਾਰਿਆ ਹੈ। ੧।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਜੇ ਤੂ ਮਿਤ੍ਰੁ ਅਸਾਡੜਾ, ਹਿਕ ਭੇਰੀ ਨਾ ਵਿਛੋੜਿ ॥ ਜੀਉ ਮਹਿੰਜਾ ਤਉ ਮੋਹਿਆ, ਕਦਿ ਪਸੀ ਜਾਨੀ ਤੋਹਿ ॥੧॥
(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਜੇ ਤੂੰ ਸਾਡਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੀ ਅਪਣੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾ ਵਿਛੋੜ। ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਮੋਹ ਲਿਆ ਹੈ, (ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਇੱਛਾ ਹੈ ਕਿ) ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਾਂਗਾ? (ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਗਾ)। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਦੁਰਜਨ ਤੂ ਜਲੁ ਭਾਹੜੀ, ਵਿਛੋੜੇ ਮਰਿ ਜਾਹਿ ॥ ਕੰਤਾ ਤੂ ਸਉ ਸੇਜੜੀ, ਮੈਡਾ ਹਭੋ ਦੁਖੁ ਉਲਾਹਿ ॥੨॥ ਹੇ ਭੈੜੇ ਮਨੁੱਖ!
ਤੂੰ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜ ਜਾ ਅਤੇ ਹੇ ਵਿਛੋੜੇ! ਤੂੰ ਮਰ ਜਾਹ। ਹੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ (ਮੇਰੀ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ) ਸੇਜ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਸੌਂ (ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ) ਅਤੇ (ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ) ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਦੁਖ ਲਾਹ ਦੇਹ। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਦੁਰਜਨੁ ਦੂਜਾ ਭਾਉ ਹੈ, ਵਿਛੋੜਾ ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ॥ ਸਜਣੁ ਸਚਾ ਪਾਤਿਸਾਹੁ , ਜਿਸੁ ਮਿਲਿ ਕੀਚੈ ਭੋਗੁ ॥੩॥ (ਦੁਰਜਨ ਤੇ ਵਿਛੋੜਾ ਕੌਣ ਹਨ?) ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਪਿਆਰ (ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ) ਵੈਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ (ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ) ਵਿਛੋੜੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ (ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅਸਲੀ) ਸੱਜਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣੀਦਾ ਹੈ। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਅਸਾਡੜਾ-ਸਾਡਾ। ਹਿਕ ਭੇਰੀ-ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵੀ। ਜੀਉ-ਦਿਲ। ਮਹਿੰਜਾ-ਮੇਰਾ। ਤਉ-ਤੂੰ। ਪਸੀ-ਦੇਖਾਂਗਾ। ਜਾਨੀ-ਹੇ ਪਿਆਰੇ!। ਤੋਹਿ-ਤੈਨੂੰ। ੧। ਦੁਰਜਨ-ਹੇ ਭੈੜੇ ਮਨੁੱਖ!। ਜਲੁ-ਜਲ ਜਾ। ਭਾਹੜੀ-ਅੱਗ ਵਿਚ। ਕੰਤਾ-ਹੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ!। ਸਉ-ਸੌਂ। ਸੇਜੜੀ-ਸੇਜ (ਪਲੰਘ)। ਮੈਡਾ-ਮੇਰਾ। ਹਭੋ-ਸਾਰਾ। ਉਲਾਹਿ-ਲਾਹ (ਦੂਰ ਕਰ) ਦੇਹ। ੨। ਦੂਜਾ ਭਾਉ-ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਪਿਆਰ। ਮਿਲਿ-ਮਿਲ ਕੇ। ਕੀਚੈ ਭੋਗੁ-ਅਨੰਦ ਮਾਣੀਦਾ ਹੈ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਅਗਮ ਦਇਆਲੁ ਬੇਅੰਤੁ ,ਤੇਰੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹੈ ਕਉਣੁ ॥ ਤੁਧੁ ਸਿਰਜਿਆ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ,ਤੂ ਨਾਇਕ ਸਗਲ ਭਉਣੁ ॥ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ, ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਸਗਲ ਰਉਣੁ ॥ ਤੁਧੁ ਅਪੜਿ ਕੋਇ ਨ ਸਕੈ, ਤੂ ਅਬਿਨਾਸੀ ਜਗ ਉਧਰਣੁ ॥ (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਤੂੰ ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਦਇਆ ਦਾ ਘਰ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ, ਤੇਰੀ ਕੀਮਤ ਕੌਣ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ? (ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕੋਹ ਸਕਦਾ। ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਭਵਨਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ। ਹੇ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਰਮੇ ਹੋਏ ਮੇਰੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਤੇਰੇ ਬਰਾਬਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਤੂੰ ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਹੈਂ ਅਤੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ।

ਅੰਗ ੧੦੯੫ = ਤੁਧੁ ਥਾਪੇ ਚਾਰੇ ਜੁਗ, ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਸਗਲ ਧਰਣੁ ॥ ਤੁਧੁ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਕੀਆ, ਤੁਧੁ ਲੇਪੁ ਨ ਲਗੈ ਤ੍ਰਿਣੁ ॥ ਜਿਸੁ ਹੋਵਹਿ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ,ਤਿਸੁ ਲਾਵਹਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣੁ ॥ ਤੂ ਹੋਰਤੁ ਉਪਾਇ ਨ ਲਭਹੀ, ਅਬਿਨਾਸੀ ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰਣੁ ॥੨॥ ਤੂੰ ਚਾਰੇ ਜੁਗ ਬਣਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਤੂੰ ਹੀ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਹੀ (ਜੀਵਾਂ ਦਾ) ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ (ਜੰਮਣ ਮਰਨਾ) ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, (ਪਰ) ਤੈਨੂੰ ਤੀਲੇ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਲੇਪ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਤੂੰ ਆਪ ਦਿਆਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ। ਹੇ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ ਅਬਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ (ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਹੋਰ ਉਪਾਉ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ੨।

ਪਦਾਰਥ = ਅਗਮ-ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ। ਤੁਧੁ-ਤੂੰ। ਸਿਰਜਿਆ-ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਾਇਕ-ਮਾਲਕ। ਸਗਲ ਭਉਣ-ਸਾਰੇ ਭਵਨਾਂ ਦਾ। ਕੁਦਰਤਿ-ਤਾਕਤ। ਠਾਕੁਰ-ਮਾਲਕ। ਸਗਲ ਰਉਣ-ਹੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ!। ਅਪੜਿ ਨ ਸਕੈ-ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਗ-ਜਗਤ। ਅਬਿਨਾਸੀ-ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ। ਉਧਰਣ-ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ। ਥਾਪੇ-ਬਣਾਏ ਹਨ। ਕਰਤਾ-ਰਚਨਹਾਰ। ਸਗਲ ਧਰਣ-ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ। ਆਵਣ ਜਾਣਾ-ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ। ਲੇਪੁ-ਅਸਰ। ਤ੍ਰਿਣ-ਤੀਲੇ ਜਿੰਨਾ ਵੀ। ਹੋਰਤੁ ਉਪਾਇ-ਹੋਰ ਜਤਨ ਨਾਲ। ਨ ਲਭਹੀ-ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਕਰਣ-ਹੇ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਰਚਨਹਾਰ!। ੨।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਜੇ ਤੂ ਵਤਹਿ ਅੰਛਣੇ, ਹਭ ਧਰਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ਹੋਇ ॥ ਹਿਕਸੁ ਕੰਤੈ ਬਾਹਰੀ, ਮੈਡੀ ਵਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੋਇ ॥੧॥ (ਹੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ!) ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਆ ਜਾਵੇਂ (ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਂ, ਤਾਂ) ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਸੋਭਨੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਕ ਪਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਪੁਛਦਾ (ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ)। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਹਭੇ ਟੋਲ ਸੁਹਾਵਣੇ, ਸਹੁ ਬੈਠਾ ਅੰਛਣੁ ਮਲਿ ॥ ਪਹੀ ਨ ਵੰਵੈ ਬਿਰਥੜਾ, ਜੋ ਘਰਿ ਆਵੈ ਚਲਿ ॥੨॥ (ਜਿਸ ਜੀਵ ਰੂਪ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ) ਹਿਰਦਾ ਰੂਪ ਵੇਹੜਾ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮੱਲ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ) ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਸੋਭਨੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਰਾਹੀ (ਜਗਿਆਸੂ ਉਸ ਦੇ) ਘਰ ਵਿਚ ਚੱਲ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, (ਉਹ ਇਸ ਘਰ ਤੋਂ) ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ (ਕਿਉਂਕਿ ਪਤੀ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਘਰ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਪਦਾਰਥ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਸੇਜ ਵਿਛਾਈ ਕੰਤ ਕੂ ,ਕੀਆ ਹਭੁ ਸੀਗਾਰੁ ॥ ਇਤੀ ਮੰਝਿ ਨ ਸਮਾਵਈ, ਜੇ ਗਲਿ ਪਹਿਰਾ ਹਾਰੁ ॥੩॥ ਮੈਂ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਸੇਜ ਵਿਛਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਹਾਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਧਾਰਮਕ ਸਾਧਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਜਦ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲ ਪਿਆ, ਤਾਂ ਜੇ) ਮੈਂ ਗਲ ਵਿਚ ਪਹਿਰ ਲਵਾਂ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਤੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚਾਲੇ ਇਤਨੀ ਵਿਥ ਵੀ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਚੰਗੀ ਲਗਦੀ (ਗਲ ਦਾ ਹਾਰ ਪਤੀ ਤੇ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਥ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ)। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਵਤਹਿ-ਆ ਜਾਵੇਂ। ਅੰਛਣੇ-ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ। ਹਭ-ਸਾਰੀ। ਸੁਹਾਵੀ-ਸੋਭਨੀਕ; ਸੋਹਣੀ। ਹਿਕਸੁ ਕੰਤੈ-ਇਕ ਪਤੀ। ਬਾਹਰੀ-ਬਿਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ। ਮੈਡੀ-ਮੇਰੀ। ਵਾਤ-ਗੱਲ; ਖਬਰ। ੧। ਹਭੇ-ਸਾਰੇ। ਟੋਲ-ਪਦਾਰਥ। ਸੁਹਾਵਣੇ-ਸੋਭਨੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਹੁ-ਪਤੀ। ਅੰਛਣੁ-ਵੇਹੜਾ। ਮਲਿ-ਮੱਲ ਕੇ। ਪਹੀ-ਰਾਹੀ (ਜਗਿਆਸੂ)। ਨ ਵੰਵੈ-ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਘਰਿ-ਘਰ ਵਿਚ। ੨। ਸੇਜ-ਪਲੰਘ। ਕੰਤ ਕੂ-ਪਤੀ ਵਾਸਤੇ। ਇਤੀ-ਇਤਨੀ। ਮੰਝਿ-ਵਿਚਕਾਰ। ਸਮਾਵਈ-ਸਮਾਈ (ਟਿਕੀ) ਹੋਈ। ਗਲਿ-ਗਲ ਵਿਚ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਤੂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ,ਜੋਨਿ ਨ ਆਵਹੀ ॥ ਤੂ ਹੁਕਮੀ ਸਾਜਹਿ ਸ੍ਰਿਸਟਿ, ਸਾਜਿ ਸਮਾਵਹੀ ॥ ਤੇਰਾ ਰੂਪੁ ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ, ਕਿਉ ਤੁਝਹਿ ਧਿਆਵਹੀ ॥ ਤੂ ਸਭ ਮਹਿ ਵਰਤਹਿ ਆਪਿ, ਕੁਦਰਤਿ ਦੇਖਾਵਹੀ ॥ ਤੇਰੀ ਭਗਤਿ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ, ਤੋਟਿ ਨ

ਆਵਹੀ ॥ ਏਹਿ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲ, ਕੀਮ ਨ ਪਾਵਹੀ ॥ ਜਿਸੁ ਹੋਵਹਿ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ ,ਤਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਾ ਲਾਵਹੀ ॥
 ਤਿਸੁ ਕਦੇ ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਿ, ਜੋ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਹੀ ॥੩॥ (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਤੂੰ ਜਗਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਨਿਰਗੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਾਲਕ ਹੈਂ,
 ਤੂੰ ਜੋਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਸਾਜਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਸਾਜ ਕੇ (ਤੂੰ ਇਸ ਵਿਚ) ਸਮਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ।
 ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਜਾਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਿਆਇਆ ਜਾਵੇ; ਕਿਵੇਂ ਤੇਰਾ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਤੂੰ ਆਪ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ
 ਵਿਚ (ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ) ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਅਤੇ (ਸਭ ਵਿਚ ਅਪਣੀ) ਤਾਕਤ ਦਿਖਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ਪਏ
 ਹਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਦੇ) ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। (ਤੇਰੇ ਗੁਣ) ਇਹ ਰਤਨ, ਜਵਾਹਰ ਤੇ ਲਾਲ ਹਨ, (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ) ਕੀਮਤ
 ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦੀ। ਜਿਸ ਜੀਵ ਉਤੇ ਤੂੰ ਆਪ ਦਿਆਲ ਹੋਵੇਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਦੇ
 ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ (ਕਿਸੇ ਚੀਜ ਦੀ) ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ-ਜਗਤ ਤੋਂ ਪਰੇ ਬ੍ਰਹਮ। ਪਰਮੇਸਰ-ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਾਲਕ। ਜੋਨਿ-ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ। ਹੁਕਮੀ-
 ਹੁਕਮ ਨਾਲ। ਸਾਜਹਿ-ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਸਾਜਿ-ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ। ਸਮਾਵਹੀ-ਸਮਾ ਰਿਹਾ (ਵਿਆਪਕ) ਹੈਂ। ਨ ਜਾਈ ਲਖਿਆ-ਜਾਣਿਆ
 ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਤੁਝਹਿ-ਤੈਨੂੰ। ਕੁਦਰਤਿ-ਤਾਕਤ। ਤੋਟਿ-ਘਾਟਾ। ਕੀਮ-ਕੀਮਤ। ਲਾਵਹੀ-ਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ। ੩।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਜਾ ਮੂ ਪਸੀ ਹਠ ਮੈ, ਪਿਰੀ ਮਹਿਜੈ ਨਾਲਿ ॥ ਹਭੇ ਡੁਖ ਉਲਾਹਿਅਮੁ ,ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਲਿ ॥੧॥ (ਹੇ ਸਾਧ
 ਸੰਗਤ ਜੀ!) ਜਦ ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ
 ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦੀ ਨਜਰ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਲਾਹ ਦਿਤੇ ਹਨ। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਨਾਨਕ ਬੈਠਾ ਭਖੇ ਵਾਉ ,ਲੰਮੇ ਸੇਵਹਿ ਦਰੁ ਖੜਾ ॥ ਪਿਰੀਏ ਤੂ ਜਾਣੁ ਮਹਿਜਾ ਸਾਉ ,ਜੋਈ ਸਾਈ ਮੁਹੁ ਖੜਾ ॥੨॥
 ਨਾਨਕ ਬੈਠਾ ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦਰ ਉਤੇ ਖੜਾ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ! ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਜਾਣਦਾ
 ਹੈਂ, ਮੈਂ ਦਰ ਤੇ ਖੜਾ ਸਾਈਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ (ਕਿ ਕਦੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ)। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਕਿਆ ਗਾਲਾਇਓ ਭੂਛ, ਪਰ ਵੇਲਿ ਨ ਜੋਹੇ ਕੰਤ ਤੂ ॥ ਨਾਨਕ ਫੁਲਾ ਸੰਦੀ ਵਾੜਿ, ਖਿੜਿਆ ਹਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ਜਿਉ ॥੩॥
 ਹੇ ਮੂਰਖ! ਤੂੰ ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ? ਤੂੰ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੱਲ ਨਾ ਦੇਖ, (ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ) ਤੂੰ ਪਤੀ ਹੈਂ (ਨਹੀਂ ਤਾਂ
 ਬਿਭਚਾਰੀ ਹੈਂ)। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਾੜੀ ਖਿੜੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਖਿੜੀ ਹੋਈ
 ਹੈ। ੩। (ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾ ਲਲਚਾ, ਜਿਵੇਂ ਪਰਾਏ ਬਾਗ ਦਾ ਫੁੱਲ ਤੋੜਨ ਤੇ ਬਾਗ ਦਾ ਮਾਲਕ ਦੰਡ ਦੇਂਦਾ
 ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਅਪਣਾ ਮਨ ਖਰਾਬ ਨਾ ਕਰ, ਮਾਲਕ ਦੰਡ ਦੇਵੇਗਾ)।

ਪਦਾਰਥ = ਜਾ-ਜਦੋਂ। ਮੂ-ਮੈਂ। ਪਸੀ-ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ। ਹਠ ਮੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਪਿਰੀ-ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ। ਮਹਿਜੈ-ਮੇਰੇ। ਹਭੇ-ਸਾਰੇ। ਡੁਖ
 -ਦੁਖ। ਉਲਾਹਿਅਮੁ-ਉਸ ਨੇ ਲਾਹ ਦਿਤੇ। ਨਦਰਿ-ਮੇਰੇ ਦੀ ਨਜਰ। ਨਿਹਾਲਿ-ਦੇਖ ਕੇ। ੧। ਭਖੇ ਵਾਉ-ਹਵਾ ਖਾ ਰਿਹਾ (ਉਡੀਕ
 ਕਰਦਾ) ਹਾਂ। ਲੰਮੇ-ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ; ਲੰਬਾ ਪਿਆ। ਸੇਵਹਿ-ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਦਰੁ ਖੜਾ-ਦਰ ਤੇ ਖੜਾ। ਪਿਰੀਏ-ਹੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ!
 ਮਹਿਜਾ-ਮੇਰਾ। ਸਾਉ-ਪ੍ਰਯੋਜਨ। ਜੋਈ-ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਸਾਈ-ਸਾਈਂ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦਾ। ਮੁਹੁ-ਮੂੰਹ। ੨। ਗਾਲਾਇਓ-ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ।
 ਭੂਛ-ਹੇ ਮੂਰਖ (ਜੰਗਲੀ)! ;ਹੇ ਭੂਸਰੇ ਮਨੁੱਖ। ਪਰ ਵੇਲਿ-ਪਰਾਈ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਜਿਵੇਂ ਵੇਲ ਦਰੱਖਤ ਤੇ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਪਰਾਏ ਆਸਰੇ
 ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦੀ ਹੈ); ਪਰਾਇਆ ਧਨ (ਪਰਾਏ ਧਨ ਵੱਲ ਨਾ ਦੇਖੋਂ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ
 ਰੂਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ)। ਨ ਜੋਹੇ-ਨਾ ਦੇਖ। ਕੰਤ-ਪਤੀ। ਫੁਲਾ ਸੰਦੀ-ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ। ਵਾੜਿ-ਬਗੀਚੀ। ਹਭੁ-ਸਾਰਾ। ੩।

**ਪਉੜੀ ॥ ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਣੁ ਸਰੂਪੁ ਤੂ ,ਸਭ ਮਹਿ ਵਰਤੰਤਾ ॥ ਤੂ ਆਪੇ ਠਾਕੁਰੁ ਸੇਵਕੋ, ਆਪੇ ਪੂਜੰਤਾ ॥ ਦਾਨਾ ਬੀਨਾ ਆਪਿ ਤੂ
 ,ਆਪੇ ਸਤਵੰਤਾ ॥ ਜਤੀ ਸਤੀ ਪ੍ਰਭੁ ਨਿਰਮਲਾ, ਮੇਰੇ ਹਰਿ ਭਗਵੰਤਾ ॥ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰੁ ਪਸਾਰਿਓ, ਆਪੇ ਖੇਲੰਤਾ ॥ ਇਹੁ
 ਆਵਾਗਵਣੁ ਰਚਾਇਓ, ਕਰਿ ਚੋਜ ਦੇਖੰਤਾ ॥ ਤਿਸੁ ਬਾਹੁੜਿ ਗਰਭਿ ਨ ਪਾਵਹੀ, ਜਿਸੁ ਦੇਵਹਿ ਗੁਰ ਮੰਤਾ ॥ ਜਿਉ ਆਪਿ ਚਲਾਵਹਿ
 ਤਿਉ ਚਲਦੇ, ਕਿਛੁ ਵਸਿ ਨ ਜੰਤਾ ॥੪॥** ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਸੁਚੱਜਾ, ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਸੋਹਣਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ

ਆਪ ਹੀ ਮਾਲਕ ਹੈਂ, ਆਪ ਹੀ ਸੇਵਕ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। (ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ) ਤੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ਤੇ ਆਪ ਹੀ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ) ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਸੱਤਵਾਦੀ ਹੈਂ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹੇ ਮੇਰੇ ਹਰੀ ਭਗਵਾਨ! ਤੂੰ ਜਤੀ ਸਤੀ ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈਂ। ਹੇ ਬ੍ਰਹਮ! ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਤੂੰ ਹੀ ਪਸਾਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ (ਇਸ ਪਸਾਰੇ ਵਿਚ) ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ। ਇਹ ਆਵਾਗਵਣ ਤੂੰ ਰਚਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕੌਤਕ ਕਰਕੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤੂੰ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮੁੜ ਕੇ ਗਰਭ ਜੋਨੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। (ਤੇਰੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ) ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਆਪ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਜੀਵ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਚਲਦੇ ਹਨ। ੪।

ਪਦਾਰਥ = ਸੁਖੜ-ਸੁਚੱਜਾ (ਸੋਹਣੀ ਘਾੜਤ ਵਾਲਾ)। ਸੁਜਾਣ-ਸਿਆਣਾ। ਸਰੂਪ-ਸੋਹਣਾ। ਵਰਤੰਤਾ-ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਠਾਕੁਰ-ਮਾਲਕ। ਪੂਜੰਤਾ-ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਦਾਨਾ-ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਬੀਨਾ-ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ਸਤਵੰਤਾ-ਜਤੀ; ਸੱਚਿਆਰ। ਜਤੀ-ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ। ਸਤੀ-ਦਾਨੀ; ਸੰਜਮੀ। ਨਿਰਮਲਾ-ਪਵਿਤ੍ਰ। ਖੇਲੰਤਾ-ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ। ਆਵਾਗਵਣ-ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ। ਚੋਜ-ਕੌਤਕ; ਤਮਾਸ਼ਾ। ਬਾਹੁੜਿ-ਮੁੜ ਕੇ। ਨ ਪਾਵਹੀ-ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਮੰਤਾ-ਉਪਦੇਸ਼। ਵਸਿ-ਵਸ ਵਿਚ। ਜੰਤਾ-ਜੀਵ। ੪।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਕੁਰੀਏ ਕੁਰੀਏ ਵੈਦਿਆ, ਤਲਿ ਗਾੜਾ ਮਹਰੇਰੁ ॥ ਵੇਖੇ ਛਿਟੜਿ ਥੀਵਦੋ, ਜਾਮਿ ਖਿਸੰਦੋ ਪੇਰੁ ॥੧॥ ਹੇ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਪਗ ਡੰਡੀ ਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ! ਤੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਵੱਡੀ ਰੇੜ (ਢਾਹ) ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੈਰ ਖਿਸਕ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਦੇਖੀਂ ਕਿਤੇ ਛਿੱਟਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋ (ਚਿੱਕੜ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜ) ਜਾਵੇਂ (ਜੀਵਨ ਰਸਤੇ ਤੇ ਸੰਭਲ ਕੇ ਚੱਲ, ਇਸ ਰਸਤੇ ਤੇ ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਬਹੁਤ ਢਾਹਾਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਪੈਰ ਖਿਸਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਚਿੱਕੜ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜ ਭਾਵ ਦਾਗੀ ਜਾਵੇਂਗਾ)। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਸਚੁ ਜਾਣੈ ਕਚੁ ਵੈਦਿਓ, ਤੂ ਆਘੁ ਆਘੇ ਸਲਵੇ ॥ ਨਾਨਕ ਆਤਸੜੀ ਮੰਤਿ ਨੈਣੂ, ਬਿਆ ਢਲਿ ਪਬਣਿ ਜਿਉ ਜੁੰਮਿਓ ॥੨॥ (ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ) ਜਾਣ ਵਾਲੇ (ਨਾਸ਼ਵੰਤ) ਕੱਚ ਰੂਪ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ (ਪਦਾਰਥ ਕੱਠੇ ਕਰਨ ਲਈ) ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਜਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਅੱਗ ਵਿਚ ਮੱਖਣ ਪਿਘਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੀ (ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਕਿ ਛੱਪੜ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਸੁੱਕ ਜਾਣ ਨਾਲ) ਜਿਵੇਂ ਚੁਪੱਤੀ ਢਲ ਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹਨ)। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਭੋਰੇ ਭੋਰੇ ਰੂਹੜੇ, ਸੇਵੇਦੇ ਆਲਕ ॥ ਮੁਦਤਿ ਪਈ ਚਿਰਾਣੀਆ, ਫਿਰਿ ਕਛੂ ਆਵੈ ਰੁਤਿ ॥੩॥ ਹੇ ਭੋਲੇ ਤੇ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ) ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਰੂਹਧਾਰੀ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਆਲਸ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। (ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੜਿਆਂ) ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਪੈ ਗਈ ਹੈ, (ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ) ਰੁੱਤ ਫਿਰ ਕਦੋਂ ਆਵੇਗੀ? (ਮੁੜ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਜਨਮ ਮਿਲਣਾ ਨਹੀਂ, ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰ)। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਕੁਰੀਏ ਕੁਰੀਏ-ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਪਗ ਡੰਡੀ। ਵੈਦਿਆ-ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆ!। ਤਲਿ-(ਤੇਰੇ ਪੈਰਾਂ) ਹੇਠ। ਗਾੜਾ-ਵੱਡੀ; ਡੂੰਘਾ। ਮਹਰੇਰੁ-ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਰਦੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਕੰਢਾ; ਢਾਹ; ਦਲਦਲ। ਛਿਟੜਿ ਥੀਵਦੋ-ਛਿੱਟਿਆਂ ਵਾਲਾ ਹੋ (ਚਿੱਕੜ ਨਾਲ ਲਿੱਬੜ) ਜਾਏਂਗਾ। ਜਾਮਿ-ਜਦੋਂ। ਖਿਸੰਦੋ-ਖਿਸਕ (ਤਿਲੁਕ) ਗਿਆ। ਪੇਰੁ-ਪੈਰ। ੧। ਕਚੁ-ਕੱਚ (ਰੂਪ ਪਦਾਰਥ)। ਵੈਦਿਓ-ਚਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ (ਨਾਸ਼ਵੰਤ)। ਆਘੁ ਆਘੇ-ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ। ਸਲਵੇ-ਜਾਂਦਾ ਹੈਂ। ਆਤਸੜੀ ਮੰਤਿ-ਅੱਗ ਵਿਚ। ਨੈਣੂ-ਮੱਖਣ। ਬਿਆ-ਦੂਜਾ। ਢਲਿ-ਢਲ ਕੇ। ਪਬਣਿ-ਚੁਪੱਤੀ। ਜੁੰਮਿਓ-ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨। ਭੋਰੇ ਭੋਰੇ-ਹੇ ਭੋਲੇ ਤੇ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ; ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ। ਰੂਹੜੇ-ਹੇ ਰੂਹ (ਰੂਹਧਾਰੀ ਜੀਵ)!। ਸੇਵੇਦੇ-ਸਿਮਰਦਿਆਂ। ਆਲਕ-ਆਲਸ। ਮੁਦਤਿ-ਦੇਰ। ਚਿਰਾਣੀਆ-ਚਿਰ (ਸਮਾਂ)। ਫਿਰਿ-ਮੁੜ ਕੇ। ਕਛੂ-ਕਦੋਂ। ੩।

ਸਾਰੰਸ਼ = ਸਚਾਈ ਦੇ ਰਸਤੇ ਚੱਲਣਾ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਜਰਾ ਇਧਰ ਉਧਰ ਹੋਵੀਏ, ਤਾਂ ਗੰਦਗੀ ਵਿਚ ਤਿਲਕ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਸਾਬਤ ਰਹਿਣਾ ਇਵੇਂ ਹੀ ਔਖਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਮੱਖਣ ਦਾ ਅੱਗ ਵਿਚ ਤੇ ਨਾਜ਼ਕ ਚੁਪੱਤੀ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਿਚ। ਇਸ ਲਈ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਸ਼ਬਦਾਰਥ)।

ਅੰਗ ੧੦੯੬ = ਪਉੜੀ ॥ ਤੁਧੁ ਰੂਪੁ ਨ ਰੇਖਿਆ ਜਾਤਿ, ਤੂ ਵਰਨਾ ਬਾਹਰਾ ॥ ਏ ਮਾਣਸ ਜਾਣਹਿ ਦੂਰਿ, ਤੂ ਵਰਤਹਿ ਜਾਹਰਾ ॥ ਤੂ ਸਭਿ ਘਟ ਭੋਗਹਿ ਆਪਿ, ਤੁਧੁ ਲੇਪੁ ਨ ਲਾਹਰਾ ॥ ਤੂ ਪੁਰਖੁ ਅਨੰਦੀ ਅਨੰਤ, ਸਭ ਜੋਤਿ ਸਮਾਹਰਾ ॥ ਤੂ ਸਭ ਦੇਵਾ ਮਹਿ ਦੇਵ, ਬਿਧਾਤੇ ਨਰਹਰਾ ॥ ਕਿਆ ਆਰਾਧੇ ਜਿਹਵਾ ਇਕ, ਤੂ ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਪਰਪਰਾ ॥ ਜਿਸੁ ਮੇਲਹਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪਿ, ਤਿਸ ਕੇ

ਸਭਿ ਕੁਲ ਤਰਾ ॥ ਸੇਵਕ ਸਭਿ ਕਰਦੇ ਸੇਵ ਦਰਿ, ਨਾਨਕੁ ਜਨੁ ਤੇਰਾ ॥੫॥ (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਤੇਰਾ ਰੂਪ ਚਿਹਨ ਚੱਕ੍ਰ ਤੇ ਜਾਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਤੂੰ ਚਾਰ ਵਰਨਾਂ (ਖੜੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਸੂਦ੍ਰ ਤੇ ਵੈਸ) ਤੋਂ ਵੀ ਬਾਹਰ ਹੈਂ। ਏਹ ਮਨੁੱਖ ਤੈਨੂੰ ਦੂਰ ਵਸਦਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਤੂੰ (ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ) ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਰਸ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈਂ, (ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੋਗਾਂ ਦਾ) ਤੈਨੂੰ ਲੇਪ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ (ਨਿਰਲੇਪ ਹੈਂ)। ਤੂੰ ਅਨੰਦ ਵਾਲਾ ਬੇਅੰਤ ਪੁਰਖ ਹੈਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਜੋਤ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਦੇਵਤਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਪਾਰਾਵਾਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈਂ, ਮੇਰੀ ਇਕ ਜੀਭ ਤੇਰੀ ਕੀ ਅਰਾਧਨਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਤੂੰ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ, ਉਸ ਦੇ ਕੁਲ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੇਰਾ ਸੇਵਕ ਨਾਨਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸੇਵਕ ਤੇਰੇ ਦਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੫।

ਪਦਾਰਥ = ਤੁਧੁ-ਤੇਰਾ; ਤੈਨੂੰ। ਰੂਪੁ-ਸ਼ਕਲ। ਰੇਖਿਆ-ਚਿਹਨ ਚੱਕ੍ਰ। ਵਰਨਾ-ਚਾਰ ਵਰਨ (ਖੜੀ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਸੂਦ੍ਰ ਤੇ ਵੈਸ਼)। ਏ-ਇਹ। ਮਾਣਸ-ਮਨੁੱਖ। ਜਾਹਰਾ-ਪ੍ਰਤੱਖ। ਸਭਿ ਘਟ-ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ। ਲੇਪੁ-ਅਸਰ। ਨ ਲਾਹਰਾ-ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਅਨੰਦੀ-ਅਨੰਦ ਮਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਅਨੰਤ-ਬੇਅੰਤ। ਸਮਾਹਰਾ-ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਦੇਵਾ ਮਹਿ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਵਿਚ। ਦੇਵ-ਦੇਵਤਾ। ਅਬਿਨਾਸੀ-ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ। ਬਿਧਾਤੇ ਨਰਹਰਾ-ਹੇ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ!। ਅਪਰਪਰਾ-ਪਰੇ ਤੋਂ ਪਰੇ। ਕੁਲ-ਖਾਨਦਾਨ। ਦਰਿ-ਦਰ ਉਤੇ। ਜਨੁ-ਸੇਵਕ। ੫।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਗਹਡੜੜਾ ਤ੍ਰਿਣਿ ਛਾਇਆ, ਗਾਫਲ ਜਲਿਓਹੁ ਭਾਹਿ ॥ ਜਿਨਾ ਭਾਗ ਮਥਾਹੜੈ, ਤਿਨ ਉਸਤਾਦ ਪਨਾਹਿ ॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਗਾਫਲ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਛੱਪਰ ਕੱਖਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ {ਛਾਪਰੁ ਬਾਂਧਿ ਸਵਾਰੈ ਤ੍ਰਿਣ ਕੇ ਦੁਆਰੈ ਪਾਵਕੁ ਜਾਰੈ ੧੨੦੫}। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਅਤੇ ਉਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਨਾਨਕ ਪੀਠਾ ਪਕਾ ਸਾਜਿਆ, ਧਰਿਆ ਆਣਿ ਮਉਜੂਦੁ ॥ ਬਾਝਹੁ ਸਤਿਗੁਰ ਆਪਣੇ, ਬੈਠਾ ਝਾਕੁ ਦਰੂਦ ॥੨॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਪੀਰ ਸੁਲਤਾਨ ਸਰਵਰ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਰਵਰੀਆ) ਪੀਸਿਆ ਆਟਾ ਪਕਾ ਕੇ (ਰੋਟ) ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਿਆ ਕੇ (ਭੇਟਾ ਲਈ ਭਿਰਾਈ ਦੇ) ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। (ਫਿਰ ਉਹ) ਬੈਠਾ ਝਾਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਕਦੋਂ ਭਿਰਾਈ) ਦੁਆ ਪੜ੍ਹੇ (ਅਤੇ ਰੋਟ ਖਾਈਏ, ਪਰ ਇਹ ਝਾਕ ਤੇ ਬੇਸਬਰੀ) ਅਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੇਹਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ (ਬੇਮੁਖ) ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪੀਰ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸਰਵਰੀਏ ਪੀਰਖਾਨੇ ਵਿਚ ਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਜਮੀਨ ਉਤੇ ਵੱਡਾ ਮਿੱਠਾ ਰੋਟ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਿਰਾਈ {ਸੁਲਤਾਨ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ} ਪੀਰ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਦਰੂਦ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰੋਟ ਵਿਚੋਂ ਕੁਛ ਹਿੱਸਾ ਆਪ ਲੈ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਪੀਰ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਸਰਵਰੀਏ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮਃ ੫ ॥ ਨਾਨਕ ਭੁਸਰੀਆ ਪਕਾਈਆ, ਪਾਈਆ ਥਾਲੈ ਮਾਹਿ ॥ ਜਿਨੀ ਗੁਰੂ ਮਨਾਇਆ, ਰਜਿ ਰਜਿ ਸੇਈ ਖਾਹਿ ॥੩॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਿੱਠੀਆਂ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਈਆਂ ਤੇ ਥਾਲ ਵਿਚ ਪਾਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਰੱਜ ਰੱਜ ਕੇ (ਰੋਟੀਆਂ) ਖਾਂਦੇ ਹਨ (ਪ੍ਰਭੂ ਹਾਜਰ ਨਾਜਰ ਹੈ, ਪਰ ਮਿਲਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ)। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਗਹਡੜੜਾ-ਛੱਪਰ (ਸਰੀਰ; ਸੰਸਾਰ)। ਤ੍ਰਿਣਿ-ਕੱਖਾਂ (ਹੱਡ ਤੇ ਨਾੜੀਆਂ) ਦਾ। ਛਾਇਆ-ਬਣਿਆ ਹੈ। ਗਾਫਲ-ਬੇਸਮਝ ਮਨੁੱਖ। ਜਲਿਓਹੁ-ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਹਿ-ਅੱਗ ਵਿਚ। ਮਥਾਹੜੈ-ਮੱਥੇ ਉਤੇ। ਤਿਨ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਉਸਤਾਦ-ਗੁਰੂ। ਪਨਾਹਿ-ਸ਼ਰਣ। ੧। ਪੀਠਾ-ਪੀਂਹਦਾ ਹੈ। ਪਕਾ-ਪਕਾ ਕੇ। ਸਾਜਿਆ-ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਣਿ-ਲਿਆ ਕੇ। ਮਉਜੂਦੁ-ਸਾਮ੍ਹਣੇ; ਸਨਮੁਖ। ਬਾਝਹੁ-ਬਿਨਾ। ਝਾਕੁ-ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਦਰੂਦ-ਦੁਆ (ਅਰਦਾਸ)। ੨। ਭੁਸਰੀਆ-ਜਮੀਨ ਤੇ ਪਕਾਈ ਰੋਟੀ (ਮੰਨੀ)। ਥਾਲੈ ਮਾਹਿ-ਥਾਲ ਵਿਚ। ਜਿਨੀ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਮਨਾਇਆ-ਪੂਜਿਆ; ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ। ਰਜਿ-ਰੱਜ ਕੇ। ਸੇਈ-ਉਹ। ਖਾਹਿ-ਖਾਂਦੇ (ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ) ਹਨ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਤੁਧੁ ਜਗ ਮਹਿ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ, ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਪਾਈਆ ॥ ਏਕੁ ਮੰਦਰੁ ਪੰਚ ਚੋਰ ਹਹਿ, ਨਿਤ ਕਰਹਿ ਬੁਰਿਆਈਆ ॥ ਦਸ ਨਾਰੀ ਇਕੁ ਪੁਰਖੁ ਕਰਿ, ਦਸੇ ਸਾਦਿ ਲੁਭਾਈਆ ॥ ਏਨਿ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਮੋਹੀਆ, ਨਿਤ ਫਿਰਹਿ ਭਰਮਾਈਆ ॥ ਹਾਠਾ ਦੇਵੈ ਕੀਤੀਓ, ਸਿਵ ਸਕਤਿ ਵਰਤਾਈਆ ॥ ਸਿਵ ਅਗੈ ਸਕਤੀ ਹਾਰਿਆ, ਏਵੈ ਹਰਿ ਭਾਈਆ ॥ ਇਕਿ ਵਿਚਹੁ ਹੀ ਤੁਧੁ ਰਖਿਆ,

ਜੋ ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲਾਈਆ ॥ ਜਲ ਵਿਚਹੁ ਬਿੰਬੁ ਉਠਾਲਿਓ, ਜਲ ਮਾਹਿ ਸਮਾਈਆ ॥੬॥ (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਤੂੰ ਜਗਤ ਵਿਚ ਐਸਾ ਖੇਲ ਰਚਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਮਕਾਨ ਇਕ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਚੋਰ ਕਾਮਾਦਿਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਬੁਰਿਆਈਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪੁਰਖ (ਮਨ) ਰਚ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਦਸੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ (ਆਪੋ ਅਪਣੇ) ਸੁਆਦਾਂ ਵਿਚ ਫਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਮਾਇਆ ਮੋਹਣੀ ਨੇ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ) ਮੋਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ) ਹਰ ਰੋਜ਼ ਭਟਕਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਤਰਫਾਂ (ਮਨਮੁਖ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ) ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਜੀਵਾਤਮਾ ਤੇ ਮਾਇਆ ਦਾ ਖੇਡ ਵਰਤਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜੀਵਾਤਮਾ ਹਾਰ ਗਿਆ (ਵਿਸ਼ਾ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਚਲਦਾ ਹੈ), ਹੇ ਹਰੀ! ਤੈਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ (ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਖੇਡ ਹੈ)। ਕਈ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਫਸਣ ਤੋਂ ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਤਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮਿਲਾਏ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਬੁਲ ਬੁਲਾ ਉਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਗੁਰਮੁਖ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਕੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ)। ੬।

ਪਦਾਰਥ = ਤੁਧੁ-ਤੂੰ। ਜਗ ਮਹਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਵਿਚਿ-(ਜੀਵਾਂ) ਵਿਚ। ਮੰਦਰੁ-ਮਕਾਨ (ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ)। ਪੰਚ ਚੋਰ-ਪੰਜ ਕਾਮਾਦਿਕ ਚੋਰ। ਕਰਹਿ-ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਹਿ-ਹਨ। ਨਿਤ-ਹਰ ਰੋਜ਼; ਸਦਾ। ਦਸ ਨਾਰੀ-ਦਸ (ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਤੇ ਪੰਜ ਕਰਮ) ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। ਪੁਰਖੁ-ਮਨ। ਸਾਦਿ-ਸੁਆਦ ਵਿਚ। ਲੁਭਾਈਆ-ਫਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਏਨਿ-ਇਸ ਨੇ। ਮੋਹੀਆ-ਮੋਹਿਆ ਹੈ। ਫਿਰਹਿ-ਫਿਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਭਰਮਾਈਆ-ਭਟਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਠਾ ਦੋਵੇ-ਦੋਵੇਂ ਤਰਫਾਂ। ਸਿਵ ਸਕਤਿ-ਜੀਵਾਤਮਾ ਤੇ ਮਾਇਆ। ਭਾਈਆ-ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਇਕਿ-ਕਈ। ਵਿਚਹੁ-(ਮਾਇਆ) ਵਿਚੋਂ। ਰਖਿਆ-ਬਚਾ ਲਿਆ। ਬਿੰਬੁ-ਬੁਲਬੁਲਾ। ਸਮਾਈਆ-ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੬।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਆਗਾਹਾ ਕੂ ਤ੍ਰਾਘਿ, ਪਿਛਾ ਫੇਰਿ ਨ ਮੁਹਡੜਾ ॥ ਨਾਨਕ ਸਿਝਿ ਇਵੇਹਾ ਵਾਰ, ਬਹੁੜਿ ਨ ਹੋਵੀ ਜਨਮੜਾ ॥੧॥
(ਹੇ ਭਾਈ!) ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਵਧਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖ (ਉਚੀ ਮਾਨਸਕ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਦਮ ਕਰ), ਪਿੱਛਾਂਹ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨਾ ਫੇਰ (ਮੋੜ) ਭਾਵ ਰੱਬ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਨਾ ਹੋ; ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗਿਰਾਵਟ ਵੱਲ ਨਾ ਲਿਜਾ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸੇ ਵਾਰ (ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ) ਹੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾ, ਫਿਰ ਮੁੜ ਕੇ ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਸਜਣੁ ਮੈਡਾ ਚਾਈਆ, ਹਭ ਕਹੀ ਦਾ ਮਿਤੁ ॥ ਹਭੇ ਜਾਣਨਿ ਆਪਣਾ, ਕਹੀ ਨ ਠਾਹੇ ਚਿਤੁ ॥੨॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਮੇਰਾ ਸੱਜਣ ਪ੍ਰਭੂ ਚਾਉ (ਸਦਾ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ) ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਭ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਜੀਵ (ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ) ਅਪਣਾ ਮਿਤ੍ਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, (ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ) ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਢਾਹੁੰਦਾ (ਦੁਖਾਉਂਦਾ)। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਗੁਝੜਾ ਲਧਮੁ ਲਾਲੁ, ਮਥੈ ਹੀ ਪਰਗਟੁ ਥਿਆ ॥ ਸੋਈ ਸੁਹਾਵਾ ਥਾਨੁ, ਜਿਥੈ ਪਿਰੀਏ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੂੰ ਵੁਠਿਆ ॥੩॥
(ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ) ਗੁਪਤ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਨੂੰ ਲੱਭ ਗਿਆ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਮੱਥੇ ਤੇ (ਸਾਮ੍ਹਣੇ) ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ! ਜਿਥੇ ਤੂੰ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਉਹ ਹੀ ਥਾਂ ਸੋਹਣਾ ਹੈ। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਆਗਾਹਾ ਕੂ-ਅੱਗੇ ਵੱਲ। ਤ੍ਰਾਘਿ-ਇੱਛਾ ਰੱਖ। ਪਿਛਾ-ਪਿਛਾਂਹ ਨੂੰ। ਫੇਰਿ ਨ-ਨਾ ਮੋੜ; ਪਾਸਾ ਨਾ ਵੱਟ। ਮਹਡੜਾ-ਮੂੰਹ; ਮੋਢਾ। ਸਿਝਿ-ਸਫਲ; ਮੁਕਤ। ਇਵੇਹਾ ਵਾਰ-ਇਸੇ ਵਾਰ (ਇਸੇ ਜਨਮ ਵਿਚ)। ਬਹੁੜਿ-ਫਿਰ; ਮੁੜ ਦੁਬਾਰਾ। ੧। ਸਜਣੁ-ਮਿਤ੍ਰ; ਪ੍ਰਭੂ। ਮੈਡਾ-ਮੇਰਾ। ਚਾਈਆ-ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਾਲਾ; ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਹਭ-ਸਾਰੇ (ਜੀਵ)। ਕਹੀ ਦਾ-ਕਿਸੇ ਦਾ। ਹਭੇ-ਸਾਰੇ ਜੀਵ। ਨ ਠਾਹੇ-ਨਹੀਂ ਢਾਹੁੰਦਾ (ਦੁਖਾਉਂਦਾ)। ੨। ਗੁਝੜਾ-(ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ) ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ਲਧਮੁ-ਮੈਨੂੰ ਲੱਭ ਗਿਆ। ਲਾਲੁ-ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਮਥੈ-ਮੱਥੇ ਉਤੇ। ਥਿਆ-ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋਈ-ਉਹ ਹੀ। ਥਾਨੁ-ਥਾਂ (ਰਿਦਾ)। ਪਿਰੀਏ-ਹੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ!। ਵੁਠਿਆ-ਵਸਿਆ ਹੈਂ। ੩।
ਪਉੜੀ ॥ ਜਾ ਤੂ ਮੇਰੈ ਵਲਿ ਹੈ, ਤਾ ਕਿਆ ਮੁਹਛੰਦਾ ॥ ਤੁਧੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਨੋ ਸਉਪਿਆ, ਜਾ ਤੇਰਾ ਬੰਦਾ ॥ ਲਖਮੀ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵਈ, ਖਾਇ ਖਰਚਿ ਰਹੰਦਾ ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਮੇਦਨੀ, ਸਭ ਸੇਵ ਕਰੰਦਾ ॥ ਏਹ ਵੈਰੀ ਮਿਤ੍ਰ ਸਭਿ ਕੀਤਿਆ, ਨਹ ਮੰਗਹਿ ਮੰਦਾ ॥ ਲੇਖਾ ਕੋਇ ਨ ਪੁਛਈ, ਜਾ ਹਰਿ ਬਖਸੰਦਾ ॥ ਅਨੰਦੁ ਭਇਆ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ, ਮਿਲਿ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦਾ ॥ ਸਭੇ ਕਾਜ ਸਵਾਰਿਐ, ਤਾ ਤੁਧੁ ਭਾਵੰਦਾ ॥੭॥ (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਕੀ ਮੁਥਾਜੀ ਹੈ? ਜਦ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਦਾਸ ਬਣ ਗਿਆ

ਹਾਂ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਮੈਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ ਹੈ। (ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ) ਮਾਇਆ ਦੀ ਕੋਈ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਮੈਂ ਆਪ ਵੀ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਲਈ ਵੀ ਖਰਚਦਾ (ਵੰਡਦਾ) ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਮੇਰੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਏਹ ਜੋ ਵੈਰੀ ਸਨ, (ਤੂੰ ਉਹ) ਸਾਰੇ ਮੇਰੇ ਮਿਤ੍ਰ ਕਰ ਦਿਤੇ, (ਹੁਣ ਉਹ ਮੇਰਾ) ਮੰਦਾ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੇ। ਹੇ ਹਰੀ! ਜਦ ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ (ਮੈਥੋਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਪੁਛ ਸਕਦਾ। ਹੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ! ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਸੁਖ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ। ੨।

ਪਦਾਰਥ = ਜਾ-ਜਦ। ਮੁਹਛੰਦਾ-ਮੁਥਾਜੀ; ਗੁਲਾਮੀ। ਤੁਧੁ-ਤੂੰ। ਬੰਦਾ-ਦਾਸ। ਲਖਮੀ-ਮਾਇਆ। ਤੋਟਿ-ਘਾਟਾ। ਮੇਦਨੀ-ਧਰਤੀ ਦੇ। ਬਖਸੰਦਾ-ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ। ਭਇਆ-ਹੋ ਗਿਆ। ਕਾਜ-ਕੰਮ। ਸਵਾਰਿਐ-ਸਵਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈਂ। ਭਾਵੰਦਾ-ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ੨।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਡੇਖਣ ਕੂ ਮੁਸਤਾਕੁ , ਮੁਖੁ ਕਿਜੇਹਾ ਤਉ ਧਣੀ ॥ ਫਿਰਦਾ ਕਿਤੈ ਹਾਲਿ, ਜਾ ਡਿਠਮੁ ਤਾ ਮਨੁ ਧ੍ਰਾਪਿਆ ॥੧॥ ਹੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰਾ ਮੁਖ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਮੈਂ (ਉਸ ਨੂੰ) ਦੇਖਣ ਲਈ ਚਾਹਵਾਨ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਸ ਹਾਲ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਸਾਂ (ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਵਿਛੜ ਕੇ ਮੈਂ ਬੁਰੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਸਾਂ, ਪਰ) ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਮਨ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ। ੧।

ਅੰਗ ੧੦੯੭ = ਮਃ ੫ ॥ ਦੁਖੀਆ ਦਰਦ ਘਣੇ, ਵੇਦਨ ਜਾਣੇ ਤੂ ਧਣੀ ॥ ਜਾਣਾ ਲਖ ਭਵੇ, ਪਿਰੀ ਡਿਖੰਦੇ ਤਾ ਜੀਵਸਾ ॥੨॥ ਹੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ! (ਤੇਰੇ ਵਿਛੋੜੇ ਕਰਕੇ) ਮੈਂ ਦੁਖੀ ਹਾਂ, (ਇਸ ਦੁੱਖ ਦਾ) ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦਰਦ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਦਰਦ ਤੂੰ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ। ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵਾਂ (ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਦਰਦ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਪਰ) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ ਲਵਾਂ, ਤਾਂ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹਿ ਸਕਾਂਗਾ; ਮੈਂ ਲੱਖਾਂ ਪਦਾਰਥ ਵੱਟ ਲਏ ਜਾਣਾ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜੇ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਦੇਖ ਲਵਾਂ, ਤਾਂ ਹੀ ਮੈਂ ਜੀਵਾਂਗਾ। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਢਹਦੀ ਜਾਇ ਕਰਾਰਿ, ਵਹਣਿ ਵਹੰਦੇ ਮੈ ਡਿਠਿਆ ॥ ਸੇਈ ਰਹੇ ਅਮਾਣ, ਜਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ॥੩॥ (ਸੰਸਾਰ ਨਦੀ ਵਿਚ ਕਾਲ ਨੇ ਢਾਹ ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਨਦੀ ਦਾ) ਕਿਨਾਰਾ ਢਹਿੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਕਾਲ ਦੇ ਇਸ) ਵਹਾਉ ਵਿਚ ਮੈਂ (ਬਹੁਤ ਲੋਕ) ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਦੇਖੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ (ਰੁੜ੍ਹਨ ਤੋਂ) ਬਚੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਡੇਖਣ ਕੂ-ਦੇਖਣ ਲਈ। ਮੁਸਤਾਕੁ-ਚਾਹਵਾਨ। ਕਿਜੇਹਾ-ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ। ਤਉ-ਤੇਰਾ। ਧਣੀ-ਹੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ!। ਕਿਤੈ ਹਾਲਿ-ਕਿਸ ਹਾਲ ਵਿਚ। ਜਾ-ਜਦੋਂ। ਡਿਠਮੁ-ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ। ਧ੍ਰਾਪਿਆ-ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ; ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ; ਰੱਜ ਗਿਆ। ੧। ਘਣੇ-ਬਹੁਤ। ਵੇਦਨ-ਦਰਦ (ਪੀੜ)। ਧਣੀ-ਹੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ!। ਜਾਣਾ ਲਖ-ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵਾਂ। ਭਵੇ-ਭਾਵੇਂ; ਮੁੜ ਆਏ; ਵੱਟ ਲਏ; ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ। ਪਿਰੀ-ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ!। ਡਿਖੰਦੇ-ਦੇਖ ਲਵਾਂ। ਜੀਵਸਾ-ਜੀਵਾਂਗਾ। ੨। ਢਹਦੀ ਜਾਇ-ਢਹਿੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਰਾਰਿ-ਕਿਨਾਰਾ। ਵਹਣਿ-ਵਹਾਉ (ਰੋੜ੍ਹ) ਵਿਚ। ਵਹੰਦੇ-ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ। ਸੇਈ-ਉਹ (ਮਨੁੱਖ) ਹੀ। ਰਹੇ ਅਮਾਣ-ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ (ਸੁਰੱਖਿਅਤ) ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਨਾ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਭੇਟਿਆ-ਮਿਲ ਗਿਆ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਸੁ ਜਨ ਤੇਰੀ ਭੁਖ ਹੈ, ਤਿਸੁ ਦੁਖੁ ਨ ਵਿਆਪੈ ॥ ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝਿਆ, ਸੁ ਚਹੁ ਕੁੰਡੀ ਜਾਪੈ ॥ ਜੋ ਨਰੁ ਉਸ ਕੀ ਸਰਣੀ ਪਰੈ, ਤਿਸੁ ਕੰਬਹਿ ਪਾਪੈ ॥ ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮਲੁ ਉਤਰੈ, ਗੁਰ ਧੂੜੀ ਨਾਪੈ ॥ ਜਿਨਿ ਹਰਿ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ, ਤਿਸੁ ਸੋਗੁ ਨ ਸੰਤਾਪੈ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੂ ਸਭਨਾ ਕਾ ਮਿਤੁ ਹੈ, ਸਭਿ ਜਾਣਹਿ ਆਪੈ ॥ ਐਸੀ ਸੋਭਾ ਜਨੈ ਕੀ, ਜੇਵਡੁ ਹਰਿ ਪਰਤਾਪੈ ॥ ਸਭ ਅੰਤਰਿ ਜਨ ਵਰਤਾਇਆ, ਹਰਿ ਜਨ ਤੇ ਜਾਪੈ ॥੮॥ (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਭੁੱਖ (ਇੱਛਾ) ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਵਿਆਪਦਾ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਤੇਰੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ (ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਉਸ (ਸੇਵਕ) ਦੀ ਸਰਣੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਪਾਪ ਕੰਬਦੇ ਹਨ। (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਵਿਚ ਨ੍ਰਾਉਂਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ) ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਸਤਾਉਂਦਾ। ਹੇ ਹਰਿ ਜੀਉ! ਤੂੰ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਤੈਨੂੰ ਅਪਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। (ਹੇ ਭਾਈ!) ਹਰੀ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਸੋਭਾ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਹਰੀ ਦਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੈ। ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਅਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਵਰਤਾਉਂਦਾ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਦਾ) ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਅਪਣੇ ਸੇਵਕਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੮।

ਪਦਾਰਥ = ਜਨ-ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ। ਤਿਸੁ-ਉਸ ਨੂੰ। ਨ ਵਿਆਪੈ-ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਜਨਿ-ਮਨੁੱਖ ਨੇ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ। ਸੁ-ਉਹ। ਚਹੁ ਕੁੰਡੀ-ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ। ਜਾਪੈ-ਜਾਣਿਆ (ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਰੁ-ਮਨੁੱਖ। ਕੰਬਹਿ ਪਾਪੈ-ਪਾਪ ਕੰਬਦੇ ਹਨ। ਮਲੁ-ਮੈਲ। ਨਾਪੈ-ਨਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨਿ-ਜਿਸ ਨੇ। ਨ ਸੰਤਾਪੈ-ਸਤਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ। ਜਾਣਹਿ ਆਪੈ-ਅਪਣਾ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਜਨ ਤੇ-ਸੇਵਕਾਂ ਤੋਂ। ੮।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਜਿਨਾ ਪਿਛੈ ਹਉ ਗਈ, ਸੇ ਮੈ ਪਿਛੈ ਭੀ ਰਵਿਆਸੁ ॥ ਜਿਨਾ ਕੀ ਮੈ ਆਸੜੀ, ਤਿਨਾ ਮਹਿਜੀ ਆਸ ॥੧॥ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਮੈਂ ਜਾਂਦੀ ਸੀ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਇੱਛਾ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ, ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਜਦ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹਾਂ), ਉਹ (ਪਦਾਰਥ) ਭੀ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਆਸ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ (ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਮੱਦਤ ਕਰੇਗਾ)। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਗਿਲੀ ਗਿਲੀ ਰੋਡੜੀ, ਭਉਦੀ ਭਵਿ ਭਵਿ ਆਇ ॥ ਜੋ ਬੈਠੇ ਸੇ ਫਾਥਿਆ, ਉਬਰੇ ਭਾਗ ਮਥਾਇ ॥੨॥ ਜੀਵ ਰੂਪ ਮੱਖੀ ਘੁੰਮਦੀ ਫਿਰਦੀ (ਉਡਦੀ) ਹੋਈ ਗੁੜ ਦੀ ਗਿੱਲੀ ਗਿੱਲੀ ਰੋੜੀ ਉਤੇ ਆ ਕੇ ਬੈਠਦੀ ਹੈ (ਗੁੜ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਹਾਲ ਮਾਇਆ ਦਾ ਹੈ) ਜੋ ਮਨੁੱਖ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ) ਬੈਠਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਇਸ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਸਿਰਫ ਉਹ) ਬਚਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਡਿਠਾ ਹਭ ਮਝਾਹਿ, ਖਾਲੀ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੀਐ ॥ ਤੈ ਸਖੀ ਭਾਗ ਮਥਾਹਿ, ਜਿਨੀ ਮੇਰਾ ਸਜਣੁ ਰਾਵਿਆ ॥੩॥ (ਹੇ ਭਾਈ! ਮੈਂ) ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, (ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਕੋਈ ਜੀਵ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਖੀਆਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸੱਜਣ ਪ੍ਰਭੂ ਭੋਗਿਆ (ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ) ਹੈ। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਹਉ-ਮੈਂ। ਸੇ-ਉਹ। ਮੈ ਪਿਛੈ-ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ। ਰਵਿਆਸੁ-ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਆਸੜੀ-ਆਸ। ਮਹਿਜੀ-ਮੇਰੀ। ੧। ਗਿਲੀ ਗਿਲੀ-ਸਿੱਲ੍ਹੀ ਸਿੱਲ੍ਹੀ। ਰੋਡੜੀ-ਗੁੜ ਦੀ ਰੋੜੀ। ਭਉਦੀ-ਘੁੰਮਦੀ ਫਿਰਦੀ ਹੋਈ। ਭਵਿ ਭਵਿ-ਉਡ ਉਡ ਕੇ। ਫਾਥਿਆ-ਫਸ ਗਏ ਹਨ। ਉਬਰੇ-ਬਚ ਗਏ। ਮਥਾਇ-ਮੱਥੇ ਉਤੇ। ੨। ਡਿਠਾ-ਦੇਖਿਆ। ਹਭ ਮਝਾਹਿ-ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ। ਤੈ ਸਖੀ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਖੀਆਂ (ਸਤ ਸੰਗੀਆਂ) ਦੇ। ਮਥਾਹਿ-ਮੱਥੇ ਉਤੇ। ਜਿਨੀ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਰਾਵਿਆ-ਭੋਗਿਆ (ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆ)। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਹਉ ਢਾਢੀ ਦਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਦਾ, ਜੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ॥ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਥਿਰ ਥਾਵਰੀ, ਹੋਰ ਆਵੈ ਜਾਵੈ ॥ ਸੋ ਮੰਗਾ ਦਾਨੁ ਗੋਸਾਈਆ, ਜਿਤੁ ਭੁਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਜੀਉ ਦੇਵਹੁ ਦਰਸਨੁ ਆਪਣਾ, ਜਿਤੁ ਢਾਢੀ ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ ॥ ਆਰਦਾਸਿ ਸੁਣੀ ਦਾਤਾਰਿ ਪ੍ਰਭਿ, ਢਾਢੀ ਕਉ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵੈ ॥ ਪ੍ਰਭ ਦੇਖਦਿਆ ਦੁਖ ਭੁਖ ਗਈ, ਢਾਢੀ ਕਉ ਮੰਗਣੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ॥ ਸਭੇ ਇਛਾ ਪੂਰੀਆ, ਲਗਿ ਪ੍ਰਭ ਕੈ ਪਾਵੈ ॥ ਹਉ ਨਿਰਗੁਣੁ ਢਾਢੀ ਬਖਸਿਓਨੁ, ਪ੍ਰਭਿ ਪੁਰਖਿ ਵੇਦਾਵੈ ॥੯॥ ਮੈਂ ਢਾਢੀ ਹਰੀ ਦੇ ਦਰਿ ਉਤੇ (ਉਸ ਦੇ) ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਹਰੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ (ਮੇਰਾ ਗਾਉਣਾ) ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ। ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਅਚੱਲ ਟਿਕਾਣੇ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਆਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ (ਜੰਮਦੀ ਮਰਦੀ) ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਸੋਂ ਉਹ ਦਾਨ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੇਰੀ ਭੁੱਖ ਲਹਿ ਜਾਵੇ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ! ਮੈਨੂੰ ਅਪਣਾ ਦਰਸਨ ਦਿਓ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਢਾਢੀ ਰੱਜ ਜਾਵਾਂ। ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਅਰਦਾਸ ਸੁਣ ਲਈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਢਾਢੀ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸਨ ਦੇਖਦਿਆਂ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟ ਗਈ, (ਹੁਣ) ਮੈਨੂੰ ਢਾਢੀ ਨੂੰ ਮੰਗਣਾ ਯਾਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। (ਕਿਉਂਕਿ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਲਗ ਕੇ ਮੇਰੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾਵੇ ਰਹਿਤ (ਨਿਮਾਣੇ ਜਿਹੇ) ਢਾਢੀ ਨੂੰ ਉਸ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਬਖਸ਼ ਲਿਆ ਹੈ। ੯।

ਪਦਾਰਥ = ਹਉ-ਮੈਂ। ਢਾਢੀ-ਜਿਸ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੀਰਤਨੀਆ। ਦਰਿ-ਦਰ ਉਤੇ। ਭਾਵੈ-ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ। ਥਿਰ ਥਾਵਰੀ-ਅਚੱਲ ਟਿਕਾਣੇ ਵਾਲਾ। ਆਵੈ ਜਾਵੈ-ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ-ਉਹ (ਦਾਨ)। ਗੋਸਾਈਆ-ਧਰਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ। ਜਿਤੁ-ਜਿਸ ਨਾਲ। ਤ੍ਰਿਪਤਾਵੈ-ਰੱਜ ਜਾਵੇ। ਦਾਤਾਰਿ ਪ੍ਰਭਿ-ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ਕਉ-ਨੂੰ। ਮਹਲਿ-ਮਹਿਲ ਵਿਚ। ਪਾਵੈ-ਪੈਰੀਂ (ਚਰਨੀਂ)। ਨਿਰਗੁਣੁ-ਗੁਣ ਹੀਣ। ਬਖਸਿਓਨੁ-ਉਸ ਨੇ ਬਖਸ਼ ਲਿਆ। ਪੁਰਖਿ-ਪੁਰਖ ਨੇ। ਵੇਦਾਵੈ-ਦਾਵੇ ਰਹਿਤ (ਨਿਮਾਣੇ) ਨੂੰ। ੯।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਜਾ ਛੁਟੇ ਤਾ ਖਾਕੁ, ਤੁ ਸੁੰਢੀ ਕੰਤੁ ਨ ਜਾਣਹੀ ॥ ਦੁਰਜਨ ਸੇਤੀ ਨੇਹੁ, ਤੁ ਕੈ ਗੁਣਿ ਹਰਿ ਰੰਗੁ ਮਾਣਹੀ ॥੧॥ (ਹੇ

ਮੇਰੀ ਦੇਹ ! ਤੇਰੇ ਵਿਚੋਂ) ਜਦੋਂ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਛੁੱਟ ਜਾਏਗੀ (ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲ ਜਾਣਗੇ), ਤਦੋਂ ਤੂੰ ਮਿੱਟੀ ਹੋ ਜਾਏਂਗੀ, (ਉਸ ਵੇਲੇ) ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹੋਈ ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਖਸਮ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕੇਂਗੀ। (ਜਦ ਤੇਰਾ) ਪਿਆਰ ਖੋਟੇ ਬੰਦਿਆਂ (ਜਾਂ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ) ਨਾਲ ਹੈ, (ਫਿਰ) ਤੂੰ ਕਿਹੜੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਦੀ ਹੈਂ?। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਬਿਨੁ ਘੜੀ ਨ ਜੀਵਣਾ, ਵਿਸਰੇ ਸਰੈ ਨ ਬਿੰਦ ॥ ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਕਿਉ ਮਨ ਰੂਸੀਐ, ਜਿਸਹਿ ਹਮਾਰੀ ਚਿੰਦ ॥੨॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਇਕ ਘੜੀ ਵੀ ਜੀਵਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਰ ਸਕਦਾ (ਗੁਜਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ)। ਹੇ ਮਨ ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਰੁੱਸੀਏ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀ (ਪਾਲਣ ਪੋਸਣ ਦੀ ਸਦਾ) ਚਿੰਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੨। (੧੨੫੦ ਅੰਗ ਤੇ ਵੀ ਮਃ ੪ ਦਾ ਇਹ ਸਲੋਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ)

ਮਃ ੫ ॥ ਰਤੇ ਰੰਗਿ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੈ, ਮਨੁ ਤਨੁ ਅਤਿ ਗੁਲਾਲੁ ॥ ਨਾਨਕ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਆਲੂਦਿਆ, ਜਿਤੀ ਹੋਰੁ ਖਿਆਲੁ ॥੩॥ (ਹੇ ਭਾਈ ! ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ, (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਅਤਿਅੰਤ ਗੂੜ੍ਹਾ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜਿਤਨਾ ਵੀ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਗੰਦਾ ਹੈ। ੨।

ਪਦਾਰਥ = ਜਾ-ਜਦੋਂ। ਛੁੱਟੇ-(ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਦਾ ਸਬੰਧ) ਛੁੱਟ ਜਾਏਗਾ। ਤਾ-ਤਦੋਂ। ਖਾਕੁ-ਮਿੱਟੀ। ਸੁੰਢੀ-(ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਤੋਂ) ਖਾਲੀ। ਕੰਤੁ-ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ। ਨ ਜਾਣਹੀ-ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕੇਂਗੀ। ਦੁਰਜਨ-ਭੈੜੇ ਬੰਦੇ; ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ। ਸੇਤੀ-ਨਾਲ। ਨੇਹੁ-ਪਿਆਰ। ਕੈ ਗੁਣਿ-ਕਿਹੜੇ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ। ਰੰਗੁ-ਅਨੰਦ। ਮਾਣਹੀ-ਮਾਣ ਸਕੇਂਗੀ। ੧। ਨ ਜੀਵਣਾ-ਜਿਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੀਦਾ। ਵਿਸਰੇ-ਭੁੱਲ ਜਾਣ ਨਾਲ। ਸਰੈ ਨ-ਸਰਦਾ ਨਹੀਂ। ਬਿੰਦ-ਇਕ ਪਲ। ਮਨ-ਹੇ ਮਨ !। ਰੂਸੀਐ-ਰੁੱਸ ਜਾਈਏ। ਜਿਸਹਿ-ਜਿਸ ਨੂੰ। ਚਿੰਦ-ਚਿੰਤਾ। ੨। ਰਤੇ-ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਰੰਗਿ-ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ। ਅਤਿ-ਬਹੁਤ। ਗੁਲਾਲੁ-ਗੂੜ੍ਹਾ ਲਾਲ। ਆਲੂਦਿਆ-ਗੰਦਾ; ਅਲੂਣਾ। ਜਿਤੀ-ਜਿਤਨਾ ਵੀ। ੩। ਪਵਤੀ ॥ ਹਰਿ ਜੀਉ ਜਾ ਤੂ ਮੇਰਾ ਮਿਤ੍ਰੁ ਹੈ, ਤਾ ਕਿਆ ਮੈ ਕਾੜਾ ॥ ਜਿਨੀ ਠਗੀ ਜਗੁ ਠਗਿਆ, ਸੇ ਤੁਧੁ ਮਾਰਿ ਨਿਵਾੜਾ ॥ ਗੁਰਿ ਭਉਜਲੁ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਇਆ, ਜਿਤਾ ਪਾਵਾੜਾ ॥ ਗੁਰਮਤੀ ਸਭਿ ਰਸ ਭੋਗਦਾ, ਵਡਾ ਆਖਾੜਾ ॥ ਸਭਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆ ਵਸਿ ਕਰਿ ਦਿਤੀਓ, ਸਤਵੰਤਾ ਸਾੜਾ ॥ ਹੇ ਹਰਿ ਜੀਉ ! ਜਦ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਿਤ੍ਰੁ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਾਹਦਾ ਫਿਕਰ ਹੈ ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਕਾਮਾਦਿਕ) ਠੱਗਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਠੱਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਤੂੰ ਮਾਰ ਕੇ (ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ) ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਮੈਂ (ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦਾ) ਝਗੜਾ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਭਵਜਲ ਤੋਂ ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। (ਸੰਸਾਰ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਇਕ) ਵੱਡਾ ਅਖਾੜਾ ਹੈ, (ਇਸ ਵਿਚ ਮੈਂ) ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਰਸ ਭੋਗਦਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਸਤ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ (ਸਾਡੀਆਂ) ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਮੇਰੇ ਵਸ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ।

ਅੰਗ ੧੦੯੮ = ਜਿਤੁ ਲਾਈਅਨਿ ਤਿਤੈ ਲਗਦੀਆ, ਨਹ ਖਿੰਜੋਤਾੜਾ ॥ ਜੋ ਇਛੀ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਇਦਾ, ਗੁਰਿ ਅੰਦਰਿ ਵਾੜਾ ॥ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਤੁਠਾ ਭਾਇਰਹੁ ,ਹਰਿ ਵਸਦਾ ਨੇੜਾ ॥੧੦॥ (ਹੁਣ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ) ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਲਾਈਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਹੀ (ਉਹ) ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, (ਹੁਣ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਖਿੰਜੋਤਾਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ (ਅਪਣੇ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਖਿੰਚਦੀਆਂ)। ਜੋ ਮੈਂ ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਹੀ ਫਲ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਨੇ (ਮੇਹਰ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਨੂੰ) ਅੰਦਰ ਵਾੜ (ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਕਰ) ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹੇ ਭਾਈ ਜਨੋਂ ! ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਰੀ ਮੈਨੂੰ ਨੇੜੇ ਵਸਦਾ ਦਿਸ ਪਿਆ ਹੈ। ੧੦।

ਪਦਾਰਥ = ਜਾ-ਜਦੋਂ। ਤਾ-ਤਦ। ਕਾੜਾ-ਫਿਕਰ; ਝੋਰਾ। ਜਿਨੀ ਠਗੀ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਠੱਗਾਂ ਨੇ। ਜਗੁ-ਜਗਤ ਨੂੰ। ਸੇ-ਉਹ। ਤੁਧੁ-ਤੂੰ। ਮਾਰਿ ਮਾਰ ਕੇ। ਨਿਵਾੜਾ-ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ। ਭਉਜਲੁ-ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ। ਜਿਤਾ-ਜਿੱਤ ਲਿਆ। ਪਾਵਾੜਾ-ਪੁਆੜਾ; ਝਗੜਾ। ਗੁਰਮਤੀ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ। ਵਸਿ-ਵਸ ਵਿਚ। ਸਤਵੰਤਾ-ਸੱਤ ਸਰੂਪ ਵਾਲਾ। ਸਾੜਾ-ਸਾਡਾ। ਜਿਤੁ-ਜਿਸ ਪਾਸੇ। ਲਾਈਅਨਿ-ਲਾਈਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਿਤੈ-ਉਸ ਪਾਸੇ। ਖਿੰਜੋਤਾੜਾ-ਖਿੰਜੋਤਾਣ। ਇਛੀ-ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸੋ-ਉਹ। ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਅੰਦਰਿ ਵਾੜਾ-ਮਨ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਵਾੜ ਦਿਤਾ। ਤੁਠਾ-ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ। ਭਾਇਰਹੁ-ਹੇ ਭਰਾਵੇ !। ੧੦।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਜਾ ਮੂੰ ਆਵਹਿ ਚਿਤਿ ਤੂ ,ਤਾ ਹਭੇ ਸੁਖ ਲਹਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਮਨ ਹੀ ਮੰਝਿ ਰੰਗਾਵਲਾ, ਪਿਰੀ ਤਹਿਜਾ ਨਾਉ ॥੧॥

(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਜਦ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ! ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਕਪੜ ਭੋਗ ਵਿਕਾਰ, ਏ ਹਭੇ ਹੀ ਛਾਰ ॥ ਖਾਕੁ ਲੋੜੇਦਾ ਤੰਨਿ ਖੇ, ਜੋ ਰਤੇ ਦੀਦਾਰ ॥੨॥ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ) ਸੁੰਦਰ ਕਪੜੇ, ਸੁਆਦਲੇ ਭੋਜਨ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਆਦਿ, ਏਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਛਾਰ ਰੂਪ (ਨਿਕੰਮੇ) ਹਨ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਗੁਰਮੁਖਾਂ) ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਕਿਆ ਤਕਹਿ ਬਿਆ ਪਾਸ, ਕਰਿ ਹੀਅੜੇ ਹਿਕੁ ਅਧਾਰੁ ॥ ਥੀਉ ਸੰਤਨ ਕੀ ਰੇਣੁ, ਜਿਤੁ ਲਭੀ ਸੁਖ ਦਾਤਾਰੁ ॥੩॥ (ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਪਣੇ ਸੁੱਖਾਂ ਲਈ) ਤੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ? ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਧਾਰਨ ਕਰ। ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਹੋ ਜਾਹ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦਾਤਾ ਪ੍ਰਭੂ ਲੱਭ ਜਾਏ। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਜਾ-ਜਦੋਂ। ਮੂੰ-ਮੈਨੂੰ। ਚਿਤਿ-ਚਿਤਿ ਵਿਚ। ਤਾ-ਤਾਂ; ਤਦ। ਲਹਾਉ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੰਝਿ-ਵਿਚ। ਰੰਗਾਵਲਾ-ਅਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ; ਸੋਹਣਾ। ਪਿਰੀ-ਹੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ!। ਤਹਿਜਾ-ਤੇਰਾ। ੧। ਭੋਗ-ਭੋਜਨ। ਵਿਕਾਰ-ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ। ਏ-ਇਹ। ਹਭੇ-ਸਾਰੇ। ਛਾਰ-ਸੁਆਹ (ਨਿਕੰਮੇ)। ਖਾਕੁ-ਚਰਨ ਧੂੜ। ਲੋੜੇਦਾ-ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੰਨਿ ਖੇ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਰਤੇ-ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ੨। ਤਕਹਿ-ਦੇਖਦਾ ਹੈਂ। ਬਿਆ ਪਾਸ-ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ (ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਵੱਲ)। ਹੀਅੜੇ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਹਿਕੁ-ਇਕ। ਅਧਾਰੁ-ਆਸਰਾ। ਥੀਉ-ਹੋ ਜਾਹ। ਰੇਣੁ-ਚਰਨ ਧੂੜ। ਜਿਤੁ-ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ। ਲਭੀ-ਲੱਭ ਜਾਏ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਹਰਿ ਜੀਉ ਨ ਪਾਈਐ, ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਮਨੁਆ ਨ ਲਗੈ ॥ ਧਰਮੁ ਧੀਰਾ ਕਲਿ ਅੰਦਰੇ, ਇਹੁ ਪਾਪੀ ਮੂਲਿ ਨ ਤਗੈ ॥ ਅਹਿ ਕਰੁ ਕਰੇ ਸੁ ਅਹਿ ਕਰੁ ਪਾਏ, ਇਕੁ ਘੜੀ ਮੁਹਤੁ ਨ ਲਗੈ ॥ ਚਾਰੇ ਜੁਗ ਮੈ ਸੋਧਿਆ, ਵਿਣੁ ਸੰਗਤਿ ਅਹੰਕਾਰੁ ਨ ਭਗੈ ॥ ਹਉਮੈ ਮੂਲਿ ਨ ਛੁਟਈ, ਵਿਣੁ ਸਾਧੂ ਸਤਸੰਗੈ ॥ ਤਿਚਰੁ ਥਾਹ ਨ ਪਾਵਈ, ਜਿਚਰੁ ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ ਮਨ ਭੰਗੈ ॥ ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਿਆ, ਤਿਸੁ ਘਰਿ ਦੀਬਾਣੁ ਅਭਗੈ ॥ ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ, ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣੀ ਲਗੈ ॥੧੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹਰਿ ਜੀਉ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ (ਟਿਕਦਾ)। ਕਲਜੁਗ ਅੰਦਰ ਧਰਮ ਹੀ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਪਾਪੀ ਮਨੁੱਖ (ਧਰਮ ਉਤੇ) ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰ ਸਕਦਾ। (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ) ਇਹ ਹਥ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ (ਉਸ ਦਾ ਫਲ) ਉਹ ਇਹ ਹਥ ਹੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ (ਜੈਸਾ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਵੈਸਾ ਫਲ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ) ਸਜਾ ਪਾਉਣ ਵਿਚ ਇਕ ਘੜੀ ਅੱਧੀ ਘੜੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ। ਮੈਂ ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਹੈ, ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਾਧੂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਤਸੰਗਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹਉਮੈ ਉੱਕਾ ਨਹੀਂ ਛੁਟਦੀ। ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ ਮਨ ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਤਨਾ ਚਿਰ ਸੁਖ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਆਸਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨੀ ਲੱਗਾ ਹੈ, (ਉਸ ਨੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ੧੧।

ਪਦਾਰਥ = ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ-ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ਮਨੁਆ-ਮਨ। ਧੀਰਾ-ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਕਲਿ-ਕਲਜੁਗ। ਮੂਲਿ-ਉੱਕਾ ਹੀ। ਨ ਤਗੈ-ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਅਹਿ-ਇਹ। ਕਰੁ-ਹੱਥ। ਸੁ-ਉਹ। ਮੁਹਤੁ-ਅੱਧੀ ਘੜੀ। ਸੋਧਿਆ-ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਨ ਭਗੈ-ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਤਿਚਰੁ-ਉਤਨਾ ਚਿਰ। ਥਾਹ-ਥਾਂ ਟਿਕਾਣਾ। ਜਿਚਰੁ-ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ। ਸਾਹਿਬ ਸਿਉ-ਮਾਲਕ ਨਾਲ। ਭੰਗੈ-ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਨਿ ਜਨਿ-ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ। ਘਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਦੀਬਾਣੁ-ਆਸਰਾ। ਅਭਗੈ-ਅਟੁੱਟ; ਅਬਿਨਾਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ। ੧੧।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਲੋੜੀਦੋ ਹਭ ਜਾਇ, ਸੋ ਮੀਰਾ ਮੀਰੰਨ ਸਿਰਿ ॥ ਹਠ ਮੰਝਾਹੁ ਸੋ ਧਣੀ, ਚਉਦੋ ਮੁਖਿ ਅਲਾਇ ॥੧॥ ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਚਾਹੀਦਾ (ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ) ਹੈ। (ਹੇ ਭਾਈ!) ਉਹ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ) ਉਚਾਰਣ ਯੋਗ ਪਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਜਪਿਆ ਕਰ। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਮਾਣਿਕੂ ਮੋਹਿ ਮਾਉ, ਡਿੰਨਾ ਧਣੀ ਅਪਾਹਿ ॥ ਹਿਆਉ ਮਹਿਜਾ ਠੰਢੜਾ, ਮੁਖਹੁ ਸਚੁ ਅਲਾਇ ॥੨॥ ਹੇ ਮਾਂ! ਮਾਲਕ

ਨਿਰਲੇਪ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਮੈਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ) ਮਾਣਕ ਰੂਪ ਨਾਮ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਮੂੰਹੋਂ ਜਪ ਕੇ ਮੇਰਾ ਹਿਰਦਾ ਠੰਢਾ (ਸ਼ਾਂਤ) ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੨।

ਮ: ੫ ॥ ਮੂ ਥੀਆਉ ਸੇਜ, ਨੈਣਾ ਪਿਰੀ ਵਿਛਾਵਣਾ ॥ ਜੇ ਡੇਖੈ ਹਿਕ ਵਾਰ, ਤਾ ਸੁਖ ਕੀਮਾ ਹੂ ਬਾਹਰੇ ॥੩॥ ਮੈਂ (ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਬਿਰਾਜਣ ਵਾਸਤੇ) ਸੇਜ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ (ਉਸ ਸੇਜ ਉਤੇ) ਵਿਛਾਉਣਾ ਵਿਛਾ ਦੇਵਾਂ। ਜੇ (ਉਹ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ) ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਦੇਖ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ (ਬੇਅੰਤ) ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਜਾਣਾਂਗੀ। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਲੋੜੀਂਦੇ-ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਭਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਭ ਜਾਇ-ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ। ਸੋ-ਉਹ। ਮੀਰੰਨ ਸਿਰਿ-ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ। ਮੀਰਾ-ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਹੈ। ਹਠ-ਹਿਰਦਾ। ਮੰਝਾਹੂ-ਵਿਚ। ਧਣੀ-ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ। ਚਉਦੋ-ਉਚਾਰਨ ਯੋਗ। ਮੁਖਿ ਅਲਾਇ-ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਬੋਲਿਆ ਕਰ। ੧। ਮਾਣਕੂ-ਮਾਣਕ (ਮੋਤੀ)। ਮੋਹਿ-ਮੈਨੂੰ। ਮਾਉ-ਹੇ ਮਾਂ। ਡਿੰਨਾ-ਦਿਤਾ ਹੈ। ਧਣੀ-ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ। ਅਪਾਹਿ-ਨਿਰਲੇਪ; ਆਪ ਹੀ। ਹਿਆਉ-ਹਿਰਦਾ। ਮਹਿਜਾ-ਮੇਰਾ। ਮੁਖਹੁ-ਮੂੰਹੋਂ। ਸਚੁ-ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ। ੨। ਮੂ-ਮੈਂ। ਥੀਆਉ-ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਸੇਜ-ਪਲੰਘ; ਸੌਣ ਦਾ ਬਿਸਤਰਾ। ਨੈਣਾ-ਅੱਖਾਂ। ਪਿਰੀ-ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ। ਵਿਛਾਵਣਾ-ਵਿਛੋਣਾ। ਡੇਖੈ-ਦੇਖ ਲਵੇ। ਹਿਕ ਵਾਰ-ਇਕ ਵਾਰ। ਕੀਮਾਹੂ ਬਾਹਰੇ-ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਪਰੇ (ਬੇਅੰਤ; ਅਮੋਲਕ)। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਹਰਿ ਮਿਲਣ ਕਉ ,ਕਿਉ ਦਰਸਨੁ ਪਾਈਆ ॥ ਮੈ ਲਖ ਵਿੜਤੇ ਸਾਹਿਬਾ, ਜੇ ਬਿੰਦ ਬੁਲਾਈਆ ॥ ਮੈ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲੀਆ, ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਨ ਸਾਈਆ ॥ ਮੈ ਦਸਿਹੁ ਮਾਰਗੁ ਸੰਤਹੋ, ਕਿਉ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਈਆ ॥ ਮਨੁ ਅਰਪਿਹੁ ਹਉਮੈ ਤਜਹੁ , ਇਤੁ ਪੰਥਿ ਜੁਲਾਈਆ ॥ ਨਿਤ ਸੇਵਿਹੁ ਸਾਹਿਬੁ ਆਪਣਾ, ਸਤਸੰਗਿ ਮਿਲਾਈਆ ॥ ਸਭੇ ਆਸਾ ਪੂਰੀਆ, ਗੁਰ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਈਆ ॥ ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ ਹੋਰੁ ਨ ਸੁਝਈ, ਮੇਰੇ ਮਿਤ੍ਰੁ ਗੁੱਸਾਈਆ ॥੧੨॥ ਮੇਰਾ ਮਨ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ (ਉਸ ਦਾ) ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ? ਹੇ ਮਾਲਕ! ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਰੱਤਾ ਭਰ ਵੀ ਬੁਲਾ ਲਵੇਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਵੱਟ ਲਏ ਜਾਣਾਂਗੀ (ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਸਮਝਾਂਗੀ)। ਮੈਂ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾਂ ਭਾਲੀਆਂ ਹਨ, ਹੇ ਸਾਂਈ! ਤੇਰੇ ਜਿੰਨਾ ਵਡਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋਂ! ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰਸਤਾ ਦੱਸੋ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਾਂ? (ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਰਸਤਾ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੇ ਭਰਾਵੋ! ਪ੍ਰਭੂ ਅੱਗੇ ਅਪਣਾ) ਮਨ ਅਰਪ ਦਿਓ, ਹਉਮੈ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਰਸਤੇ ਚੱਲੀਦਾ ਹੈ। ਸਤਸੰਗਤ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਹਰ ਰੋਜ ਅਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਸਿਮਰੋ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਹਿਲ ਵਿਚ ਬੁਲਾਈਆਂ ਜਾਓਗੀਆਂ, ਤਾਂ (ਤੁਹਾਡੀਆਂ) ਸਾਰੀਆਂ ਆਸਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿਤ੍ਰ ਗੁੱਸਾਈ! ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਜਿਤਨਾ ਵੱਡਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ੧੨।

ਪਦਾਰਥ = ਲੋਚੈ-ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਉ-ਨੂੰ। ਲਖ ਵਿੜਤੇ (ਵਿੜਤੇ ਪੜ੍ਹੋ)-ਲੱਖਾਂ ਵੱਟ ਲਏ; ਖੱਟ ਲਏ। ਸਾਹਿਬਾ-ਹੇ ਮਾਲਕ!। ਬਿੰਦ-ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ। ਬੁਲਾਈਆ-ਬੁਲਾ ਲਵੇਂ। ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ-ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ। ਤੁਧੁ ਜੇਵਡੁ-ਤੇਰੇ ਜਿੰਨਾ ਵੱਡਾ। ਦਸਿਹੁ-ਦੱਸੋ। ਸੰਤਹੋ-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋਂ!। ਅਰਪਿਹੁ-ਭੇਟਾ ਕਰੋ। ਤਜਹੁ-ਛੱਡ ਦਿਓ। ਇਤੁ ਪੰਥਿ-ਇਸ ਰਸਤੇ ਉਤੇ। ਜੁਲਾਈਆ-ਤੁਰੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਤ-ਹਰ ਰੋਜ; ਸਦਾ। ਸੇਵਿਹੁ-ਸਿਮਰੋ। ਨ ਸੁਝਈ-ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਮਹਲਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ। ਗੁੱਸਾਈਆ-ਹੇ ਪਿਥਵੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ!। ੧੨।

ਡਖਣੇ ਮ: ੫ ॥ ਮੂ ਥੀਆਉ ਤਖਤੁ ,ਪਿਰੀ ਮਹਿੰਜੇ ਪਾਤਸਾਹ ॥ ਪਾਵ ਮਿਲਾਵੇ ਕੋਲਿ, ਕਵਲ ਜਿਵੈ ਬਿਗਸਾਵਦੋ ॥੧॥ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਤਸਾਹ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਮੈਂ ਤਖਤ ਹੋ ਜਾਵਾਂ (ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰੇ। ਜੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਅਪਣੇ) ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਮਿਲਾ ਲਵੇ ਭਾਵ ਬਿਠਾ ਲਵੇ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਜਾਵਾਂ। ੧।

ਮ: ੫ ॥ ਪਿਰੀਆ ਸੰਦੜੀ ਭੁਖ, ਮੂ ਲਾਵਣ ਥੀ ਵਿਥਰਾ ॥ ਜਾਣੁ ਮਿਠਾਈ ਇਖ, ਬੇਈ ਪੀੜੇ ਨਾ ਹੁਟੈ ॥੨॥ ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਸਲੂਣਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪੀਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਗੰਨੇ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਰਸ ਬਣਿਆ ਜਾਣ, ਜੋ ਕਿ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪੀੜੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਵੀ ਰਸ ਦੇਣੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ; ਰਸ ਦੇਂਦਾ ਥੱਕਦਾ ਨਹੀਂ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੀ ਹੈ)। ੨।

ਮ: ੫ ॥ ਠਗਾ ਨੀਹੁ ਮਤ੍ਰੋੜਿ, ਜਾਣੁ ਗੰਧੁਬਾ ਨਗਰੀ ॥ ਸੁਖ ਘਟਾਉ ਡੂਇ, ਇਸੁ ਪੰਧਾਣੁ ਘਰ ਘਣੇ ॥੩॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਕਾਮਾਦਿਕ ਠੱਗਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਤੋੜ ਦੇਹ ਅਤੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਗੰਧਰਬ ਨਗਰੀ (ਛਲਾਵਾ) ਸਮਝ। (ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਾ) ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਦਾ

ਸੁਖ ਮਾਣਨ ਬਦਲੇ ਇਸ ਰਾਗੀ (ਮਨੁੱਖ) ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘਰਾਂ (ਜੋਨੀਆਂ) ਵਿਚ ਭਟਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।੩।

ਠਗਾ ਨੀਹੁਮ ਤੋੜਿ = ਠਗਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਮੋਹ ਤੋੜ ਦੇਹ।(ਭਾ. ਵੀਰ ਸਿੰਘ; ਗੁ. ਪਾਠ ਦਰਸ਼ਨ)।

ਪਦਾਰਥ = ਮੂ-ਮੈਂ। ਥੀਆਉ-ਹੋ (ਬਣ) ਜਾਵਾਂ। ਪਿਰੀ ਪਾਤਸਾਹ-ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਤਸਾਹ ਲਈ। ਮਹਿੰਜੇ-ਮੇਰੇ। ਪਾਵ-ਪੈਰ (ਚਰਨ)। ਕੋਲਿ-ਪਾਸ; ਨੇੜੇ। ਕਵਲ ਜਿਵੈ-ਕਮਲ ਫੁੱਲ ਵਾਂਗ। ਬਿਗਸਾਵਦੋ-ਮੈਂ ਖਿੜ ਜਾਵਾਂ। ੧। ਪਿਰੀਆ ਸੰਦੜੀ-ਪਿਆਰੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ। ਲਾਵਣ-ਲੂਣ ਪਾ ਕੇ ਪਕਾਈ ਸਬਜੀ; ਸਲੂਣਾ। ਥੀ ਵਿਥਰਾ-ਹੋ (ਬਣ) ਜਾਵਾਂ। ਜਾਣੁ-ਜਾਣ ਲੈ। ਇਖ-ਗੰਨਾ। ਬੇਈ ਪੀੜੇ-ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਪੀੜੇ ਜਾਣ ਤੇ ਵੀ। ਨਾ ਹੁਟੈ-ਮੁੱਕਦਾ ਨਹੀਂ; ਥੱਕਦਾ ਨਹੀਂ। ੨। ਠਗਾ ਨੀਹੁ-ਕਾਮਾਦਿਕ ਠਗਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ। ਮਤੋੜਿ-ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੋੜ ਦੇਹ। ਜਾਣੁ-ਸਮਝੋ। ਗੰਧੂਬਾ ਨਗਰੀ-ਮਾਰੂਥਲ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿਚ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ ਕਲਪਤ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਘਟਾਉ ਡੂਇ-ਦੇ ਘੜੀਆਂ ਦਾ। ਪੰਧਾਣੁ-ਰਾਗੀ (ਮਨੁੱਖ)। ਘਰ-ਜੋਨੀਆਂ। ਘਣੇ-ਬਹੁਤ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਅਕਲ ਕਲਾ ਨਹ ਪਾਈਐ, ਪ੍ਰਭੂ ਅਲਖ ਅਲੇਖੰ ॥ ਕਲਪਨਾ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਸੇ ਕਲਾ (ਹੁਨਰ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਅਖੰਡ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ ਲੇਖੇ ਰਹਿਤ ਹੈ।

ਅੰਗ ੧੦੯੯ = ਖਟ ਦਰਸਨ ਭ੍ਰਮਤੇ ਫਿਰਹਿ, ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਭੇਖੰ ॥ ਵਰਤ ਕਰਹਿ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣਾ, ਸੇ ਕਿਤੈ ਨ ਲੇਖੰ ॥ ਬੇਦ ਪੜਹਿ ਸੰਪੂਰਨਾ, ਤਤੁ ਸਾਰ ਨ ਪੇਖੰ ॥ ਤਿਲਕੁ ਕਢਹਿ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰਿ, ਅੰਤਰਿ ਕਾਲੇਖੰ ॥ ਭੇਖੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਲਭਈ, ਵਿਣੁ ਸਚੀ ਸਿਖੰ ॥ ਭੂਲਾ ਮਾਰਗਿ ਸੋ ਪਵੈ, ਜਿਸੁ ਧੁਰਿ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੰ ॥ ਤਿਨਿ ਜਨਮੁ ਸਵਾਰਿਆ ਆਪਣਾ, ਜਿਨਿ ਗੁਰੁ ਅਖੀ ਦੇਖੰ ॥੧੩॥ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ) ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਸਾਧੂ ਭ੍ਰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, (ਪਰ) ਪ੍ਰਭੂ ਭੇਖ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। (ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। (ਕਈ ਮਨੁੱਖ) ਬੇਦਾਂ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, (ਪਰ ਉਹ) ਅਸਲ ਭਾਵ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ। (ਕਈ ਮਨੁੱਖ) ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਤਿਲਕ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, (ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਕਾਲਖ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਸਿਖਿਆ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਭੇਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ਭੁੱਲਿਆ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਸਹੀ ਰਸਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਧੁਰੋਂ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਅਪਣਾ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸਵਾਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ੧੩।

ਪਦਾਰਥ = ਅਕਲ ਕਲਾ-ਅਖੰਡ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਭੂ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕਲਾ ਵਰਗੀਆਂ ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਭਾਵ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਵਾਂਗ ਘਟਦਾ ਵਧਦਾ ਨਹੀਂ); ਹੁਨਰ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਕਿਸੇ ਹੁਨਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ (ਸ਼ਬਦਾਰਥ)। ਅਲਖ-ਜੋ ਜਾਣਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ; ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਟ। ਅਲੇਖੰ-ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ; ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕੋਈ ਲੇਖ ਨਹੀਂ; ਗਿਣਤੀ ਤੇ ਹੱਦਬੰਦੀ ਤੋਂ ਪਰੇ। ਖਟ ਦਰਸਨ-ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਸਾਂਖ, ਯੋਗ, ਵੇਦਾਂਤ, ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਕ, ਨਯਾਇ ਤੇ ਮੀਮਾਂਸਾ); ਛੇ ਭੇਖ (ਜੰਗਮ, ਜੈਨੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਬੈਰਾਗੀ, ਬੈਸ਼ਨੋ ਤੇ ਜੋਗੀ)। ਚੰਦ੍ਰਾਇਣਾ-ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਵਧਣ ਘਟਣ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਦਾ ਘਟ ਵੱਧ ਖਾਣਾ। ਸੇ-ਉਹ। ਕਿਤੈ-ਕਿਸੇ। ਨ ਲੇਖੰ-ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਤਤੁ ਸਾਰ-ਅਸਲ ਭਾਵ ਨੂੰ। ਪੇਖੰ-ਦੇਖਦੇ। ਤਿਲਕੁ ਕਢਹਿ-ਤਿਲਕ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ। ਕਾਲੇਖੰ-ਕਾਲਖ। ਭੂਲਾ-ਭੁੱਲਿਆ (ਮਨੁੱਖ)। ਧੁਰਿ-ਧੁਰੋਂ। ਮਸਤਕਿ-ਮੱਥੇ ਤੇ। ਤਿਨਿ-ਉਸ ਨੇ। ਜਿਨਿ-ਜਿਸ ਨੇ। ਅਖੀ-ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ। ੧੩।

ਡਖਣੇ ਮਃ ਪ ॥ ਸੋ ਨਿਵਾਹੂ ਗਡਿ, ਜੋ ਚਲਾਉ ਨ ਥੀਐ ॥ ਕਾਰ ਕੂੜਾਵੀ ਛਡਿ, ਸੰਮਲੁ ਸਚੁ ਧਣੀ ॥੧॥ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਚਲਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, (ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਹੋਰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ), ਉਹ ਸਾਥ ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ (ਅਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ) ਗੱਡ (ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਿਕਾ) ਲੈ। ਸਚੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰੱਖ, ਝੂਠੇ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦੇ। ੧।

ਮਃ ਪ ॥ ਹਭ ਸਮਾਣੀ ਜੋਤਿ, ਜਿਉ ਜਲ ਘਟਾਉ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ॥ ਪਰਗਟੁ ਥੀਆ ਆਪਿ, ਨਾਨਕ ਮਸਤਕਿ ਲਿਖਿਆ ॥੨॥(ਹੇ ਭਾਈ!) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਘੜਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਚੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆਪ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਚੰਗਾ ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨।

ਮਃ ਪ ॥ ਮੁਖ ਸੁਹਾਵੇ ਨਾਮੁ ਚਉ ,ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ ਨਾਨਕ ਦਰਗਹ ਮੰਨੀਅਹਿ, ਮਿਲੀ ਨਿਥਾਵੇ ਥਾਉ ॥੩॥(ਹੇ ਭਾਈ!)

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਉਚਾਰ ਅਤੇ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਵੋ, (ਜਿਹੜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ) ਮੂੰਹ ਸੋਹਣੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਅਜੇਹੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ) ਰੱਬੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਮਾਨਨੀਕ ਹਨ, (ਉਥੇ) ਨਿਥਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਥਾਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਸੋ-ਉਹ (ਪ੍ਰਭੂ)। ਨਿਵਾਹੂ-ਸਾਥ ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ਗਡਿ-(ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ) ਪੱਕਾ ਕਰਕੇ ਰੱਖ। ਚਲਾਊ-ਚਲਾਇਮਾਨ; ਚਲੇ (ਸਾਥ ਛੱਡ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ਨ ਥੀਐ-ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਾਰ-ਕੰਮ। ਸੰਮਲੁ-ਯਾਦ ਰੱਖ। ਸਚੁ ਧਣੀ-ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ। ੧। ਹਭ-ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ। ਸਮਾਣੀ-ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਲ ਘਟਾਊ-ਪਾਣੀ ਦੇ ਘੜਿਆਂ ਵਿਚ। ਥੀਆ-ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਸਤਕਿ-ਮੱਥੇ ਉਤੇ। ੨। ਸੁਹਾਵੇ-ਸੋਹਣੇ। ਚਉ-ਉਚਾਰਨ ਕਰ। ਗਾਉ-ਗਾਵੋ। ਮੰਨੀਅਹਿ-ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਹਨ; ਆਦਰ ਯੋਗ ਹਨ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਬਾਹਰਿ ਭੇਖਿ ਨ ਪਾਈਐ, ਪ੍ਰਭੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ॥ ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਜੀਉ ਬਾਹਰੀ, ਸਭ ਫਿਰੈ ਨਿਕਾਮੀ ॥ ਮਨੁ ਰਤਾ ਕੁਟੰਬ ਸਿਉ, ਨਿਤ ਗਰਬਿ ਫਿਰਾਮੀ ॥ ਫਿਰਹਿ ਗੁਮਾਨੀ ਜਗ ਮਹਿ, ਕਿਆ ਗਰਬਹਿ ਦਾਮੀ ॥ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ ਨ ਚਲਈ, ਖਿਨ ਜਾਇ ਬਿਲਾਮੀ ॥ ਬਿਚਰਦੇ ਫਿਰਹਿ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ, ਹਰਿ ਜੀ ਹੁਕਾਮੀ ॥ ਕਰਮੁ ਖੁਲਾ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ, ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਸੁਆਮੀ ॥ ਜੋ ਜਨੁ ਹਰਿ ਕਾ ਸੇਵਕੋ, ਹਰਿ ਤਿਸ ਕੀ ਕਾਮੀ ॥੧੪॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਪ੍ਰਭੂ ਬਾਹਰਲੇ ਭੇਖ ਨਾਲ ਪਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, (ਉਹ) ਸਭ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ (ਕਿ ਕੌਣ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ)। ਇਕ ਹਰਿ ਜੀਉ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਨਿਕੰਮੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। (ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਮਨ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਮੋਹ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਉਹ) ਨਿੱਤ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਹੰਕਾਰ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਧਾਰੀ ਕੀ ਹੰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ? (ਇਹ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ) ਜਾਂਦਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਇਕ ਖਿਨ ਵਿਚ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। (ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੰਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖ) ਹਰਿ ਜੀਉ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਿਸਫਲ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਭਾਗ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ, (ਉਸ ਨੇ) ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਾ ਲਿਆ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ) ਹਰੀ ਮਾਲਕ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਹਰੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਹੈ, ਹਰੀ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੧੪।

ਪਦਾਰਥ = ਬਾਹਰਿ ਭੇਖਿ-ਬਾਹਰਲੇ ਭੇਖ ਨਾਲ। ਅੰਤਰਜਾਮੀ-ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ। ਬਾਹਰੀ-ਬਿਨਾ। ਨਿਕਾਮੀ-ਨਿਕੰਮੀ। ਰਤਾ-ਰੰਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਟੰਬ ਸਿਉ-ਪ੍ਰਵਾਰ ਨਾਲ। ਨਿਤ-ਹਰ ਰੋਜ; ਸਦਾ। ਗਰਬਿ-ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ। ਫਿਰਾਮੀ-ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਮਾਨੀ-ਹੰਕਾਰੀ ਮਨੁੱਖ। ਜਗ ਮਹਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਗਰਬਹਿ-ਹੰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦਾਮੀ-ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਮਨੁੱਖ। ਜਾਇ ਬਿਲਾਮੀ-ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਬਿਚਰਦੇ ਫਿਰਹਿ-ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ। ਹੁਕਾਮੀ-ਹੁਕਮ ਵਿਚ। ਕਰਮੁ ਖੁਲਾ-ਭਾਗ ਖੁਲ੍ਹ (ਜਾਗ) ਪਿਆ। ਜਨੁ-ਮਨੁੱਖ। ਤਿਸ ਕੀ-ਉਸ ਦੇ। ਕਾਮੀ-ਕੰਮ; ਕਾਮਨਾ। ੧੪।

ਡਖਣੇ ਮ:੫ ॥ ਮੁਖਹੁ ਅਲਾਏ ਹਭ ਮਰਣੁ, ਪਛਾਣੈਦੋ ਕੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਤਿਨਾ ਖਾਕੁ, ਜਿਨਾ ਯਕੀਨਾ ਹਿਕ ਸਿਉ ॥੧॥ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮੂੰਹੋਂ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਜਰੂਰ ਆਉਣੀ ਹੈ, (ਪਰ ਮੌਤ ਨੂੰ) ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਯਕੀਨ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਨ ਪੂੜ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ੧।

ਮ: ੫ ॥ ਜਾਣੁ ਵਸੰਦੋ ਮੰਝਿ, ਪਛਾਣੁ ਕੋ ਹੇਕੜੋ ॥ ਤੈ ਤਨਿ ਪੜਦਾ ਨਾਹਿ, ਨਾਨਕ ਜੈ ਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ॥੨॥ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਪ੍ਰਭੂ (ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੈ; (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਦੇ) ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਜਾਣੇ, (ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਅੰਦਰ) ਪਛਾਨਣਾ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲੋਂ ਪੜਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ (ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਦੇਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ)। ੨।

ਮ: ੫ ॥ ਮਤੜੀ ਕਾਂਢਕੁ ਆਹ, ਪਾਵ ਧੋਵੰਦੋ ਪੀਵਸਾ ॥ ਮੂ ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਅਥਾਹ, ਪਸਣ ਕੂ ਸਚਾ ਧਣੀ ॥੩॥ ਖੋਟੀ ਮੱਤ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਮੈਂ (ਉਸ ਦੇ) ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ ਪੀਵਾਂਗਾ। ਸੱਚੇ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਥਾਹ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ। ੩।

ਮਤੜੀ ਕਾਢ ਕੁਆਹ = ੧. ਹੇ ਗੁਰੂ ਜੀ! ਮੇਰੀ ਜੋ ਭੈੜੀ ਮੱਤ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਕਢ ਦਿਓ, ਮੈਂ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ ਪੀਵਾਂਗਾ। (ਗੁ.ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼; ਸੰ.ਸ.; ਦਰਪਣ; ਭਾ. ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ; ਗਿ. ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ)।

੨. ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਕੱਢਣ (ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਧੋ ਕੇ ਪੀਵਾਂ (ਸ. ਸ.; ਟਕਸਾਲ)।

ਪਦਾਰਥ = ਮੁਖਹੁ-ਮੂੰਹੋਂ। ਅਲਾਏ-ਆਖਦਾ ਹੈ। ਹਭ-ਸਾਰੀ (ਦੁਨੀਆਂ)। ਮਰਣੁ-ਮੌਤ। ਕੋਇ-ਕੋਈ (ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ)। ਤਿਨਾ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਖਾਕੁ-ਚਰਨ ਪੂੜ। ਯਕੀਨਾ-ਸ਼ਰਧਾ; ਵਿਸ਼ਵਾਸ। ਹਿਕ ਸਿਉ-ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ। ੧। ਜਾਣੁ-ਜਾਣੀ ਜਾਣ; ਜਾਣ ਲਵੋ। ਮੰਤਿ-(ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਅੰਦਰ। ਪਛਾਣੁ-ਪਛਾਣਨ ਵਾਲਾ। ਕੋ ਹੋਕੜੋ-ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਇਕ। ਤੈ ਤਨਿ-ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ। ਜੈ-ਜਿਸ ਨੂੰ। ਭੇਟਿਆ-ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ੨। ਮਤੜੀ-ਖੋਟੀ ਮੱਤ। ਕਾਂਢਕੁ-ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ; ਕਾਂਢ-ਕੱਢ ਦੇਹ। ਕੁਆਹ-ਬੁਰੀ; ਮੰਦੀ। ਆਹ-ਹੈ। ਪਾਵ-ਪੈਰ (ਚਰਨ)। ਧੋਵੰਦੋ-ਧੋ ਕੇ। ਪੀਵਸਾ-ਪੀਵਾਂਗਾ। ਮੂ-ਮੇਰਾ। ਅਥਾਹ-ਬੇਅੰਤ। ਪਸਣ ਕੂ-ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ। ਧਣੀ-ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ। ੩। ਪਉੜੀ ॥ ਨਿਰਭਉ ਨਾਮੁ ਵਿਸਾਰਿਆ, ਨਾਲਿ ਮਾਇਆ ਰਚਾ ॥ ਆਵੈ ਜਾਇ ਭਵਾਈਐ, ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਨਚਾ ॥ ਬਚਨੁ ਕਰੇ ਤੈ ਖਿਸਕਿ ਜਾਇ, ਬੋਲੇ ਸਭੁ ਕਚਾ ॥ ਅੰਦਰਹੁ ਬੋਥਾ ਕੂੜਿਆਰੁ ,ਕੂੜੀ ਸਭ ਖਚਾ ॥ ਵੈਰੁ ਕਰੇ ਨਿਰਵੈਰ ਨਾਲਿ, ਝੂਠੇ ਲਾਲਚਾ ॥ ਮਾਰਿਆ ਸਚੈ ਪਾਤਸਾਹਿ, ਵੇਖਿ ਧੁਰਿ ਕਰਮਚਾ ॥ ਜਮਦੂਤੀ ਹੈ ਹੇਰਿਆ, ਦੁਖ ਹੀ ਮਹਿ ਪਚਾ ॥ ਹੋਆ ਤਪਾਵਸੁ ਧਰਮ ਕਾ, ਨਾਨਕ ਦਰਿ ਸਚਾ ॥੧੫॥ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਨਿਰਭਉ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। (ਉਹ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਭਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜੋਨੀਆਂ ਵਿਚ ਨੱਚਦਾ ਹੈ। (ਉਹ ਜੋ) ਬਚਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ (ਉਹ) ਫਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਭ ਕੁਛ ਝੂਠ ਬੋਲਦਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਅੰਦਰੋਂ ਬੋਥਾ ਤੇ ਝੂਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। (ਉਹ) ਝੂਠੇ ਲਾਲਚ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਿਰਵੈਰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ (ਉਸ ਦੇ ਮੰਦੇ) ਕਰਮ ਦੇਖ ਕੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ (ਉਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਮੌਤੇ) ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਮ ਦੂਤਾਂ ਨੇ (ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਭਰੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਨਾਲ) ਦੇਖਿਆ, (ਉਹ) ਦੁਖ ਵਿਚ ਹੀ ਸੜ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ (ਇਹ) ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੧੫।

ਪਦਾਰਥ = ਵਿਸਾਰਿਆ-ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ। ਰਚਾ-ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਵੈ ਜਾਇ-ਆਵਾਗਵਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ। ਭਵਾਈਐ-ਘੁਮਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁ-ਬਹੁਤ। ਨਚਾ-ਨੱਚਦਾ ਹੈ। ਤੈ-ਉਸ ਤੋਂ। ਖਿਸਕਿ ਜਾਇ-ਫਿਰ (ਮੁਕਰ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਚਾ-ਝੂਠ। ਬੋਥਾ-ਖਾਲੀ। ਖਚਾ-ਫਸਿਆ ਹੈ। ਪਾਤਸਾਹਿ-ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ। ਧੁਰਿ-ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ। ਕਰਮਚਾ-ਕਰਮ; ਕੰਮ। ਜਮਦੂਤੀ-ਜਮ ਦੂਤਾਂ ਨੇ। ਹੇਰਿਆ-ਦੇਖਿਆ। ਪਚਾ-ਸੜ ਗਿਆ। ਤਪਾਵਸ-ਨਿਆਂ। ਦਰ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ। ੧੫।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਪਰਭਾਤੇ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ ਜਪਿ, ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਣ ਧਿਆਇ ॥ ਜਨਮ ਮਰਣ ਮਲੁ ਉਤਰੈ, ਸਚੇ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਇ ॥੧॥
(ਹੇ ਭਾਈ!) ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਇਆ ਕਰ, (ਇਉਂ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਤੇਰੇ ਮਨ ਤੋਂ ਉਤਰ ਜਾਵੇਗੀ। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਦੇਹ ਅੰਧਾਰੀ ਅੰਧੁ ,ਸੁੰਢੀ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਸਫਲ ਜਨੰਮੁ ,ਜੈ ਘਟਿ ਵੁਠਾ ਸਚੁ ਧਣੀ ॥੨॥ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹ ਖਾਲੀ, ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਾਲੀ ਅਤੇ (ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੂਝ ਵੱਲੋਂ) ਅੰਨ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸੱਚਾ ਮਾਲਕ ਵਸਦਾ ਹੈ। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਲੋਇਣ ਲਈ ਡਿਠ, ਪਿਆਸ ਨ ਬੁਝੈ ਮੂ ਘਣੀ ॥ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤ ਦੇਖੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ (ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ) ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਜੋ ਬੁਝਦੀ ਨਹੀਂ। (ਇਹ ਸਲੋਕ ੫੭੭ ਅੰਗ ਤੇ ਵੀ ਦੂਜੇ ਛੰਤ ਦਾ ਸਲੋਕ ਹੈ)

ਅੰਗ ੧੧੦੦ = ਨਾਨਕ ਸੇ ਅਖੜੀਆ ਬਿਅੰਨਿ, ਜਿਨੀ ਡਿਸੰਦੋ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥੩॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹੋਰ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ੩।

ਲੋਇਣ ਲੋਈ = ਮੈਂ ਅਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖੀ ਹੈ, (ਪਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇਖਣ ਦੀ) ਮੇਰੀ ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਬੁਝਦੀ ਨਹੀਂ (ਦਰਪਣ; ਮ.ਕੋ. ਨਿਰਣੈ)।

ਪਦਾਰਥ = ਪਰਭਾਤੇ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ। ਧਿਆਇ-ਧਿਆਨ ਕਰ। ਮਲੁ-ਮੈਲ। ਸਚੇ ਕੇ-ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ। ੧। ਦੇਹ-ਸਰੀਰ। ਅੰਧਾਰੀ-ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਾਲੀ। ਅੰਧੁ-ਅੰਨ੍ਹੀ। ਸੁੰਢੀ-ਖਾਲੀ। ਵਿਹੂਣੀਆ-ਬਿਨਾ। ਜੈ-ਜਿਸ ਦੇ। ਘਟਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਵੁਠਾ-ਵਸਦਾ ਹੈ। ਸਚੁ ਧਣੀ-

ਸੱਚਾ ਮਾਲਕ। ੨। ਲੋਇਣ-ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ। ਲੋਈ-ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤ; ਦੁਨੀਆਂ। ਡਿਠ-ਦੇਖੀ ਹੈ। ਪਿਆਸ-ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ਮੂ-ਮੈਨੂੰ। ਘਣੀ-ਬਹੁਤ। ਸੇ-ਉਹ। ਬਿਅੰਨਿ-ਹੋਰ ਹਨ। ਜਿਨੀ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ। ਡਿਸੰਦੋ-ਦਿਸਦਾ ਹੈ। ਮਾ-ਮੇਰਾ। ਪਿਰੀ-ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਿਆ, ਤਿਨਿ ਸਭਿ ਸੁਖ ਪਾਈ ॥ ਓਹੁ ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਟੰਬ ਸਿਉ, ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਈ ॥
ਓਨਿ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਧਨੁ ਸੰਚਿਆ, ਸਭ ਤਿਖਾ ਬੁਝਾਈ ॥ ਓਨਿ ਛਡੇ ਲਾਲਚ ਦੁਨੀ ਕੇ, ਅੰਤਰਿ ਲਿਵ ਲਾਈ ॥ ਓਸੁ ਸਦਾ ਸਦਾ
ਘਰਿ ਅਨੰਦੁ ਹੈ, ਹਰਿ ਸਖਾ ਸਹਾਈ ॥ ਓਨਿ ਵੈਰੀ ਮਿਤ੍ਰ ਸਮ ਕੀਤਿਆ, ਸਭ ਨਾਲਿ ਸੁਭਾਈ ॥ ਹੋਆ ਓਹੀ ਅਲੁ ਜਗ ਮਹਿ,
ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਜਪਾਈ ॥ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ ਪਾਇਆ, ਹਰਿ ਸਿਉ ਬਣਿ ਆਈ ॥੧੬॥ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ
ਸੇਵਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਏ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਆਪ (ਭਵਜਲ ਤੋਂ) ਤਰ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਸ ਨੇ
ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਰਾਹੀਂ) ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, (ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਨੇ
ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ) ਸਾਰੀ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾ ਲਈ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲਾਲਚ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸੁਰਤ
ਲਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ) ਹਰੀ ਮਿਤ੍ਰ ਤੇ ਸਹਾਈ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ
ਨੇ ਵੈਰੀ ਤੇ ਮਿਤ੍ਰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਸਮਝਣਾ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਭ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਭਾਵਨਾ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਜਗਤ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋ
ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਾਇਆ ਹੈ। (ਉਸ ਨੇ) ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ
ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਸ ਦੀ) ਹਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤ ਬਣ ਆਈ ਹੈ। ੧੬।

ਹੋਆ ਓਹੀ ਅਲੁ = ਉਹ ਜਗਤ ਵਿਚ ਭੋਰੇ ਵਾਂਗੂ ਰਸ ਗ੍ਰਾਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਾਇਆ ਹੈ (ਗੁ.
ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼)। ਉਹ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੂਰਨ; ਮੁਕੰਮਲ (ਮ.ਕੋ.)।

ਪਦਾਰਥ = ਜਿਨਿ-ਜਿਸ ਨੇ। ਜਨਿ-ਮਨੁੱਖ ਨੇ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਰਾਹੀਂ। ਸੇਵਿਆ-ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ। ਤਿਨਿ-ਉਸ ਨੇ। ਪਾਈ-ਪਾ ਲਏ
ਹਨ। ਕੁਟੰਬ ਸਿਉ-ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਮੇਤ। ਓਨਿ-ਉਸ ਨੇ। ਸੰਚਿਆ-ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤਿਖਾ-ਪਿਆਸ; ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ। ਦੁਨੀ ਕੇ-ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ;
ਮਾਇਆ ਦੇ। ਅੰਤਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ। ਘਰਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਸਖਾ-ਮਿਤ੍ਰ। ਸਮ-ਇਕੋ ਜਿਹੇ। ਸੁਭਾਈ-ਚੰਗੀ ਭਾਵਨਾ। ਅਲੁ-ਤ੍ਰਿਪਤ;
ਭੋਰਾ; ਪੂਰਣ। ਜਗ ਮਹਿ-ਜਗਤ ਵਿਚ। ਪੂਰਬਿ-ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ। ਬਣਿ ਆਈ-ਪ੍ਰੀਤ ਬਣ ਆਈ ਹੈ। ੧੬।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਸਚੁ ਸੁਹਾਵਾ ਕਾਢੀਐ, ਕੂੜੈ ਕੂੜੀ ਸੋਇ ॥ ਨਾਨਕ ਵਿਰਲੇ ਜਾਣੀਅਹਿ, ਜਿਨ ਸਚੁ ਪਲੈ ਹੋਇ ॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ!)
ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸੋਭਾ ਵਾਲਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਝੂਠੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਝੂਠੀ ਸੋਭਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ
ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ (ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ) ਪੱਲੇ ਸਚਾ ਨਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਉਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਵਿਰਲੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਸਜਣ ਮੁਖੁ ਅਨੂਪੁ, ਅਠੇ ਪਹਰ ਨਿਹਾਲਸਾ ॥ ਸੁਤੜੀ ਸੋ ਸਹੁ ਡਿਠੁ, ਤੈ ਸੁਪਨੇ ਹਉ ਖੰਨੀਐ ॥੨॥ (ਅੰਨਵੇ ਅੱਖਰ)
ਉਸ ਸੁਪਨੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਵਾਂ, (ਜਿਸ ਵਿਚ) ਮੈਂ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਨੇ ਉਸ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸੱਜਨ ਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਮੁਖ
ਇਤਨਾ ਸੋਹਣਾ ਸੀ, (ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ) ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਦੇਖਦੀ ਰਹਾਂ। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਸਜਣ ਸਚੁ ਪਰਖਿ, ਮੁਖਿ ਅਲਾਵਣੁ ਥੋਥਰਾ ॥ ਮੰਨ ਮਝਾਹੁ ਲਖਿ, ਤੁਧਹੁ ਦੂਰਿ ਨ ਸੁ ਪਿਰੀ ॥੩॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਸੱਚੇ
ਸਜਣ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਤੂੰ ਪਰਖ ਕਰ (ਅਪਣੇ ਅੰਦਰ ਪਛਾਣ ਕਰ, ਐਵੇਂ) ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਣਾ ਬਿਅਰਥ ਹੈ। ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ
ਦੇਖ, ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਤੈਥੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਸਦਾ ਹੈ)। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਸਚੁ-ਸੱਚਾ ਨਾਮ। ਸੁਹਾਵਾ-ਸੋਭਨੀਕ। ਕਾਢੀਐ-ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੂੜੈ-ਝੂਠੇ (ਮਨੁੱਖ) ਦੀ। ਸੋਇ-ਸੋਭਾ। ਪਲੈ-ਪੱਲੇ ਵਿਚ।
੧। ਸਜਣ ਮੁਖੁ-ਮਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮੂੰਹ। ਅਨੂਪੁ-ਸੁੰਦਰ। ਨਿਹਾਲਸਾ-ਦੇਖਦੀ ਰਹਾਂ। ਸੁਤੜੀ-ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਨੇ। ਸੋ ਸਹੁ-ਉਸ ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ
ਨੂੰ। ਡਿਠੁ-ਦੇਖਿਆ। ਤੈ ਸੁਪਨੈ-ਉਸ ਸੁਪਨੇ ਤੋਂ। ਹਉ-ਮੈਂ। ਖੰਨੀਐ-ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ। ੨। ਸਜਣ ਸਚੁ-ਸੱਚੇ ਸਜਣ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ।
ਪਰਖਿ-ਪਰਖ ਕਰ। ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹੋਂ। ਅਲਾਵਣੁ-ਬੋਲਣਾ। ਥੋਥਰਾ-ਖਾਲੀ; ਬਿਅਰਥ। ਮੰਨ ਮਝਾਹੁ-ਮਨ ਵਿਚ ਹੀ। ਲਖਿ-ਦੇਖ। ਤੁਧਹੁ-
ਤੇਰੇ ਤੋਂ। ਸੁ ਪਿਰੀ-ਉਹ ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਧਰਤਿ ਆਕਾਸੁ ਪਾਤਾਲੁ ਹੈ, ਚੰਦੁ ਸੂਰੁ ਬਿਨਾਸੀ ॥ ਬਾਦਿਸਾਹ ਸਾਹ ਉਮਰਾਵ ਖਾਨ, ਢਾਹਿ ਡੇਰੇ ਜਾਸੀ ॥ ਰੰਗ ਤੁੰਗ ਗਰੀਬ ਮਸਤ, ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਸਿਧਾਸੀ ॥ ਕਾਜੀ ਸੇਖ ਮਸਾਇਕਾ, ਸਭੇ ਉਠਿ ਜਾਸੀ ॥ ਪੀਰ ਪੈਕਾਬਰ ਅਉਲੀਏ, ਕੋ ਥਿਰੁ ਨ ਰਹਾਸੀ ॥ ਰੋਜਾ ਬਾਗ ਨਿਵਾਜ ਕਤੇਬ, ਵਿਣੁ ਬੁਝੇ ਸਭ ਜਾਸੀ ॥ ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਮੇਦਨੀ, ਸਭ ਆਵੈ ਜਾਸੀ ॥ ਨਿਹਚਲੁ ਸਚੁ ਖੁਦਾਇ ਏਕੁ ,ਖੁਦਾਇ ਬੰਦਾ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥੧੭॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਧਰਤੀ, ਪਤਾਲ, ਅਕਾਸ਼, ਚੰਦ ਤੇ ਸੂਰਜ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ, ਅਮੀਰ ਤੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਆਦਿ ਡੇਰੇ ਢਾਹ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ (ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਥਾਨ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ)। ਕੰਗਾਲ, ਧਨਾਢ ਲੋਕ, ਗਰੀਬ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਕਾਜੀ, ਸ਼ੇਖ ਤੇ ਮਸਾਇਕ ਸਾਰੇ (ਇਥੋਂ) ਉਠ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਪੀਰ, ਪਗੰਬਰ ਤੇ ਔਲੀਏ ਆਦਿ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਰੋਜਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਬਾਗ ਦੇਣ ਵਾਲੇ, ਨਿਮਾਜ ਅਤੇ ਕਤੇਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਬਿਨਾ ਸਮਝੇ ਸਭ (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚੋਂ) ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਚੁਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੀਵ ਸਭ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ (ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ) ਰਹਿਣਗੇ। ਇਕ ਸਚਾ ਖੁਦਾ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਖੁਦਾ ਦਾ ਸੇਵਕ ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ ਹੈ। ੧੭।

ਪਦਾਰਥ = ਸੂਰੁ-ਸੂਰਜ। ਬਿਨਾਸੀ-ਨਾਸ਼ਵੰਤ। ਉਮਰਾਵ-ਅਮੀਰ। ਢਾਹਿ ਜਾਸੀ-ਢਾਹ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਰੰਗ-ਕੰਗਾਲ। ਤੁੰਗ-ਉਚੇ (ਧਨਾਢ) ਲੋਕ। ਮਸਤ-ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਮਸਤ (ਹੰਕਾਰੀ)। ਸਿਧਾਸੀ-(ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚੋਂ) ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਸੇਖ-ਬਜ਼ੁਰਗ; ਵਿਦਵਾਨ। ਮਸਾਇਕਾ-ਤਪੱਸਵੀ। ਉਠਿ ਜਾਸੀ-ਉਠ ਕੇ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਪੀਰ-ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ। ਪੈਕਾਬਰ-ਪੈਗੰਬਰ। ਅਉਲੀਏ-ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ; ਵਲੀ। ਕੋ-ਕੋਈ। ਥਿਰੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਨ ਰਹਾਸੀ-ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਰੋਜਾ-ਵਰਤ। ਕਤੇਬ-ਧਾਰਮਕ ਕਿਤਾਬਾਂ। ਵਿਣੁ ਬੁਝੇ-ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ। ਮੇਦਨੀ-ਧਰਤੀ। ਆਵੈ ਜਾਸੀ-ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ। ਨਿਹਚਲੁ-ਅਚੱਲ। ਬੰਦਾ-ਸੇਵਕ। ੧੭।

ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਡਿਠੀ ਹਭ ਢੰਢੋਲਿ, ਹਿਕਸੁ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥ ਆਉ ਸਜਣ ਤੂ ਮੁਖਿ ਲਗੁ ,ਮੇਰਾ ਤਨੁ ਮਨੁ ਠੰਢਾ ਹੋਇ ॥੧॥
(ਹੇ ਭਾਈ!) ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਢੂੰਢ ਕੇ ਦੇਖੀ ਹੈ, ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੇ ਸਜਣ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਆ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਲੱਗ (ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹ, ਤਾਂ ਕਿ) ਮੇਰਾ ਤਨ ਤੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਵੇ। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਆਸਕੁ ਆਸਾ ਬਾਹਰਾ, ਮੂ ਮਨਿ ਵਡੀ ਆਸ ॥ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਹਿਕੁ ਤੂ ,ਹਉ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਗਈਆਸ ॥੨॥ (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੱਚਾ) ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਹ ਹੈ, (ਜੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਆਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਵੇ, (ਪਰ) ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਆਸਾਂ ਹਨ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਆਸਾ ਤੋਂ ਆਸਾ ਰਹਿਤ ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ; (ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ) ਆਸਾਂ ਤੋਂ ਆਸਾ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ ਹੈਂ, ਮੈਂ ਮਨ, ਬਾਣੀ ਤੇ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਬਲਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਵਿਛੋੜਾ ਸੁਣੇ ਡੁਖੁ ,ਵਿਣੁ ਡਿਠੇ ਮਰਿਓਦਿ ॥ ਬਾਝੁ ਪਿਆਰੇ ਆਪਣੇ, ਬਿਰਹੀ ਨ ਧੀਰੋਦਿ ॥੩॥ (ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ) ਵਿਛੋੜਾ ਸੁਣ ਕੇ ਦੁਖ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ) ਦੇਖੇ ਬਿਨਾ (ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ) ਮਰਨਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਮਨ ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਧਰਦਾ (ਮਨ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ)। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਡਿਠੀ-ਦੇਖੀ ਹੈ। ਹਭ-ਸਾਰੀ (ਦੁਨੀਆਂ)। ਢੰਢੋਲਿ-ਢੂੰਢ ਕੇ। ਹਿਕਸੁ ਬਾਝੁ-ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ। ਸਜਣ-ਹੇ ਮਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਭੂ!। ਮੁਖਿ ਲਗੁ-ਮੂੰਹ ਲਗ (ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਹ)। ਤਨੁ-ਸਰੀਰ। ਠੰਢਾ-ਸ਼ਾਂਤ। ੧। ਆਸਕੁ-ਪ੍ਰੇਮੀ। ਆਸਾ ਬਾਹਰਾ-(ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ) ਆਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਮੂ ਮਨਿ-ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ। ਨਿਰਾਸ-ਆਸਾ ਰਹਿਤ। ਹਿਕੁ ਤੂ-ਇਕ ਤੂੰ ਹੀ। ਹਉ-ਮੈਂ। ਬਲਿ ਗਈਆਸ-ਬਲਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ੨। ਸੁਣੇ-ਸੁਣ ਕੇ। ਡੁਖੁ-ਦੁਖ। ਵਿਣੁ ਡਿਠੇ-ਦੇਖੇ ਬਿਨਾ। ਮਰਿਓਦਿ-ਮਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਿਰਹੀ-ਵਿਯੋਗ ਦੀ ਪੀੜ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰੇਮੀ। ਨ ਧੀਰੋਦਿ-ਧੀਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ (ਮਨ ਟਿਕਦਾ ਨਹੀਂ)। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਤਟ ਤੀਰਥ ਦੇਵ ਦੇਵਾਲਿਆ, ਕੇਦਾਰੁ ਮਥੁਰਾ ਕਾਸੀ ॥ ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸਾ ਦੇਵਤੇ, ਸਣੁ ਇੰਦ੍ਰੈ ਜਾਸੀ ॥ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਚਾਰਿ, ਖਟੁ ਦਰਸ ਸਮਾਸੀ ॥ ਪੋਥੀ ਪੰਡਿਤ ਗੀਤ ਕਵਿਤ, ਕਵਤੇ ਭੀ ਜਾਸੀ ॥ ਜਤੀ ਸਤੀ ਸੰਨਿਆਸੀਆ, ਸਭਿ ਕਾਲੈ ਵਾਸੀ ॥ ਮੁਨਿ ਜੋਗੀ ਦਿਗੰਬਰਾ, ਜਮੈ ਸਣੁ ਜਾਸੀ ॥ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਵਿਣਸਣਾ, ਸਭ ਬਿਨਸਿ ਬਿਨਾਸੀ ॥ ਥਿਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੋ, ਸੇਵਕੁ ਥਿਰੁ ਹੋਸੀ ॥੧੮॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੀਰਥ, ਦੇਵਤੇ ਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ, ਕੇਦਾਰ ਨਾਥ ਅਤੇ ਕਾਂਸੀ ਆਦਿ

ਤੀਰਥ। ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮੇਤ ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ ਦੇਵਤੇ ਸਭ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਸਿਮ੍ਰਤੀਆਂ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਚਾਰ ਬੇਦ ਅਤੇ ਛੇ ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧੂ ਸਭ ਸਮਾ (ਨਾਸ਼ ਹੋ) ਜਾਣਗੇ। ਪੰਡਤਾਂ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ, ਗੀਤ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਕਵੀ ਲੋਕ ਭੀ ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਜਤੀ ਸਤੀ ਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀ ਸਾਧੂ ਸਾਰੇ ਕਾਲ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਮੁਨੀ, ਜੋਗੀ ਤੇ ਨਾਂਗੇ ਸਾਧੂ ਜਮਦੂਤਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਗੇ (ਮੌਤ ਦੇ ਵਸ ਪੈਣਗੇ)। ਜੋ ਕੁਛ ਵੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਸਭ ਨੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸਭ ਨਾਸਵੰਤ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਭੂ ਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੇਵਕ (ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ) ਸਥਿਰ ਹੋਵੇਗਾ। ੧੮। ਨਾਮੁ ਰਹਿਓ ਸਾਧੂ ਰਹਿਓ ਰਹਿਓ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ। (੧੪੨੯)

ਪਦਾਰਥ = ਤਟ-ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ। ਦੇਵਾਲਿਆ-ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ। ਕਾਸੀ-ਬਨਾਰਸ। ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸਾ-ਤੇਤੀ ਕ੍ਰੋੜ। ਸਣੁ-ਸਮੇਤ। ਜਾਸੀ-ਚਲੇ ਜਾਣਗੇ। ਖਟੁ ਦਰਸ-ਛੇ ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਸਾਧੂ। ਸਮਾਸੀ-ਸਮਾ (ਮਰ) ਜਾਣਗੇ। ਕਵਤੇ-ਕਵੀ ਲੋਕ। ਜਤੀ-ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਸਤੀ-ਦਾਨੀ; ਸਤਵਾਦੀ। ਕਾਲੈ ਵਾਸੀ-ਕਾਲ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹਨ। ਮੁਨਿ-ਮੁਨੀ। ਦਿਗੰਬਰਾ-ਨਾਂਗੇ ਸਾਧੂ। ਜਮੈ ਸਣੁ-ਜਮਦੂਤਾਂ ਨਾਲ। ਸੋ-ਉਹ। ਵਿਣਸਣਾ-ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹੈ। ਬਿਨਸਿ-ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਬਿਨਾਸੀ-ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਹੈ। ਥਿਰੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ। ੧੮। ਸਲੋਕ ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਸੈ ਨੰਗੇ ਨਹ ਨੰਗ, ਭੁਖੇ ਲਖ ਨ ਭੁਖਿਆ ॥ ਭੁਖੇ ਕੋੜਿ ਨ ਭੁਖ, ਨਾਨਕ ਪਿਰੀ ਪਿਖੰਦੋ ਸੁਭ ਦਿਸਟਿ ॥੧॥ (ਅੰਨਵੇਂ ਅੱਖਰ) ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਜਿਨਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲ) ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਚੰਗੀ ਨਜਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, (ਉਹ ਭਾਵੇਂ) ਸੌ ਵਾਰੀ ਨੰਗੇ ਹੋਣ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਨੰਗੇ ਨਹੀਂ ਹਨ {ਨਗਨ ਫਿਰਤ ਰੰਗਿ ਏਕ ਕੈ ਓਹੁ ਸੋਭਾ ਪਾਏ ੭੪੫}, (ਭਾਵੇਂ ਉਹ) ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣ, (ਫਿਰ ਵੀ) ਭੁੱਖ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ (ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰੱਜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ) ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਦੁੱਖ ਹੋਣ, (ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ) ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ੧। ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭੁੱਖ ਨੰਗ ਜਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅੰਗ ੧੧੦੧ = ਮਃ ੫ ॥ ਸੁਖ ਸਮੂਹਾ ਭੋਗ, ਭੂਮਿ ਸਬਾਈ ਕੋ ਧਣੀ ॥ ਨਾਨਕ ਹਭੋ ਰੋਗੁ ,ਮਿਰਤਕ ਨਾਮ ਵਿਹੂਣਿਆ ॥੨॥ (ਭਾਵੇਂ) ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਜੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਵਿਹੂਣਾ ਹੈ (ਤਾਂ ਉਸ ਵਾਸਤੇ) ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਰੋਗ ਸਮਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮੁਰਦਾ ਸਮਾਨ ਹੈ। ੨।

ਜੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਰੋਗ ਸਮਾਨ ਹਨ।

ਮਃ ੫ ॥ ਹਿਕਸ ਕੂੰ ਤੂ ਆਹਿ, ਪਛਾਣੂ ਭੀ ਹਿਕੁ ਕਰਿ ॥ ਨਾਨਕ ਆਸਤੀ ਨਿਬਾਹਿ, ਮਾਨੁਖ ਪਰਥਾਈ ਲਜੀਵਦੋ ॥੩॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਤੂੰ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖ ਅਤੇ ਇਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਅਪਣਾ ਵਾਕਫ ਬਣਾ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਉਹ ਹਰੀ ਹੀ ਤੇਰੀ) ਆਸ ਨਿਬਾਹੁੰਦਾ (ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ) ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਦਾ ਹੈ (ਉਹ) ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਸੈ-ਸੌ ਵਾਰੀ। ਨਹ ਨੰਗ-ਨੰਗੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਲਖ-ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ। ਨ ਭੁਖਿਆ-ਭੁੱਖੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਭੁਖੇ ਕੋੜਿ-ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਦੁੱਖ ਹੋਣ। ਪਿਰੀ-ਪਿਆਰਾ ਪ੍ਰਭੂ। ਪਿਖੰਦੋ-ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਸੁਭ ਦਿਸਟਿ-ਚੰਗੀ ਨਜਰ ਨਾਲ। ੧। ਸਮੂਹਾ-ਸਾਰੇ। ਭੋਗ-ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ। ਭੂਮਿ-ਧਰਤੀ। ਸਬਾਈ-ਸਾਰੀ। ਕੋ-ਕੋਈ (ਮਨੁੱਖ)। ਧਣੀ-ਮਾਲਕ। ਹਭੋ-ਸਾਰੇ। ਮਿਰਤਕ-ਮੁਰਦਾ। ਵਿਹੂਣਿਆ-ਖਾਲੀ; ਰਹਿਤ; ਬਿਨਾ। ੨। ਹਿਕਸ ਕੂੰ-ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ। ਆਹਿ-ਇੱਛਾ ਰੱਖ। ਪਛਾਣੂ-ਪਛਾਣਣ ਵਾਲਾ ਵਾਕਫ। ਹਿਕੁ-ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ। ਨਿਬਾਹਿ-ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਨੁਖ ਪਰਥਾਈ-ਮਨੁੱਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਲਜੀਵਦੋ-ਲੱਜਾਵਾਨ (ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਨਿਹਚਲੁ ਏਕੁ ਨਰਾਇਣੋ, ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਾਧਾ ॥ ਨਿਹਚਲੁ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ, ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤ ਹਰਿ ਲਾਧਾ ॥ ਨਿਹਚਲੁ ਕੀਰਤਨੁ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ, ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਵਾਧਾ ॥ ਸਚੁ ਧਰਮੁ ਤਪੁ ਨਿਹਚਲੋ, ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਅਰਾਧਾ ॥ ਦਇਆ ਧਰਮੁ ਤਪੁ ਨਿਹਚਲੋ, ਜਿਸੁ ਕਰਮਿ ਲਿਖਾਧਾ ॥ ਨਿਹਚਲੁ ਮਸਤਕਿ ਲੇਖੁ ਲਿਖਿਆ, ਸੋ ਟਲੈ ਨ ਟਲਾਧਾ ॥ ਨਿਹਚਲੁ ਸੰਗਤਿ ਸਾਧ ਜਨ, ਬਚਨ ਨਿਹਚਲੁ ਗੁਰ ਸਾਧਾ ॥ ਜਿਨ ਕਉ ਪੂਰਬਿ ਲਿਖਿਆ, ਤਿਨ ਸਦਾ ਸਦਾ ਆਰਾਧਾ ॥੧੯॥ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਚੱਲ ਹੈ, ਹਰੀ ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਹੈ। (ਉਸ ਦਾ) ਨਾਮ ਰੂਪ ਖਜਾਨਾ ਸਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਿਆਂ ਹਰੀ ਲੱਭ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੋਬਿੰਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਅਚੱਲ ਹੈ, (ਜਿਸ ਨੂੰ) ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਅਰਾਧਣਾ ਸੱਚਾ ਧਰਮ ਤੇ ਅਚੱਲ ਤਪ ਹੈ। ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕਰਨੀ, ਅਚੱਲ ਧਰਮ ਤੇ ਤਪ (ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ), ਜਿਸ ਦੇ ਕਰਮਾਂ

ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਜੀਵਾਂ ਦੇ) ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਲੇਖ ਅਚੱਲ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਟਾਲਿਆ ਟਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੀ ਅਚੱਲ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਧੂ ਦਾ ਬਚਨ ਵੀ ਅਚੱਲ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸਦਾ ਅਰਾਧਿਆ ਹੈ। ੧੯।

ਪਦਾਰਥ = ਨਿਹਚਲੁ-ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ਅਗਮ-ਮਨ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰੇ। ਅਗਾਧਾ-ਅਥਾਹ। ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜਾਨਾ। ਲਾਧਾ-ਲੱਭ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਮੁਖਿ-ਗੁਰੂ ਅਨੁਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖ; ਗੁਰੂ ਦੁਆਰਾ। ਗਾਵਾਧਾ-ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਰੈਨਿ-ਰਾਤ। ਅਰਾਧਾ-ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ। ਕਰਮਿ-ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ। ਲਿਖਾਧਾ-ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਮਸਤਕਿ-ਮੱਥੇ ਉਤੇ। ਸੋ-ਉਹ (ਲੇਖ)। ਟਲੈ ਨ-ਟਲਦਾ ਨਹੀਂ। ਟਲਾਧਾ-ਟਾਲਿਆ ਹੋਇਆ। ਜਿਨ ਕਉ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਪੂਰਬਿ-ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ। ਤਿਨ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ੧੯।

ਸਲੋਕ ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਜੋ ਡੁਬੰਦੋ ਆਪਿ, ਸੋ ਤਰਾਏ ਕਿਨੁ ਖੇ ॥ ਤਾਰੇਦੜੋ ਭੀ ਤਾਰਿ, ਨਾਨਕ ਪਿਰ ਸਿਉ ਰਤਿਆ ॥੧॥ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਆਪ ਡੁਬ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, (ਉਹ ਭਵਜਲ ਨੂੰ ਆਪ) ਤਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ) ਵੀ ਤਾਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਬਣ ਕੇ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਡੁਬ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਕਿਸ ਨੂੰ ਤਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਨਹੀਂ ਤਾਰ ਸਕਦਾ। ਜੋ ਪੱਥਰ ਦੇ ਬੁੱਤ ਆਪ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡੁਬ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੀ ਤਾਰਨਗੇ?)। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਜਿਥੈ ਕੋਇ ਕਬੰਨਿ, ਨਾਉ ਸੁਣੰਦੋ ਮਾ ਪਿਰੀ ॥ ਮੂੰ ਜੁਲਾਉਂ ਤਬਿ, ਨਾਨਕ ਪਿਰੀ ਪਸੰਦੋ ਹਰਿਓ ਥੀਓਸਿ ॥੨॥ ਜਿਥੇ ਵੀ (ਸਤਸੰਗਤ ਵਿਚ) ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਣਦਾ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਉਥੇ ਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਹਰਾ ਭਰਾ ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕਿਆ ਕਰਹਿ, ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਸਨੇਹ ॥ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਵਿਹੁਣੀਆ, ਨਿਮੁਣੀਆਦੀ ਦੇਹ ॥੩॥ (ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ) ਪੁਤ੍ਰ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਦੇਹ ਦੀ ਕੋਈ ਬੁਨਿਆਦ ਨਹੀਂ (ਦੇਹ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਬਾਦ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੈ)। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਡੁਬੰਦੋ-ਡੁਬ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਸੋ-ਉਹ। ਕਿਨੁ ਖੇ-ਕਿਸ ਨੂੰ। ਤਾਰੇਦੜੋ-ਤਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ। ਪਿਰ ਸਿਉ-ਪਤੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ। ਰਤਿਆ-ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੧। ਕਬੰਨਿ-ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾ ਪਿਰੀ-ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ। ਮੂੰ-ਮੈਂ। ਜੁਲਾਉਂ-ਜਾਵਾਂ। ਤਬਿ-ਉਥੇ। ਪਸੰਦੋ-ਦੇਖ ਕੇ। ਹਰਿਓ-ਹਰਾ ਭਰਾ। ਥੀਓਸਿ-ਹੋ ਜਾਵਾਂ। ੨। ਕਰਹਿ-ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਲਤ੍ਰ-ਇਸਤ੍ਰੀ। ਸਨੇਹ-ਪ੍ਰੇਮ। ਵਿਹੁਣੀਆ-ਬਿਨਾ; ਖਾਲੀ। ਨਿਮੁਣੀਆਦੀ-ਬਿਨਾ ਬੁਨਿਆਦ; ਨਿਰਮੂਲ; ਅਨਸਥਿਰ। ਦੇਹ-ਸਰੀਰ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਨੈਨੀ ਦੇਖਉ ਗੁਰ ਦਰਸਨੋ, ਗੁਰ ਚਰਣੀ ਮਥਾ ॥ ਪੈਰੀ ਮਾਰਗਿ ਗੁਰ ਚਲਦਾ, ਪਖਾ ਫੇਰੀ ਹਥਾ ॥ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਰਿਦੈ ਧਿਆਇਦਾ, ਦਿਨੁ ਰੈਨਿ ਜਪੰਥਾ ॥ ਮੈ ਛਡਿਆ ਸਗਲ ਅਪਾਇਣੋ, ਭਰਵਾਸੈ ਗੁਰ ਸਮਰਥਾ ॥ ਗੁਰਿ ਬਖਸਿਆ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ,ਸਭੋ ਦੁਖੁ ਲਥਾ ॥ ਭੋਗਹੁ ਭੁੰਚਹੁ ਭਾਈਹੋ, ਪਲੈ ਨਾਮੁ ਅਗਥਾ ॥ ਨਾਮੁ ਦਾਨੁ ਇਸਨਾਨੁ ਦਿਤੁ ,ਸਦਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰ ਕਥਾ ॥ ਸਹਜੁ ਭਇਆ ਪ੍ਰਭੂ ਪਾਇਆ, ਜਮ ਕਾ ਭਉ ਲਥਾ ॥੨੦॥ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦਾ ਹਾਂ। ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ (ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ) ਪੱਖਾ ਫੇਰਦਾ ਹਾਂ। ਅਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਿਮਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਜੀਭ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ) ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹਾਂ। ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਸਦਕਾ ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਆਪਾ ਭਾਵ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਖਜਾਨਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, (ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਪਣ ਨਾਲ ਮੇਰਾ) ਸਾਰਾ ਦੁਖ ਲਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੇ ਭਰਾਵੇ! ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਪੱਲੇ ਵਿਚ ਅਕੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, (ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ) ਖਾਓ ਤੇ ਅਨੰਦ ਮਾਣੋ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਦਾਨ ਅਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰੋ। (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਹੈ, (ਉਸ ਨੂੰ) ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਸ ਦਾ) ਜਮਾਂ ਦਾ ਡਰ ਵੀ ਮਿਟ ਗਿਆ ਹੈ। ੨੦।

ਪਦਾਰਥ = ਨੈਨੀ-ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ। ਦੇਖਉ-ਮੈਂ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ। ਮਥਾ-ਮੱਥਾ। ਪੈਰੀ-ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ। ਮਾਰਗਿ-ਰਸਤੇ ਤੇ। ਫੇਰੀ-ਮੈਂ ਫੇਰਦਾ ਹਾਂ

। ਹਥਾ-ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ। ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ-ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਰੂਪ। ਰਿਦੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਰੈਨਿ-ਰਾਤ। ਜਪੰਥਾ-ਜਪਦਾ ਹਾਂ। ਸਗਲ-ਸਾਰਾ। ਅਪਾਇਣੋ-ਅਪਣਤ (ਆਪਾ ਭਾਵ)। ਭਰਵਾਸੈ-ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ। ਸਮਰਥਾ-ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ। ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਨਿਧਾਨੁ-ਖਜਾਨਾ। ਲਥਾ-ਲਹਿ (ਮਿਟ) ਗਿਆ। ਭੋਗਹੁ-ਅਨੰਦ ਮਾਣੇ। ਭੁੰਚਹੁ-ਖਾਓ। ਭਾਈਹੋ-ਹੇ ਭਰਾਵੇ!। ਪਲੈ-ਹਿਰਦੇ ਰੂਪ ਪੱਲੇ ਵਿਚ। ਅਗਥਾ-ਅਕੱਥ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ। ਸਹਜ-ਪੂਰਨ ਅਨੰਦ। ਭਇਆ-ਹੋਇਆ। ਭਉ-ਡਰ। ੨੦।

ਸਲੋਕ ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਲਗੜੀਆ ਪਿਰੀਅੰਨਿ, ਪੇਖੰਦੀਆ ਨਾ ਤਿਪੀਆ ॥ ਹਭ ਮਝਾਹੂ ਸੋ ਧਣੀ, ਬਿਆ ਨ ਡਿਠੋ ਕੋਇ ॥੧॥
(ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ) ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਈਆਂ ਹਨ, (ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਨੂੰ) ਦੇਖਦੀਆਂ ਰੱਜਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, (ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਸ ਵਰਗਾ) ਮੈਂ ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਕਥੜੀਆ ਸੰਤਾਰ, ਤੇ ਸੁਖਾਉ ਪੰਧੀਆ ॥ ਨਾਨਕ ਲਧੜੀਆ ਤਿੰਨਾਹ, ਜਿਨਾ ਭਾਗੁ ਮਥਾਹੜੈ ॥੨॥ ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਜਸ ਦੀਆਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਹਨ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਇਹ ਕਥਾਵਾਂ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਡੂੰਗਰਿ ਜਲਾ ਥਲਾ, ਭੂਮਿ ਬਨਾ ਫਲ ਕੰਦਰਾ ॥ ਪਾਤਾਲਾ ਆਕਾਸ, ਪੂਰਨੁ ਹਭ ਘਟਾ ॥ ਨਾਨਕ ਪੇਖਿ ਜੀਓ, ਇਕਤੁ ਸੂਤਿ ਪਰੋਤੀਆ ॥੩॥ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ, ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਵਿਚ, ਰੇਤਲੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿਚ, ਧਰਤੀ ਵਿਚ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ, ਫਲਾਂ ਵਿਚ ਤੇ ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ। ਸੱਤ ਪਤਾਲਾਂ, ਸੱਤ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ (ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ) ਦੇਖ ਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ, (ਜਿਸ ਨੇ) ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਇਕ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਰੂਪ ਸੂਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਪਿਰੀਅੰਨਿ-ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ। ਪੇਖੰਦੀਆ-ਦੇਖਦੀਆਂ। ਨ ਤਿਪੀਆ-ਰੱਜਦੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਹਭ ਮਝਾਹੂ-ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਸੋ ਧਣੀ-ਉਹ ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ। ਬਿਆ-ਦੂਜਾ। ਨ ਡਿਠੋ-ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ੧। ਕਥੜੀਆ-ਕਥਾਵਾਂ। ਤੇ-ਉਹ। ਸੁਖਾਉ-ਸੁਖਦਾਈ। ਪੰਧੀਆ-ਰਸਤੇ। ਲਧੜੀਆ-ਲੱਭਦੀਆਂ ਹਨ। ਤਿੰਨਾਹ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਮਥਾਹੜੈ-ਮੱਥੇ ਉਤੇ। ੨। ਡੂੰਗਰਿ-ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚ। ਜਲਾ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ। ਥਲਾ-ਮਾਰੂਥਲਾਂ ਵਿਚ। ਭੂਮਿ-ਧਰਤੀ ਵਿਚ। ਬਨਾ-ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ। ਫਲ-ਫਲਾਂ ਵਿਚ। ਕੰਦਰਾ-ਗੁਫਾਵਾਂ ਵਿਚ। ਪੂਰਨ-ਪਰੀ ਪੂਰਨ। ਹਭ ਘਟਾ-ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ। ਪੇਖਿ-ਦੇਖ ਕੇ। ਜੀਓ-ਜਿਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਕਤੁ ਸੂਤਿ-ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਰੂਪ ਇਕ ਧਾਗੇ ਵਿਚ। ੩। ਪਉੜੀ ॥ ਹਰਿ ਜੀ ਮਾਤਾ ਹਰਿ ਜੀ ਪਿਤਾ, ਹਰਿ ਜੀਉ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ ॥ ਹਰਿ ਜੀ ਮੇਰੀ ਸਾਰ ਕਰੇ, ਹਮ ਹਰਿ ਕੇ ਬਾਲਕ ॥ ਸਹਜੇ ਸਹਜਿ ਖਿਲਾਇਦਾ, ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਆਲਕ ॥ ਅਉਗਣੁ ਕੇ ਨ ਚਿਤਾਰਦਾ, ਗਲ ਸੇਤੀ ਲਾਇਕ ॥ ਮੁਹਿ ਮੰਗਾਂ ਸੋਈ ਦੇਵਦਾ, ਹਰਿ ਪਿਤਾ ਸੁਖ ਦਾਇਕ ॥ (ਹੇ ਭਾਈ! ਮੇਰੀ) ਮਾਂ ਹਰਿ ਜੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਵੀ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਜੀ ਹੈ, ਹਰਿ ਜੀ ਹੀ ਮੇਰੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਹਰਿ ਜੀ ਮੇਰੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹਰੀ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਾਂ। (ਉਹ ਸਾਨੂੰ) ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਖਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, (ਉਹ) ਆਲਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। (ਪ੍ਰਭੂ ਮੇਰਾ) ਕੋਈ ਔਗਣ ਨਹੀਂ ਚਿਤਾਰਦਾ, (ਔਗਣ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਅਪਣੇ) ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। (ਜੋ ਵੀ ਪਦਾਰਥ ਮੈਂ) ਮੂਹੋਂ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਉਹ ਹੀ ਦੇ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਹਰੀ ਪਿਤਾ ਸੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਅੰਗ ੧੧੦੨ = ਗਿਆਨੁ ਰਾਸਿ ਨਾਮੁ ਧਨੁ ਸਉਪਿਓਨੁ , ਇਸੁ ਸਉਦੇ ਲਾਇਕ ॥ ਸਾਝੀ ਗੁਰ ਨਾਲਿ ਬਹਾਲਿਆ, ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਇਕ ॥ ਮੈ ਨਾਲਹੁ ਕਦੇ ਨ ਵਿਛੁੜੈ, ਹਰਿ ਪਿਤਾ ਸਭਨਾ ਗਲਾ ਲਾਇਕ ॥੨੧॥ ਉਸ ਹਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪੁੰਜੀ ਤੇ ਨਾਮ ਧਨ ਸੌਂਪਿਆ ਹੈ, (ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ) ਇਸ ਸੌਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਇਕ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, (ਜਿਸ ਤੋਂ) ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਮੇਰੇ ਸੇਵਕ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। (ਉਹ) ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਦੇ ਵਿਛੁੜਦਾ ਨਹੀਂ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਹਰੀ ਪਿਤਾ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੈ (ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ)। ੨੧।

ਪਦਾਰਥ = ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕ-ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਸਾਰ ਕਰੇ-ਸੰਭਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਮ-ਅਸੀਂ। ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ-ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ; ਸੁਭਾਵਕ ਕੁਦਰਤੀ ਅਪਣੇ ਆਪ। ਖਿਲਾਇਦਾ-ਖਿਡਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਲਕ-ਆਲਸ। ਕੋ-ਕੋਈ। ਨ ਚਿਤਾਰਦਾ-ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਗਲ ਸੇਤੀ-ਗਲ ਨਾਲ। ਲਾਇਕ-ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ; ਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। ਮੁਹਿ ਮੰਗਾਂ-ਮੂਹੋਂ ਜੋ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ। ਸੋਈ-ਉਹ ਹੀ। ਸੁਖ ਦਾਇਕ-ਸੁਖ ਦੇਣ

ਵਾਲਾ ਹੈ। ਰਾਸਿ-ਪੁੰਜੀ। ਸਉਪਿਓਨੁ-ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸੌਂਪਿਆ ਹੈ। ਸਾਝੀ-ਭਾਈਵਾਲ। ਪਾਇਕ-ਸੇਵਕ। ਲਾਇਕ-ਯੋਗ। ੨੧।
ਸਲੋਕ ਡਖਣੇ ਮਃ ੫ ॥ ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ, ਚੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ ॥ ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੁੜਹਿ, ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ
ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ ॥੧॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ (ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ!) ਤੂੰ ਕੱਚੇ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸਾਥ ਤੋੜ ਕੇ ਪੱਕੇ ਸੱਜਣ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਚੂਢ।
ਉਹ (ਕੱਚੇ ਮਿੱਤ੍ਰ) ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ ਵਿਛੁੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, (ਪਰ ਜੋ ਸੰਤ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹਨ) ਉਹ ਮਰਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ੧।

ਦਿਲਹੁ ਮੁਹਬਤਿ ਜਿਨ੍ ਸੇਈ ਸਚਿਆ ॥ ਜਿਨ੍ ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਸਿ ਕਾਂਢੇ ਕਚਿਆ ॥੧॥ ਅੰਗ ੪੮੮

ਮਃ ੫ ॥ ਨਾਨਕ ਬਿਜੁਲੀਆ ਚਮਕੰਨਿ, ਘੁਰਨਿ ਘਟਾ ਅਤਿ ਕਾਲੀਆ ॥ ਬਰਸਨਿ ਮੇਘ ਅਪਾਰ, ਨਾਨਕ ਸੰਗਮਿ ਪਿਰੀ ਸੁਹੰਦੀਆ
॥੨॥ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਸਾਵਣ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ) ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਂ ਬਹੁਤ ਗਰਜਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਿਜੁਲੀਆਂ
ਚਮਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੇਅੰਤ ਬੱਦਲ ਵਰਸ ਰਹੇ ਹਨ, (ਇਹ ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਵਾਂ ਸੁਹਾਗਣ ਇਸਤ੍ਰੀ
ਨੂੰ) ਪਤੀ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਸੋਹਣੀਆਂ (ਸੁਖਦਾਈ) ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਜਲ ਥਲ ਨੀਰਿ ਭਰੇ, ਸੀਤਲ ਪਵਣ ਝੁਲਾਰਦੇ ॥ ਸੇਜੜੀਆ ਸੋਇੰਨ, ਹੀਰੇ ਲਾਲ ਜੜੀਦੀਆ ॥ ਸੁਭਰ ਕਪੜ ਭੋਗ,
ਨਾਨਕ ਪਿਰੀ ਵਿਹੁਣੀ ਤਤੀਆ ॥੩॥ (ਹੁਣ ਪਤੀ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ) ਤਲਾਬ ਤੇ ਥਲ
ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹੋਣ ਅਤੇ ਠੰਢੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ ਵਗਦੀਆਂ ਹੋਣ। ਸੋਨੇ ਦੀ ਸੇਜ ਹੀਰੇ ਲਾਲਾਂ ਨਾਲ ਜੜੀ ਹੋਵੇ। ਸੁੰਦਰ ਕੱਪੜੇ ਤੇ
ਹੋਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ, ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਤੀ ਦੇ ਬਿਨਾ (ਇਹ ਸਭ ਕੁਛ) ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ-ਕੱਚੇ (ਸੁਆਰਥੀ ਮਿੱਤ੍ਰਾਂ) ਨਾਲੋਂ। ਓਇ-ਉਹ (ਕੱਚੇ ਮਿੱਤ੍ਰ)। ਜੀਵੰਦੇ-ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ। ਓਇ-ਉਹ (ਪੱਕੇ
ਮਿੱਤ੍ਰ ਸੰਤ)। ਮੁਇਆ-ਮਰਨ ਤੇ ਵੀ। ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ-ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ੧। ਚਮਕੰਨਿ-ਚਮਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਘੁਰਨਿ-ਗਰਜਦੀਆਂ
ਹਨ। ਘਟਾ-ਬੱਦਲ। ਅਤਿ-ਬਹੁਤ। ਬਰਸਨਿ-ਵਰ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਘ-ਬੱਦਲ। ਅਪਾਰ-ਬੇਅੰਤ। ਸੰਗਮਿ-ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ। ਪਿਰੀ-ਪਤੀ
। ਸੁਹੰਦੀਆ-ਸੋਹਣੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ। ੨। ਜਲ-ਪਾਣੀ ਦੇ ਤਲਾਬ। ਥਲ-ਸੁੱਕੀਆਂ ਥਾਵਾਂ। ਨੀਰਿ-ਪਾਣੀ ਨਾਲ। ਸੀਤਲ ਪਵਣ-
ਠੰਢੀਆਂ ਹਵਾਵਾਂ। ਝੁਲਾਰਦੇ-ਵਗਦੀਆਂ ਹੋਣ। ਸੇਜੜੀਆਂ ਸੋਇੰਨ-ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਸੇਜਾਂ। ਸੁਭਰ ਕਪੜ-ਸੁੰਦਰ ਕੱਪੜੇ; ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੇ ਕਪੜੇ
। ਪਿਰੀ-ਪਤੀ। ਵਿਹੁਣੀ-ਬਿਨਾ। ਤਤੀਆਂ-ਦੁਖਦਾਈ; (ਪਤੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ) ਸੜਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਕਾਰਣੁ ਕਰਤੈ ਜੋ ਕੀਆ, ਸੋਈ ਹੈ ਕਰਣਾ ॥ ਜੇ ਸਉ ਧਾਵਹਿ ਪ੍ਰਾਣੀਆ, ਪਾਵਹਿ ਧੁਰਿ ਲਹਣਾ ॥ ਬਿਨੁ ਕਰਮਾ ਕਿਛੁ
ਨ ਲਭਈ, ਜੇ ਫਿਰਹਿ ਸਭ ਧਰਣਾ ॥ ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਭਉ ਗੋਵਿੰਦ ਕਾ, ਭੈ ਡਰੁ ਦੂਰਿ ਕਰਣਾ ॥ ਭੈ ਤੇ ਬੈਰਾਗੁ ਉਪਜੈ, ਹਰਿ ਖੋਜਤ
ਫਿਰਣਾ ॥ ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਸਹਜੁ ਉਪਜਿਆ, ਫਿਰਿ ਜਨਮਿ ਨ ਮਰਣਾ ॥ ਹਿਆਇ ਕਮਾਇ ਧਿਆਇਆ, ਪਾਇਆ ਸਾਧ ਸਰਣਾ ॥
ਬੋਹਿਥੁ ਨਾਨਕ ਦੇਉ ਗੁਰੂ ,ਜਿਸੁ ਹਰਿ ਚੜਾਏ, ਤਿਸੁ ਭਉਜਲੁ ਤਰਣਾ ॥੨੨॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਜੋ ਕਾਰਨ ਰੂਪ ਜਗਤ
ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, (ਇਸ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਨੇ) ਉਹ ਹੀ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ ਹੈ (ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਜੀਵਾਂ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ)। ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ! ਜੇ ਤੂੰ
ਸੈਂਕੜੇ ਜਤਨ ਕਰਕੇ ਦੌੜਦਾ ਫਿਰੇਂ, (ਪਰ ਤੇਰੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ) ਜੋ ਧੁਰੋਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਹ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇਂਗਾ। ਜੇ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ
ਤੇ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰੇਂ, (ਫਿਰ ਵੀ) ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭੈ (ਮਨ
ਵਿਚ) ਵਸਾਇਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭੈ ਨੇ (ਉਸ ਦਾ) ਮੌਤ ਦਾ ਡਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਬੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਬੈਰਾਗ
ਦੇ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ) ਹਰੀ ਨੂੰ ਖੋਜਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਖੋਜਦਿਆਂ ਖੋਜਦਿਆਂ ਗਿਆਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, (ਜਿਸ ਗਿਆਨ ਦੇ ਕਾਰਨ) ਫਿਰ
ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਸਾਧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, (ਉਸ ਨੇ ਅਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ
ਦਾ ਨਾਮ ਧਿਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਹੀ ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਪਾਸ ਨਾਮ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਹਰੀ (ਇਸ ਜਹਾਜ਼ ਉਤੇ) ਚੜ੍ਹਾ ਦੇਵੇ, ਉਸ ਨੇ ਭਵਜਲ ਨੂੰ ਤਰ ਜਾਣਾ ਹੈ। ੨੨।

ਪਦਾਰਥ = ਕਰਤੈ-ਕਰਤਾਰ ਨੇ। ਸੋਈ-ਉਹ ਹੀ। ਸਉ-ਸੌ ਜਤਨ। ਧਾਵਹਿ-ਦੌੜਦਾ ਫਿਰੇਂ। ਪ੍ਰਾਣੀਆ-ਹੇ ਪ੍ਰਾਣੀ!। ਪਾਵਹਿ-ਪ੍ਰਾਪਤ
ਕਰੇਂਗਾ। ਧੁਰਿ-ਧੁਰੋਂ (ਹਰੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ)। ਲਹਣਾ-ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਰਮਾ-ਭਾਗ। ਫਿਰਹਿ ਧਰਣਾ-ਧਰਤੀ ਤੇ ਭਟਕਦਾ ਫਿਰੇਂ। ਭੈ

ਤੇ-ਡਰ ਤੋਂ। ਸਹਜੁ-ਗਿਆਨ। ਫਿਰਿ-ਮੁੜ ਕੇ। ਹਿਆਇ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ਬੋਹਿਥੁ-ਜਹਾਜ। ਭਉਜਲੁ-ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ। ੨੨।

ਸਲੋਕ ਮਃ ੫ ॥ ਪਹਿਲਾ ਮਰਣੁ ਕਬੂਲਿ, ਜੀਵਣ ਕੀ ਛਡਿ ਆਸ ॥ ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ, ਤਉ ਆਉ ਹਮਾਰੈ ਪਾਸਿ ॥੧॥
(ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਲੋਂ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ! ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਜਿਉਣ ਦੀ ਆਸ ਛੱਡ ਕੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰ। ਸਭ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਹੋ ਜਾਹ, ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈਂ। ੧।

ਮਃ ੫ ॥ ਮੁਆ ਜੀਵੰਦਾ ਪੇਖੁ ,ਜੀਵੰਦੇ ਮਰਿ ਜਾਨਿ ॥ ਜਿਨ੍ਹਾ ਮੁਹਬਤਿ ਇਕ ਸਿਉ ,ਤੇ ਮਾਣਸ ਪਰਧਾਨ ॥੨॥(ਹੇ ਭਾਈ!) ਆਪਾ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਾ ਦੇਖੋ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਜਿਉਂਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ (ਆਤਮਕ ਮੌਤੇ) ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜਾਣ। (ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ) ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਹੈ। ੨।

ਮਃ ੫ ॥ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ,ਨਿਕਟਿ ਨ ਆਵੈ ਪੀਰ ॥ ਭੁਖ ਤਿਖ ਤਿਸੁ ਨ ਵਿਆਪਈ, ਜਮੁ ਨਹੀ ਆਵੈ ਨੀਰ ॥੩॥
(ਹੇ ਭਾਈ!) ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਵਸਦਾ ਹੈ, (ਉਸ ਦੇ) ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਪੀੜ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ (ਪਦਾਰਥਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ) ਭੁਖ ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ ਅਤੇ ਜਮ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਮਰਣ-ਮੌਤ। ਕਬੂਲਿ-ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ। ਹੋਹੁ-ਹੋ ਜਾਹ। ਰੇਣੁਕਾ-ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਧੂੜ। ਤਉ-ਤਾਂ। ੧। ਮੁਆ-ਆਪਾ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰਿਆ ਮਨੁੱਖ। ਪੇਖੁ-ਦੇਖੋ। ਮਰਿ ਜਾਨਿ-(ਆਤਮਕ ਮੌਤੇ) ਮਰਿਆ ਜਾਣ। ਜਿਨ੍ਹਾ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ। ਮੁਹਬਤਿ-ਪਿਆਰ। ਇਕ ਸਿਉ-ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ। ਤੇ ਮਾਣਸ-ਉਹ ਮਨੁੱਖ। ਪਰਧਾਨ-ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ। ੨। ਮਨਿ-ਮਨ ਵਿਚ। ਨਿਕਟਿ-ਨੇੜੇ। ਪੀਰ-ਦੁੱਖ ਕਲੇਸ਼। ਤਿਖ-ਪਿਆਸ। ਤਿਸ-ਉਸ ਦੇ। ਨ ਵਿਆਪਈ-ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ (ਦਬਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ)। ਨੀਰ-ਨੇੜੇ। ੩।

ਪਉੜੀ ॥ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈਐ, ਸਚੁ ਸਾਹ ਅਡੋਲੈ ॥ ਸਿਧ ਸਾਧਿਕ ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀਆ, ਕਉਣੁ ਤੁਧੁ ਨੋ ਤੋਲੈ ॥ ਭੰਨਣ ਘੜਣ ਸਮਰਥੁ ਹੈ, ਓਪਤਿ ਸਭ ਪਰਲੈ ॥ ਕਰਣ ਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਹੈ, ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਭ ਬੋਲੈ ॥ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹੇ ਸਭਸੈ, ਕਿਆ ਮਾਣਸੁ ਡੋਲੈ ॥ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰੁ ਅਥਾਹੁ ਤੂ ,ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਅਮੋਲੈ ॥ ਸੋਈ ਕੰਮੁ ਕਮਾਵਣਾ, ਕੀਆ ਧੁਰਿ ਮਉਲੈ ॥ ਤੁਧਹੁ ਬਾਹਰਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀ, ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਬੋਲੈ ॥੨੩॥੧॥੨॥ ਹੇ ਨਾ ਡੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੇਰੀ ਕੀਮਤ ਕਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਿਧ, ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਧਿਆਨ ਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੈਨੂੰ ਕੌਣ ਤੋਲ ਸਕਦਾ ਹੈ? (ਤੂੰ ਅਤੁੱਲ ਹੈਂ)। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਨੂੰ ਤੋੜਨ, ਬਣਾਉਣ, ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਤੂੰ ਹੀ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਰਿਜਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈਂ, (ਫਿਰ ਰਿਜਕ ਵਾਸਤੇ) ਹੇ ਮਨੁੱਖ! ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਡੋਲਦਾ ਹੈ? ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੂੰ ਡੂੰਘਾ, ਸੰਜੀਦਾ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਅਮੋਲਕ ਹਨ। (ਹੇ ਭਾਈ! ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਹੇ ਜਿਹੇ ਸੰਸਕਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਏ ਹਨ) ਜੀਵਾਂ ਨੇ ਉਹ ਹੀ ਕੰਮ ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ, ਜੋ ਧੁਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ (ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ) ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ, (ਇਸ ਲਈ) ਨਾਨਕ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੨੩। ੧। ੨।

ਪਦਾਰਥ = ਅਡੋਲੈ-ਹੇ ਨਾ ਡੋਲਣ ਵਾਲੇ!। ਸਿਧ-ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੋਏ ਜੋਗੀ। ਸਾਧਿਕ-ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਧੂ। ਗਿਆਨੀ-ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ਧਿਆਨੀਆ-ਧਿਆਨ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ। ਤੁਧੁ ਨੋ-ਤੈਨੂੰ। ਭੰਨਣ-ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ। ਘੜਣ-ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ਸਮਰਥੁ-ਤਾਕਤਵਰ ਹੈ। ਓਪਤਿ-ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰਲੈ-ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਕਰਣ ਕਾਰਣ-ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ; ਸ੍ਰਿਸਟੀ ਦੇ ਮੂਲ ਕਾਰਣਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ। ਘਟਿ ਘਟਿ-ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਵਿਚ। ਰਿਜਕੁ-ਖੁਰਾਕ। ਸਮਾਹੇ-ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਭਸੈ-ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ। ਮਾਣਸ-ਹੇ ਮਨੁੱਖ!। ਗਹਿਰ-ਡੂੰਘਾ। ਗੰਭੀਰ-ਸੰਜੀਦਾ; ਅਹਿੱਲ। ਅਥਾਹ-ਬੇਅੰਤ। ਅਮੋਲੈ-ਅਮੋਲਕ। ਸੋਈ-ਉਹ ਹੀ। ਧੁਰਿ-ਧੁਰੇਂ। ਮਉਲੈ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ਤੁਧਹੁ-ਤੇਰੇ ਤੋਂ। ੨੩। ੧। ੨।

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਬਾਣੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੀ ੧ੳ ਸਿਤਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਪਡੀਆ ਕਵਨ ਕੁਮਤਿ ਤੁਮ ਲਾਗੇ ॥ ਬੂਡਹੁਗੇ ਪਰਵਾਰ ਸਕਲ ਸਿਉ ,ਰਾਮੁ ਨ ਜਪਹੁ ਅਭਾਗੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਹੇ ਪੰਡਤ! ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੀ ਖੋਟੀ ਮੱਤ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹੋ? ਹੇ ਖੋਟੇ ਭਾਗਾਂ

ਵਾਲੇ ਪੰਡਤ! ਤੁਸੀਂ ਰਾਮ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਪਦੇ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ) ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਮੇਤ (ਭਵਜਲ ਵਿਚ) ਡੁੱਬ ਜਾਓਗੇ। ਰਹਾਉ।

ਅੰਗ ੧੧੦੩ = ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਪੜ੍ਹੇ ਕਾ ਕਿਆ ਗੁਨੁ , ਖਰ ਚੰਦਨ ਜਸ ਭਾਰਾ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹੀ ਜਾਨੀ, ਕੈਸੇ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰਾ ॥੧॥ ਜੀਅ ਬਧਹੁ ਸੁ ਧਰਮੁ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ , ਅਧਰਮੁ ਕਹਹੁ ਕਤ ਭਾਈ ॥ ਆਪਸ ਕਉ ਮੁਨਿਵਰ ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ , ਕਾ ਕਉ ਕਹਹੁ ਕਸਾਈ ॥੨॥ ਮਨ ਕੇ ਅੰਧੇ ਆਪਿ ਨ ਬੂਝਹੁ , ਕਾਹਿ ਬੁਝਾਵਹੁ ਭਾਈ ॥ ਮਾਇਆ ਕਾਰਨ ਬਿਦਿਆ ਬੇਚਹੁ , ਜਨਮੁ ਅਬਿਰਥਾ ਜਾਈ ॥੩॥ ਨਾਰਦ ਬਚਨ ਬਿਆਸੁ ਕਹਤ ਹੈ, ਸੁਕ ਕਉ ਪੂਛਹੁ ਜਾਈ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਰਾਮੈ ਰਮਿ ਛੁਟਹੁ , ਨਾਹਿ ਤ ਬੂਝੇ ਭਾਈ ॥੪॥੧॥ (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੇ ਬਿਨਾ) ਚਾਰ ਬੇਦ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ? (ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ, ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਦਾ ਪੜ੍ਹਨਾ ਇਉਂ ਹੈ) ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਧੇ ਉਤੇ ਚੰਦਨ ਦਾ ਭਾਰ ਲੱਦਿਆ ਹੋਵੇ (ਗਧੇ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਦੇ ਭਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ)। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੂੰ ਜਾਣੀ ਨਹੀਂ, (ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰ ਉਤਰ ਸਕੇਂਗਾ?।੧। (ਹੇ ਪੰਡਤ! ਤੁਸੀਂ ਘੋੜੇ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਅਸ੍ਰੁਮੇਧ ਯਗ ਅਤੇ ਗਾਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕੇ ਗੋਮੇਧ ਯਗ ਕਰਨ ਸਮੇਂ) ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦੇ ਹੋ, ਇਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ ਕਰਕੇ ਥਾਪਦੇ ਹੋ, (ਫਿਰ) ਹੇ ਭਾਈ! ਦੱਸੋ, ਪਾਪ ਕਰਮ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ? ਤੁਸੀਂ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਰਿਖੀ ਥਾਪਦੇ ਹੋ, (ਫਿਰ) ਕਸਾਈ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ? (ਵੱਡੇ ਕਸਾਈ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੋ)।੨। ਹੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ (ਪੰਡਤ)! ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਤਾਂ (ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਹੀ ਰਸਤਾ) ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ? ਹੇ ਭਾਈ! ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਸਮਝਾਓਗੇ? ਤੁਸੀਂ ਮਾਇਆ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਵਿਦਿਆ ਵੇਚਦੇ (ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ) ਹੋ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨੁੱਖਾ) ਜਨਮ ਬਿਅਰਥ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।੩। ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ, ਬਿਆਸ ਰਿਖੀ ਜੋ ਪ੍ਰਵਚਨ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ (ਬਿਆਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ) ਸੁਖਦੇਵ ਨੂੰ ਜਾ ਕੇ ਪੁਛ ਲਵੋ। (ਓਹੀ ਗੱਲ) ਕਬੀਰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ (ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ) ਛੁਟ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੇ ਭਾਈ! (ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ) ਡੁਬੇ ਸਮਝੋ।੪।੧।

ਪਦਾਰਥ = ਪਡੀਆ-ਹੇ ਪੰਡਤ!। ਕਵਨ-ਕਿਹੜੀ। ਕੁਮਤਿ-ਖੋਰੀ ਮੱਤ। ਬੂਡਹੁਗੇ-ਡੁਬ ਜਾਓਗੇ। ਸਕਲ-ਸਾਰਾ। ਸਿਉ-ਸਮੇਤ। ਅਭਾਗੇ-ਹੇ ਮੰਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ!।੧। ਰਹਾਉ। ਗੁਨੁ-ਲਾਭ। ਖਰ-ਗਧਾ। ਜਸ-ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਭਾਰਾ-ਬੋਝ। ਗਤਿ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ; ਵਿਧੀ; ਰੀਤੀ। ਉਤਰਸਿ-ਉਤਰੇਂਗਾ। ਪਾਰਾ-ਪਾਰ।੧। ਜੀਅ-ਜੀਵ। ਬਧਹੁ-ਮਾਰਦੇ ਹੋ। ਸੁ ਧਰਮੁ-ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਧਰਮ। ਕਰਿ ਥਾਪਹੁ-ਕਰਕੇ ਥਾਪਦੇ ਹੋ (ਮੰਨਦੇ ਹੋ)। ਅਧਰਮੁ-ਪਾਪ; ਦੁਰਾਚਾਰ। ਕਤ-ਕਿਸ ਨੂੰ। ਭਾਈ-ਹੇ ਭਾਈ!। ਕਉ-ਨੂੰ। ਮੁਨਿਵਰ-ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਮੁਨੀ। ਕਾ ਕਉ-ਕਿਸ ਨੂੰ। ਕਸਾਈ-ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਸ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ।੨। ਮਨ ਕੇ ਅੰਧੇ-ਹੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਨ੍ਹੇ (ਅਗਿਆਨੀ)!। ਕਾਹਿ-ਕਿਸ ਨੂੰ। ਬੁਝਾਵਹੁ-ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਅਬਿਰਥਾ-ਬਿਅਰਥ।੩। ਨਾਰਦ ਤੇ ਬਿਆਸ-ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ। ਸੁਕ-ਬਿਆਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੁਖਦੇਵ। ਜਾਈ-ਜਾ ਕੇ। ਰਾਮੈ ਰਮਿ-ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ। ਛੁਟਹੁ-ਛੁਟ ਜਾਓਗੇ। ਬੂਝੇ-ਡੁੱਬੇ ਸਮਝੋ।੪।੧।

ਬਨਹਿ ਬਸੇ ਕਿਉ ਪਾਈਐ, ਜਉ ਲਉ ਮਨਹੁ ਨ ਤਜਹਿ ਬਿਕਾਰ ॥ ਜਿਹ ਘਰੁ ਬਨੁ ਸਮਸਰਿ ਕੀਆ, ਤੇ ਪੂਰੇ ਸੰਸਾਰ ॥੧॥ ਸਾਰ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਰਾਮਾ ॥ ਰੰਗਿ ਰਵਹੁ ਆਤਮੈ ਰਾਮ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਜਟਾ ਭਸਮ ਲੇਪਨ ਕੀਆ, ਕਹਾ ਗੁਫਾ ਮਹਿ ਬਾਸੁ ॥ ਮਨੁ ਜੀਤੇ ਜਗੁ ਜੀਤਿਆ, ਜਾਂ ਤੇ ਬਿਖਿਆ ਤੇ ਹੋਇ ਉਦਾਸੁ ॥੨॥ ਅੰਜਨੁ ਦੇਇ ਸਭੈ ਕੋਈ, ਟੁਕੁ ਚਾਹਨ ਮਾਹਿ ਬਿਡਾਨੁ ॥ ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਜਿਹ ਪਾਇਆ, ਤੇ ਲੋਇਨ ਪਰਵਾਨੁ ॥੩॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਅਬ ਜਾਨਿਆ, ਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਦੀਆ ਸਮਝਾਇ ॥ ਅੰਤਰ ਗਤਿ ਹਰਿ ਭੇਟਿਆ, ਅਬ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ ॥੪॥੨॥ (ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ) ਜਦ ਤਕ ਮਨ ਤੋਂ ਵਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਛੁਡਦਾ, ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਵਸਿਆਂ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਹ ਪੁਰਖ ਪੂਰਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਰ ਤੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਜਾਣਨਾ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗੀ ਹਨ)।੧। (ਹੇ ਭਾਈ!) ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੁਖ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (ਇਸ ਲਈ ਅਪਣੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿਆ ਕਰੋ।੧। ਰਹਾਉ। (ਹੇ ਭਾਈ! ਤੂੰ ਸਿਰ ਉਤੇ) ਜਟਾਂ ਵਧਾ ਲਈਆਂ ਤੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਸੁਆਹ ਦਾ ਲੇਪਨ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ (ਅਜੇਹੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਕੀ ਲਾਭ ਹੋਇਆ? (ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ, (ਸਮਝੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ) ਜਗਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ (ਮਨ ਦੇ ਜਿੱਤਣ) ਤੋਂ ਉਹ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।੨। (ਹੇ ਭਾਈ! ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ) ਸੁਰਮਾ ਸਭ ਕੋਈ

ਦੇਂਦਾ (ਪਾਉਂਦਾ) ਹੈ, (ਪਰ) ਇੱਛਾ ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਕੁ ਦੋਖ ਹੈ (ਕੋਈ ਸੋਹਣਾ ਬਣਨ ਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਸੁਰਮਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਨਜਰ ਵਧਾਣ ਲਈ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤਿਵੇਂ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਹਰ ਕੋਈ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਚਾੜ੍ਹਤਾ ਲਈ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਅਸਲ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਲਈ)। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸੁਰਮਾ (ਅਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ) ਪਾਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਨ। ੩। ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ (ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਵਸਦਾ) ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗਿਆਨ ਸਮਝਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਭੂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਮਨ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ (ਗੁਫਾ ਜਾਂ ਜੰਗਲ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ) ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ (ਭਟਕਦਾ)। ੪। ੨।

ਪਦਾਰਥ = ਬਨਹਿ-ਜੰਗਲ ਵਿਚ। ਬਸੇ-ਵਸਿਆਂ। ਜਉ ਲਉ-ਜਦ ਤਕ। ਮਨਹੁ-ਮਨ ਵਿਚੋਂ। ਨ ਤਜਹਿ-ਨਹੀਂ ਛੁਡਦਾ। ਜਿਹ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਸਮਸਰਿ-ਬਰਾਬਰ (ਇਕੋ ਜਿਹਾ)। ਤੇ-ਉਹ। ਪੂਰੇ-ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ। ੧। ਸਾਰ-ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ਰਾਮਾ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ (ਨਾਮ ਜਪਿਆਂ)। ਰੰਗਿ-ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ। ਰਵਹੁ-ਸਿਮਰੋ। ਆਤਮੈ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ। ੧। ਰਹਾਉ। ਭਸਮ-ਸੁਆਹ। ਕਹਾ-ਕੀ (ਲਾਭ) ਹੋਇਆ? ਗੁਫਾ ਮਹਿ-ਗੁਫਾ ਵਿਚ। ਬਾਸੁ-ਵਾਸਾ। ਬਿਖਿਆ ਤੇ-ਮਾਇਆ ਤੋਂ। ੨। ਅੰਜਨੁ-ਸੁਰਮਾ। ਦੇਇ-ਦੇਂਦਾ (ਪਾਉਂਦਾ) ਹੈ। ਟੁਕੁ-ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ। ਚਾਹਨ ਮਾਹਿ-ਇੱਛਾ ਵਿਚ; ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ। ਬਿਡਾਨੁ-ਦੋਖ; ਫਰਕ। ਲੋਇਨ-ਅੱਖਾਂ। ੩। ਅਬ-ਹੁਣ। ਗੁਰਿ-ਗੁਰੂ ਨੇ। ਅੰਤਰਗਤਿ-ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਭੇਟਿਆ-ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਤਹੁ-ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ। ੪। ੨।

ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਜਾ ਕਉ ਫੁਰੀ, ਤਬ ਕਾਹੂ ਸਿਉ ਕਿਆ ਕਾਜ ॥ ਤੇਰੇ ਕਹਨੇ ਕੀ ਗਤਿ ਕਿਆ ਕਹਉ ,ਮੈ ਬੋਲਤ ਹੀ ਬਡ ਲਾਜ ॥੧॥
 ਰਾਮੁ ਜਿਹ ਪਾਇਆ ਰਾਮ ॥ ਤੇ ਭਵਹਿ ਨ ਬਾਰੈ ਬਾਰ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਝੂਠਾ ਜਗੁ ਡਹਕੈ ਘਨਾ, ਦਿਨ ਦੁਇ ਬਰਤਨ ਕੀ ਆਸ ॥
 ਰਾਮ ਉਦਕੁ ਜਿਹ ਜਨ ਪੀਆ, ਤਿਹਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਭਈ ਪਿਆਸ ॥੨॥ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਜਿਹ ਬੁਝਿਆ, ਆਸਾ ਤੇ ਭਇਆ ਨਿਰਾਸੁ ॥
 ਸਭੁ ਸਚੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ, ਜਉ ਆਤਮ ਭਇਆ ਉਦਾਸੁ ॥੩॥ ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸੁ ਚਾਖਿਆ, ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਹਰ ਤਾਰਿ ॥ ਕਹੁ
 ਕਬੀਰ ਕੰਚਨੁ ਭਇਆ, ਭ੍ਰਮੁ ਗਇਆ ਸਮੁਦ੍ਰੈ ਪਾਰਿ ॥੪॥੩॥ (ਇਕ ਯੋਗੀ ਪਰਥਾਇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੇ ਦਾਹਵੇ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਮੰਗਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਹੇ ਜੋਗੀ!) ਜਿਸ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਫੁਰੀ ਹੈ, ਤਦ (ਉਸ ਦਾ) ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੀ ਕੰਮ? (ਇੰਨੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਮੰਗਣ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਨਹੀਂ)। ਤੇਰੇ ਕਹਿਣ ਦੀ ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਲਤ ਕਹਾਂ? (ਤੇਰੇ ਨਾਲ) ਮੈਨੂੰ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹੀ ਬੜੀ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ (ਕਿ ਇੰਨੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਮੰਗਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ)। ੧। ਹੇ ਭਾਈ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਹ (ਭਿੱਖਿਆ ਮੰਗਣ ਲਾਈ) ਦਰ ਦਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਦੇ। ੧। ਰਹਾਉ। (ਹੇ ਜੋਗੀ! ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ) ਵਰਤਣ ਦੀ ਦੋ (ਬਹੁਤ ਥੋੜੇ) ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਆਸ ਰੱਖ ਕੇ ਝੂਠਾ ਜਗਤ ਬਹੁਤ ਭਟਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਪੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕੇ (ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ) ਪਿਆਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ੨। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ (ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ) ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਸਾ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦ (ਉਸ ਦਾ) ਮਨ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਗਿਆ, (ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ) ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨਜਰ ਆਉਣ ਲਗ ਪਿਆ ਹੈ। ੩। (ਜਿਸ ਜੋਗੀ ਨੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਦਾ ਰਸ ਚੱਖਿਆ (ਸੁਆਦ ਮਾਣਿਆ) ਹੈ, (ਉਸ ਨੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ (ਭਵਜਲ ਤੋਂ) ਤਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ (ਉਹ) ਸੋਨੇ ਵਾਂਗ ਸੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਸ ਦਾ) ਭਰਮ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ (ਬਹੁਤ ਦੂਰ) ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ; (ਜਦ) ਭਰਮ ਦੂਰ ਹੋਇਆ, (ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ) ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ੪। ੩।

ਪਦਾਰਥ = ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ-ਕਰਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ। ਜਾ ਕਉ-ਜਿਸ ਨੂੰ। ਫੁਰੀ-ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ; ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਆਈ। ਤਬ-ਤਦ। ਕਾਹੂ ਸਿਉ-ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਾਲ। ਕਾਜ-ਕੰਮ। ਕਹਨੇ ਕੀ-ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣ ਦੀ। ਗਤਿ-ਹਾਲਤ। ਕਿਆ ਕਹਉ-ਮੈਂ ਕੀ ਕਹਾਂ? ਬਡ ਲਾਜ-ਬੜੀ ਸ਼ਰਮ। ੧। ਰਾਮੁ-ਹੇ ਭਾਈ!। ਜਿਹ-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਰਾਮ-ਪ੍ਰਭੂ। ਤੇ-ਉਹ (ਮਨੁੱਖ)। ਭਵਹਿ ਨ-ਭਟਕਦੇ ਨਹੀਂ। ਬਾਰੈ ਬਾਰ-ਹਰੇਕ ਦੇ ਬਾਰੇ ਉਤੇ। ੧। ਰਹਾਉ। ਜਗੁ-ਜਗਤ। ਡਹਕੈ-ਭਟਕਦਾ ਹੈ। ਘਨਾ-ਬਹੁਤ। ਦਿਨ ਦੁਇ-ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੀ। ਉਦਕੁ-ਨਾਮ ਜਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ)। ਜਨ-ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ। ਪੀਆ-ਪੀਤਾ ਹੈ। ਤਿਹਿ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਬਹੁਰਿ-ਮੁੜ ਕੇ। ਨ ਭਈ-ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ੨। ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ-ਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ।

ਜਿਹ-ਜਿਸ ਨੇ। ਬੁਝਿਆ-ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਤੇ-ਤੋਂ। ਭਇਆ-ਹੋ ਗਿਆ। ਨਿਰਾਸ-ਆਸਾ ਰਹਿਤ। ਸਭੁ-ਸਭ ਜਗ੍ਹਾ। ਸਚੁ-ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ।
ਨਦਰੀ-ਨਜਰ। ਜਉ-ਜਦ। ਆਤਮ-ਮਨ। ਉਦਾਸੁ-ਉਪਰਾਮ। ੩। ਰਸੁ-ਸੁਆਦ। ਚਾਖਿਆ-ਪੀਤਾ ਹੈ। ਹਰ ਤਾਰਿ-ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ
ਤਾਰਦਾ ਹੈ। ਕੰਚਨੁ-ਸੋਨਾ। ਭ੍ਰਮੁ-ਭਰਮ। ਸਮੁਦ੍ਰੈ ਪਾਰਿ-ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ (ਬਹੁਤ ਦੂਰ)। ੪। ੩।

ਉਦਕ ਸਮੁੰਦ ਸਲਲ ਕੀ ਸਾਖਿਆ, ਨਦੀ ਤਰੰਗ ਸਮਾਵਹਿਗੇ ॥ ਸੁੰਨਹਿ ਸੁੰਨੁ ਮਿਲਿਆ ਸਮਦਰਸੀ, ਪਵਨ ਰੂਪ ਹੋਇ ਜਾਵਹਿਗੇ
॥੧॥ ਬਹੁਰਿ ਹਮ ਕਾਹੇ ਆਵਹਿਗੇ ॥ ਆਵਨ ਜਾਨਾ ਹੁਕਮੁ ਤਿਸੈ ਕਾ, ਹੁਕਮੈ ਬੁਝਿ ਸਮਾਵਹਿਗੇ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਜਬ ਚੂਕੈ ਪੰਚ
ਧਾਤੁ ਕੀ ਰਚਨਾ, ਐਸੇ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਵਹਿਗੇ ॥ ਦਰਸਨੁ ਛੋਡਿ ਭਏ ਸਮਦਰਸੀ, ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿਗੇ ॥੨॥ ਜਿਤੁ ਹਮ ਲਾਏ
ਤਿਤੁ ਹੀ ਲਾਗੇ, ਤੈਸੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵਹਿਗੇ ॥ ਹਰਿ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਜਉ ਅਪਨੀ, ਤੋਂ ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦਿ ਸਮਾਵਹਿਗੇ ॥੩॥ (ਹੇ ਭਾਈ!)
ਜਿਵੇਂ ਨਦੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨਦੀ ਦੇ
ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ (ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਵਿਚ) ਸਮਾ ਜਾਵਾਂਗੇ। (ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ) ਆਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ
ਹੋਇਆ ਸਮਦਰਸੀ ਜੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਜਿਵੇਂ) ਹਵਾ ਹਵਾ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ
।੧। (ਹੇ ਭਾਈ!) ਮੁੜ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਆਵਾਂਗੇ? (ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ) ਆਉਣਾ ਜਾਣਾ (ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ) ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ
ਹੁਕਮ ਹੈ, (ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ) ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ (ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਹੀ) ਸਮਾ ਜਾਵਾਂਗੇ। ੧। ਰਹਾਉ। ਜਦੋਂ (ਹੁਣ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ
ਜਾਣ ਕਰਕੇ) ਮੇਰਾ ਪੰਜ ਤੱਤ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੋਹ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ (ਸਰੀਰ ਦਾ) ਭਰਮ ਮੁਕਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। (ਵੱਖ ਵੱਖ
ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਦਾ) ਭੇਖ ਛੱਡ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਮਦਰਸੀ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ, (ਹੁਣ) ਅਸੀਂ ਇਕ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਿਮਰਾਂਗੇ। ੨। (ਹੇ ਭਾਈ!
ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ) ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਲਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਪਾਸੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਥੋਂ ਕੰਮ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ) ਉਸੇ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗੇ। ਜਦ ਹਰਿ ਜੀ ਅਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩।

ਅੰਗ ੧੧੦੪ = ਜੀਵਤ ਮਰਹੁ ਮਰਹੁ ਫੁਨਿ ਜੀਵਹੁ ,ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨ ਹੋਈ ॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਨਾਮਿ ਸਮਾਨੇ, ਸੁੰਨ ਰਹਿਆ
ਲਿਵ ਸੋਈ ॥੪॥੪॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਜਾਓ, (ਜੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਮਰ ਜਾਓਗੇ, ਤਾਂ ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ (ਆਤਮਕ ਤੌਰ
ਤੇ) ਜਿਉਂਦੇ ਰਹੋਗੇ, ਮੁੜ ਕੇ ਤੁਹਾਡਾ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲੀਨ
ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਅਫੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਾਈ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੪। ੪।

ਪਦਾਰਥ = ਉਦਕ ਸਮੁੰਦ-ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪਾਣੀ। ਸਲਲ-ਪਾਣੀ। ਸਾਖਿਆ-ਤਰ੍ਹਾਂ; ਵਾਂਗ; ਜਿਵੇਂ। ਤਰੰਗ-ਲਹਿਰਾਂ। ਸਮਾਵਹਿਗੇ-ਅਸੀਂ
ਸਮਾ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਸੁੰਨਹਿ-ਅਫੁਰ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿਚ। ਸੁੰਨੁ-ਅਫੁਰ ਆਤਮਾ। ਸਮਦਰਸੀ-ਸਭ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ਪਵਨ-ਹਵਾ। ੧
। ਬਹੁਰਿ-ਮੁੜ ਕੇ। ਹਮ-ਅਸੀਂ; ਮੈਂ। ਕਾਹੇ-ਕਿਉਂ। ਆਵਨ ਜਾਨਾ-ਜੰਮਣਾ ਮਰਨਾ। ਬੁਝਿ-ਸਮਝ ਕੇ। ੧। ਰਹਾਉ। ਜਬ-ਜਦੋਂ। ਚੂਕੈ
-ਮੁੱਕ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਚ ਧਾਤੁ-ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੋਹ। ਐਸੇ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਚੁਕਾਵਹਿਗੇ-ਮੁਕਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਦਰਸਨੁ-ਭੇਖ। ਭਏ-
ਹੋਏ ਹਾਂ। ਧਿਆਵਹਿਗੇ-ਸਿਮਰਾਂਗੇ। ੨। ਜਿਤੁ-ਜਿਸ ਪਾਸੇ। ਤਿਤੁ ਹੀ-ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਹੀ। ਤੈਸੇ-ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ। ਕਰਮ ਕਮਾਵਹਿਗੇ-ਕੰਮ
ਕਰਾਂਗੇ। ਜਉ-ਜਦ। ਤੋਂ-ਤਦ। ਸਬਦਿ-ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ। ੩। ਜੀਵਤ-ਜੀਵਤ ਭਾਵ ਤੋਂ। ਮਰਹੁ-ਮਰ ਜਾਓ। ਫੁਨਿ-ਫਿਰ; ਮੁੜ ਕੇ। ਜੀਵਹੁ
-ਜੀਵੇਗੇ। ਪੁਨਰਪਿ-ਫਿਰ; ਮੁੜ ਕੇ। ਨਾਮਿ-ਨਾਮ ਵਿਚ। ਸਮਾਨੇ-ਲੀਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਸੁੰਨ-ਅਫੁਰ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ। ਸੋਈ-ਉਹ। ੪। ੪।
ਜਉ ਤੁਮ ਮੋ ਕਉ ਦੂਰਿ ਕਰਤ ਹਉ ,ਤਉ ਤੁਮ ਮੁਕਤਿ ਬਤਾਵਹੁ ॥ ਏਕ ਅਨੇਕ ਹੋਇ ਰਹਿਓ ਸਗਲ ਮਹਿ, ਅਬ ਕੈਸੇ ਭਰਮਾਵਹੁ
॥੧॥ ਰਾਮ ਮੋਕਉ ਤਾਰਿ ਕਹਾਂ ਲੈ ਜਈ ਹੈ ॥ ਸੋਧਉ ਮੁਕਤਿ ਕਹਾ ਦੇਉ ਕੈਸੀ, ਕਰਿ ਪ੍ਰਸਾਦੁ ਮੋਹਿ ਪਾਈ ਹੈ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਤਾਰਨ
ਤਰਨੁ ਤਬੈ ਲਗੁ ਕਹੀਐ, ਜਬ ਲਗੁ ਤਤੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ਅਬ ਤਉ ਬਿਮਲ ਭਏ ਘਟ ਹੀ ਮਹਿ, ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ ॥੨
॥੫॥ (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਅਪਣੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਕਿ ਮੁਕਤੀ ਕੀ ਹੈ? (ਜੇ ਨੇੜਤਾ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਮੁਕਤੀ
ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੋਇਆ? ਤੇਰਾ ਮੇਲ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਹੈ)। ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਇਕ ਹੀ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ, ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ
ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਮਾਓਗੇ (ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਪਾਓਗੇ ? ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈਂ)। ੧। ਹੇ ਰਾਮ! ਮੈਨੂੰ (ਭਵਜਲ ਤੋਂ) ਤਾਰ

ਕੇ ਹੋਰ ਕਿਥੇ ਲੈ ਜਾਓਗੇ? ਮੈਂ ਪੁਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ (ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਮੁਕਤੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਕਿਥੇ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਦੇਉਗੇ? ਤੁਸੀਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਮੈਂ ਪਾਈ ਲਈ ਹੈ।੧।ਰਹਾਉ।(ਹੇ ਭਾਈ! ਭਵਜਲ ਤੋਂ) ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਤੇ ਤਰਨ ਵਾਲਾ ਤਦ ਤਕ ਹੀ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਤਕ ਤਤ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਹੋਵੇ; (ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਿ ਉਹ) ਤਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਤਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਦ ਤਕ ਕਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦ ਤਕ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ (ਫ.ਸ.; ਸ਼ਬਦਾਰਥ)।ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ (ਤੇਰੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਮੰਨ (ਪਤੀਜ) ਗਿਆ ਹੈ।੨।੫।

ਪਦਾਰਥ = ਜਉ-ਜੇ। ਮੋਕਉ-ਮੈਨੂੰ। ਕਰਤ ਹਉ-ਕਰਦੇ ਹੋ। ਤਉ-ਤਾਂ; ਤਦ। ਬਤਾਵਹੁ-ਦੱਸੋ। ਸਗਲ ਮਹਿ-ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿਚ। ਅਬ-ਹੁਣ। ਭਰਮਾਵਹੁ-ਭਰਮਾਉਂਦੇ ਹੋ।੧। ਰਾਮ-ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!। ਤਾਰਿ-ਤਾਰ ਕੇ। ਕਹਾ-ਕਿਥੇ। ਲੈ ਜਈ ਹੈ-ਲੈ ਜਾਉਗੇ। ਸੋਧਉ-ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ। ਦੇਉ-ਦੇਓਗੇ। ਕੈਸੀ-ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ। ਪ੍ਰਸਾਦ-ਕ੍ਰਿਪਾ। ਮੋਹਿ ਪਾਈ ਹੈ-ਮੈਂ ਪਾ ਲਈ ਹੈ।੧। ਰਹਾਉ। ਤਾਰਨ-(ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ। ਤਰਨ-ਤਰਨ ਵਾਲਾ। ਕਹੀਐ-ਕਹੀਦਾ ਹੈ। ਤਤੁ-ਜਗਤ ਦਾ ਮੂਲ ਤੱਤ ਪ੍ਰਭੂ; ਅਸਲੀਅਤ। ਬਿਮਲ-ਪਵਿਤ੍ਰ (ਮੈਲ ਰਹਿਤ)। ਭਏ-ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ। ਘਟ ਹੀ ਮਹਿ-ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ। ਮਨੁ ਮਾਨਿਆ-ਮਨ ਪਤੀਜ ਗਿਆ।੨।੫।

ਜਿਨਿ ਗੜ ਕੋਟ ਕੀਏ ਕੰਚਨ ਕੇ, ਛੋਡਿ ਗਇਆ ਸੋ ਰਾਵਨੁ ॥੧॥ ਕਾਹੇ ਕੀਜਤੁ ਹੈ ਮਨਿ ਭਾਵਨੁ ॥ ਜਬ ਜਮੁ ਆਇ ਕੇਸ ਤੇ ਪਕਰੈ, ਤਹ ਹਰਿ ਕੋ ਨਾਮੁ ਛਡਾਵਨ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਕਾਲੁ ਅਕਾਲੁ ਖਸਮ ਕਾ ਕੀਨਾ ,ਇਹੁ ਪਰਪੰਚੁ ਬਧਾਵਨੁ ॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਤੇ ਅੰਤੇ ਮੁਕਤੇ, ਜਿਨ੍ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮ ਰਸਾਇਨੁ ॥੨॥੬॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਉਹ ਰਾਵਣ (ਇਥੋਂ ਸਭ ਕੁਛ) ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੇ ਮਹਿਲ ਬਣਾਏ ਸਨ।੧।(ਹੇ ਭਾਈ!) ਮਨ ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਜਮ ਆ ਕੇ (ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ) ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਪਕੜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਥੇ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ (ਜਮਾਂ ਤੋਂ) ਛੱਡਾਉਂਦਾ ਹੈ।੧।ਰਹਾਉ।(ਹੇ ਭਾਈ!) ਮੌਤ ਤੇ ਜਨਮ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਖੇਲ ਹੈ, ਪਰਪੰਚ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ ਇਹ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਖੇਲ ਹੈ; ਕਾਲ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਖਸਮ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਹ (ਕਾਲ) ਪਰਪੰਚ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।੨।੬।

ਪਦਾਰਥ = ਜਿਨਿ-ਜਿਸ ਨੇ। ਗੜ-ਕਿਲ੍ਹੇ। ਕੋਟ-ਮਹਿਲ; ਫਸੀਲ। ਕੀਏ-ਬਣਾਏ। ਕੰਚਨ ਕੇ-ਸੋਨੇ ਦੇ। ਸੋ-ਉਹ।੧। ਕਾਹੇ-ਕਿਉਂ। ਕੀਜਤੁ-ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਮਨਿ ਭਾਵਨੁ-ਮਨ ਭਾਉਂਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ; ਮਨ ਮਰਜੀ। ਜਬ-ਜਦੋਂ। ਤਹ-ਉਥੇ।੧। ਰਹਾਉ। ਕਾਲੁ ਅਕਾਲੁ-ਮੌਤ ਤੇ ਜਨਮ; ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਕਾਲ। ਖਸਮ ਕਾ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ। ਕੀਨਾ-ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਪਰਪੰਚੁ-ਸੰਸਾਰ। ਬਧਾਵਨੁ-ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਵਾਧਾ ਕਰਨਾ। ਤੇ-ਉਹ (ਮਨੁੱਖ)। ਜਿਨ੍-ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ। ਰਸਾਇਨੁ-ਰਸਾਂ ਦਾ ਘਰ ਨਾਮ।੨।੬।

ਦੇਹੀ ਗਾਵਾ ਜੀਉ ਧਰ ਮਹਤਉ ,ਬਸਹਿ ਪੰਚ ਕਿਰਸਾਨਾ ॥ ਨੈਨੁ ਨਕਟੁ ਸ੍ਰਵਨੁ ਰਸ ਪਤਿ, ਇੰਦ੍ਰੀ ਕਹਿਆ ਨ ਮਾਨਾ ॥੧॥ ਬਾਬਾ ਅਬ ਨ ਬਸਉ ਇਹ ਗਾਉ ॥ ਘਰੀ ਘਰੀ ਕਾ ਲੇਖਾ ਮਾਗੈ, ਕਾਇਬੁ ਚੇਤੁ ਨਾਉ ॥੧॥ਰਹਾਉ॥ ਧਰਮ ਰਾਇ ਜਬ ਲੇਖਾ ਮਾਗੈ, ਬਾਕੀ ਨਿਕਸੀ ਭਾਰੀ ॥ ਪੰਚ ਕ੍ਰਿਸਾਨਵਾ ਭਾਗਿ ਗਏ, ਲੈ ਬਾਧਿਓ ਜੀਉ ਦਰਬਾਰੀ ॥੨॥ ਕਹੈ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ ,ਖੇਤ ਹੀ ਕਰਹੁ ਨਿਬੇਰਾ ॥ ਅਬ ਕੀ ਬਾਰ ਬਖਸਿ ਬੰਦੇ ਕਉ ,ਬਹੁਰਿ ਨ ਭਉਜਲਿ ਫੇਰਾ ॥੩॥੭॥ (ਹੇ ਭਾਈ!) ਸਰੀਰ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜੀਵਾਤਮਾ (ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ) ਧਰਤੀ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਹੈ, (ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ) ਪੰਜ ਕਿਸਾਨ (ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀ) ਵਸਦੇ ਹਨ। ਅੱਖ, ਨੱਕ, ਕੰਨ, ਜੀਭ ਤੇ (ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਾਲੀ) ਇੰਦ੍ਰੀ (ਆਪੋ ਅਪਣੇ ਰਸਾਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋਏ ਕੋਈ ਵੀ ਜੀਵ ਦਾ) ਕਹਿਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ।੧। ਹੇ ਭਾਈ! ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਸਣਾ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸਵਾਦਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਜਿਸ) ਮੁਨਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਮ ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ ਹੈ, (ਉਹ) ਘੜੀ ਘੜੀ (ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ) ਦਾ ਲੇਖਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ।੧। ਰਹਾਉ। ਜਦੋਂ ਧਰਮ ਰਾਜ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਲੇਖਾ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜਿੰਮੇ ਔਗਣਾਂ ਦੀ) ਭਾਰੀ ਰਕਮ ਬਾਕੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਕਿਰਸਾਨ (ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੀ) ਭੱਜ ਗਏ (ਸਾਥ ਛੱਡ ਗਏ ਜਾਂ ਮੁਕਰ ਗਏ ਕਿ ਸਾਥੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਜੋ ਕਰਾਇਆ, ਅਸੀਂ ਉਹ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ) ਅਤੇ

ਜੀਵ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰੀਆਂ (ਜਮਾਂ) ਨੇ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ੨। ਕਬੀਰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋਂ! ਸੁਣੋ, ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਖੇਤ ਵਿਚ ਹੀ (ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਲੇਖੇ ਦਾ) ਨਿਬੇੜਾ ਕਰ ਲਵੋ (ਤਾਂ ਜੋ ਅੱਗੇ ਲੇਖਾ ਨਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇ। ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਹੁਣ ਦੀ ਵਾਰੀ (ਇਸੇ ਜਨਮ) ਵਿਚ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲਵੋ, ਤਾਂ ਕਿ ਮੁੜ ਕੇ ਭਵਜਲ ਵਿਚ (ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ) ਫੇਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੩। ੧।

ਪਦਾਰਥ = ਦੇਹੀ-ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ। ਗਾਵਾ-ਗਾਉਂ (ਪਿੰਡ)। ਧਰ-ਪਿੰਡ ਦੀ ਜਮੀਨ। ਬਸਹਿ-ਵਸਦੇ ਹਨ। ਪੰਚ ਕਿਰਸਾਨਾ-ਪੰਜ ਕਿਸਾਨ (ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ)। ਨੈਨੂ-ਅੱਖਾਂ। ਨਕਟੂ-ਨੱਕ। ਸ੍ਵਨੂ-ਕੰਨ। ਰਸ ਪਤਿ-ਸੁਆਦਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਜੀਭ; ਜੀਭ ਤੇ ਤ੍ਰਚਾ (ਫ.ਸ.; ਸੰ.ਸ.; ਟਕਸਾਲ)। ਇੰਦ੍ਰੀ-ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਾਲੀ ਇੰਦ੍ਰੀ; (ਪੰਜ ਗਿਆਨ) ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੇ। ਕਹਿਆ-ਕਥਨ; ਹੁਕਮ। ਨ ਮਾਨਾ-ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ੧। ਬਾਬਾ-ਹੇ ਭਾਈ!। ਅਬ-ਹੁਣ। ਨ ਬਸਉ-ਨਹੀਂ ਵਸਣਾ। ਗਾਉ-ਪਿੰਡ। ਘਰੀ ਘਰੀ-ਹਰੇਕ ਘੜੀ ਦਾ। ਲੇਖਾ-ਹਿਸਾਬ। ਕਾਇਬੁ-ਮੁਨਸ਼ੀ (ਮੁਨੀਮ)। ਚੇਤੂ-ਚਿਤ੍ਰ ਗੁਪਤ। ੧। ਰਹਾਉ। ਜਬ-ਜਦੋਂ। ਬਾਕੀ-ਹਿਸਾਬ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਿਸੇ ਦੇ ਜਿੰਮੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਰਕਮ। ਨਿਕਸੀ-ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸਨਵਾ-ਕਿਰਸਾਨ (ਗਿਆਨ ਇੰਦ੍ਰੇ)। ਜੀਉ-ਜੀਵ ਨੂੰ। ਦਰਬਾਰੀ-ਦਰਬਾਰੀਆਂ (ਜਮਾਂ) ਨੇ। ੨। ਰੇ ਸੰਤਹੁ-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋਂ!। ਖੇਤ ਹੀ-ਸਰੀਰ ਰੂਪ ਖੇਤ ਵਿਚ ਹੀ। ਕਰਹੁ ਨਿਬੇਰਾ-ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ। ਅਬ ਕੀ ਵਾਰ-ਹੁਣ ਦੀ ਵਾਰੀ (ਇਸੇ ਜਨਮ) ਵਿਚ। ਭਉਜਲਿ-ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ। ਫੇਰਾ-ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਗੇੜਾ। ੩। ੧।

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਬਾਣੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੀ ੧੬ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਅਨਭਉ ਕਿਨੈ ਨ ਦੇਖਿਆ ਬੈਰਾਗੀਅੜੇ ॥ ਬਿਨੁ ਭੈ ਅਨਭਉ ਹੋਇ ਵਣਾਹੰਬੈ ॥੧॥ ਸਹੁ ਹਦੂਰਿ ਦੇਖੈ ਤਾਂ ਭਉ ਪਵੈ ਬੈਰਾਗੀਅੜੇ ॥ ਹੁਕਮੈ ਬੂਝੈ ਤ ਨਿਰਭਉ ਹੋਇ ਵਣਾਹੰਬੈ ॥੨॥ ਹਰਿ ਪਾਖੰਡੁ ਨ ਕੀਜਈ ਬੈਰਾਗੀਅੜੇ ॥ ਪਾਖੰਡਿ ਰਤਾ ਸਭੁ ਲੋਕੁ ਵਣਾਹੰਬੈ ॥੩॥ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪਾਸੁ ਨ ਛੋਡਈ ਬੈਰਾਗੀਅੜੇ ॥ ਮਮਤਾ ਜਾਲਿਆ ਪਿੰਡੁ ਵਣਾਹੰਬੈ ॥੪॥ ਚਿੰਤਾ ਜਾਲਿ ਤਨੁ ਜਾਲਿਆ ਬੈਰਾਗੀਅੜੇ ॥ ਜੇ ਮਨੁ ਮਿਰਤਕੁ ਹੋਇ ਵਣਾਹੰਬੈ ॥੫॥ ਸਤਿਗੁਰ ਬਿਨੁ ਬੈਰਾਗੁ ਨ ਹੋਵਈ ਬੈਰਾਗੀਅੜੇ ॥ ਜੇ ਲੋਚੈ ਸਭੁ ਕੋਇ ਵਣਾਹੰਬੈ ॥੬॥ ਕਰਮੁ ਹੋਵੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਬੈਰਾਗੀਅੜੇ ॥ ਸਹਜੇ ਪਾਵੈ ਸੋਇ ਵਣਾਹੰਬੈ ॥੭॥ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਬੈਰਾਗੀਅੜੇ ॥ ਮੇ ਕਉ ਭਉਜਲੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਿ ਵਣਾਹੰਬੈ ॥੮॥੧॥੯॥ (ਬਾਂਗਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੈਰਾਗੀ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹਨ) ਹੇ ਬੈਰਾਗੀ! ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ (ਮਨੁੱਖ) ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਬਣਦਾ ਹੈ? (ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ)। ੧। ਹੇ ਬੈਰਾਗੀ! (ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹਾਜਰਾ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ (ਉਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ) ਭੈ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਡੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਡਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮਨੁੱਖ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ (ਉਹ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ) ਭੈ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਸੁਣ ਕੇ ਬੈਰਾਗੀ ਕਹਿੰਦਾ) ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ੨। ਹੇ ਬੈਰਾਗੀ! ਹਰੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਸਤੇ ਪਖੰਡ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। (ਪਰ) ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਪਖੰਡ ਵਿਚ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ (ਬੈਰਾਗੀ ਕਹਿੰਦਾ) ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ੩। ਹੇ ਬੈਰਾਗੀ! ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ (ਮਨੁੱਖ ਦਾ) ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ। (ਮਾਇਆ ਦੀ) ਮਮਤਾ ਨੇ (ਮਨੁੱਖ ਦੇ) ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ (ਬੈਰਾਗੀ ਨੇ ਕਿਹਾ)। ੪। ਹੇ ਬੈਰਾਗੀ! ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਜ਼ਾਲਾ ਨੇ ਦੇਹ ਨੂੰ ਸਾੜ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਨ ਆਪਾ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮੁਰਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ (ਤਾਂ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਅੱਗ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਹੁੰਦਾ ਹੈ); ਜੇ ਮਨ ਆਪਾ ਭਾਵ ਤੋਂ ਮਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, (ਤਾਂ ਅਜੇਹੇ ਬੈਰਾਗੀ ਨੇ) ਚਿੰਤਾ ਸਾੜ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਮੋਹ ਸਾੜ ਲਿਆ ਹੈ। ੫। ਹੇ ਬੈਰਾਗੀ! ਸਤਿਗੁਰੂ (ਦੀ ਸਰਣ ਵਿਚ ਆਇ) ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਕੋਈ (ਬੈਰਾਗ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ) ਚਾਹੁੰਦਾ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ੬। ਹੇ ਬੈਰਾਗੀ! ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। (ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ) ਉਹ ਸਹਜੇ ਹੀ ਬੈਰਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, (ਬੈਰਾਗੀ ਕਹਿੰਦਾ) ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ। ੭। ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੈਰਾਗੀ! ਤੂੰ ਇਉਂ ਇਕ ਬੇਨਤੀ ਕਹੁ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰ ਦੇਹ। (ਬੈਰਾਗੀ ਨੇ ਕਿਹਾ) ਹਾਂ ਜੀ ਠੀਕ ਹੈ। ੮। ੧। ੯।

ਬਿਨੁ ਭੈ ਅਨਭਉ ਹੋਇ ਵਣਾਹੰਬੈ = ੧. ਰੱਬੀ ਭੈ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਅਨੁਭਵ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਗੁ.ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼)। ੨. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਦੇ ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਬਣਦਾ ਹੈ? (ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ?) ਮ.ਕੋ.

ਪਦਾਰਥ = ਅਨਭਉ-ਗਿਆਨ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ; ਪ੍ਰਕਾਸ਼; ਆਤਮ ਗਿਆਨ। ਕਿਨੈ-ਕਿਸੇ (ਮਨੁੱਖ) ਨੇ। ਬੈਰਾਗੀਅੜੇ-ਹੇ ਬੈਰਾਗੀ!। ਵਣਾ

ਹੰਬੈ-(ਬਾਂਗਰ ਦੀ ਬੋਲੀ) ਬਣਦਾ ਹੈ; ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ (ਮ.ਕੋ.; ਸੰ.ਸ.; ਫ.ਸ.; ਨਿਰਣੈ); ਵਨਾਹ (ਵਿਨਾਸ); ਵ-ਜਾਂ, ਠਾ-ਨਾ + ਹੰਬੈ-ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਸਤਯ ਹੈ (ਮ. ਕੋ.; ਗੁ.ਗ੍ਰੰਥ ਕੋਸ਼); ਵਣਾ ਹੰਬੈ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਫੁਨਹੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਹਰਿ ਹਾਂ ਛੰਦ ਹੈ (ਸ਼ਬਦਾਰਥ; ਦਰਪਣ)। ੧। ਸਹੁ-ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ। ਹਦੂਰਿ-ਹਾਜਰ ਨਾਜਰ; ਅੰਗ ਸੰਗ। ਭਉ-ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਡਰ। ਪਵੈ-ਪੈਂਦਾ (ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਟਿਕਦਾ) ਹੈ। ਤ-ਤਾਂ। ਨਿਰਭਉ-ਭੈ ਰਹਿਤ। ੨। ਨ ਕੀਜਈ-ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪਾਖੰਡਿ-ਪਖੰਡ ਵਿਚ। ਰਤਾ-ਲੱਗਾ ਹੈ। ਸਭ ਲੋਕੁ-ਸਾਰਾ ਜਗਤ। ੩। ਪਾਸੁ-ਸਾਥ। ਜਾਲਿਆ-ਸਾੜ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਪਿੰਡੁ-ਸਰੀਰ। ੪। ਜਾਲਿ-ਜ਼ਾਲਾ (ਅੰਗ) ਨੇ; ਸਾੜ ਕੇ। ਤਨੁ-ਸਰੀਰ। ਮਿਰਤਕੁ-ਮੁਰਦਾ (ਆਪਾ ਭਾਵ ਤੋਂ)। ੫। ਬੈਰਾਗੁ-ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਜੇ-ਭਾਵੇਂ। ਲੋਚੈ-ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਸਭੁ ਕੋਇ-ਹਰੇਕ ਮਨੁੱਖ। ੬। ਕਰਮੁ-ਬਖਸ਼ਿਸ਼। ਸਹਜੇ-ਸੁਤੇ ਸਿੱਧ ਹੀ। ਸੋਇ-ਉਹ (ਪੁਰਖ)। ੭। ਮੋ ਕਉ-ਮੈਨੂੰ। ਭਉਜਲੁ-ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ। ਪਾਰਿ ਉਤਾਰਿ-ਪਾਰ ਉਤਾਰ ਦੇਹ। ੮। ੧। ੮।

ਉਥਾਨਕਾ = ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਇਕ ਵਾਰ ਹਸਤਨਾ ਪੁਰ ਗਏ, ਰਾਜ ਕੌਰਵਾਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਸੀ। ਕੌਰਵ ਰਾਜ ਮਦ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆਉਣਗੇ। ਪਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਹੰਕਾਰੀ ਰਾਜਾ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦੇ ਰੰਗ ਮਹਿਲ ਦੇ ਸਵਾਦ ਛਡ ਕੇ ਗਰੀਬ ਬਿਦਰ ਦੇ ਘਰ ਅਲੂਣਾ ਸਾਗ ਖਾਣਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ। ਰਾਜਾ ਦੁਰਯੋਧਨ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਲ੍ਹਾ ਕੀਤਾ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਹੈ, ਬਿਦਰ ਭਾਵੇਂ ਗਰੀਬ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਜਾਰਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਹੰਕਾਰੀ ਲੋਕ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਿਆਰੇ ਹਨ।

ਅੰਗ ੧੧੦੫ = ਰਾਜਨ ਕਉਨੁ ਤੁਮਾਰੈ ਆਵੈ ॥ ਐਸੋ ਭਾਉ ਬਿਦਰ ਕੋ ਦੇਖਿਓ, ਓਹੁ ਗਰੀਬੁ ਮੋਹਿ ਭਾਵੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਸਤੀ ਦੇਖਿ ਭਰਮ ਤੇ ਭੂਲਾ, ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨੁ ਨ ਜਾਨਿਆ ॥ ਤੁਮਰੋ ਦੂਧੁ ਬਿਦਰ ਕੋ ਪਾਨੋ, ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਰਿ ਮੈ ਮਾਨਿਆ ॥੧॥ ਖੀਰ ਸਮਾਨਿ ਸਾਗੁ ਮੈ ਪਾਇਆ, ਗੁਨ ਗਾਵਤੁ ਰੈਨਿ ਬਿਹਾਨੀ ॥ ਕਬੀਰ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਅਨੰਦ ਬਿਨੋਦੀ, ਜਾਤਿ ਨ ਕਾਹੂ ਕੀ ਮਾਨੀ ॥੨॥੯॥ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ) ਹੇ ਰਾਜਾ (ਦੁਰਯੋਧਨ)! ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਕੌਣ ਆਵੇ? (ਕਿਉਂਕਿ ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ)। ਮੈਂ ਬਿਦਰ ਦਾ ਐਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, (ਜਿਸ ਕਰਕੇ) ਉਹ ਗਰੀਬ ਬਿਦਰ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ। (ਹੇ ਰਾਜਾ!) ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਹਾਥੀ ਦੇਖ ਕੇ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈਂ (ਦੁਰਯੋਧਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸੁਣ ਕੇ ਹਾਥੀ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਤਬੇਲੇ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ), ਤੂੰ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ। ਤੇਰਾ ਦੁੱਧ ਪੀਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਂ ਬਿਦਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ (ਤੇ ਪੀਤਾ ਹੈ)। ੧। (ਹੇ ਰਾਜਾ! ਬਿਦਰ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਬਣਿਆ) ਸਾਗ ਮੈਂ (ਤੇਰੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪੱਕੀ) ਖੀਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ (ਖਾਧਾ) ਹੈ ਅਤੇ (ਬਿਦਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਰੀ) ਰਾਤ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਿਆ ਬੀਤ ਗਈ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਅਨੰਦ ਮਈ ਕੌਤਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਉਸ ਨੇ) ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ (ਕੇਵਲ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ)। ੨। ੯।

ਪਦਾਰਥ = ਰਾਜਨ-ਹੇ ਰਾਜਾ ਦੁਰਯੋਧਨ!। ਤੁਮਾਰੈ-ਤੇਰੇ ਪਾਸ। ਭਾਉ-ਪ੍ਰੇਮ; ਸ਼ਰਧਾ। ਮੋਹਿ-ਮੈਨੂੰ। ਭਾਵੈ-ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ; ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ। ਹਸਤੀ-ਹਾਥੀ। ਭਰਮ ਤੇ-ਭਰਮ ਵਿਚ। ਭੂਲਾ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਪਾਨੋ-ਪਾਣੀ। ਮਾਨਿਆ-ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੧। ਖੀਰ-ਦੁੱਧ ਤੇ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਖੀਰ; ਦੁੱਧ। ਸਮਾਨਿ-ਬਰਾਬਰ। ਰੈਨਿ-ਰਾਤ। ਬਿਹਾਨੀ-ਗੁਜਾਰੀ ਹੈ। ਠਾਕੁਰੁ-ਪ੍ਰਭੂ। ਅਨੰਦ ਬਿਨੋਦੀ- ਅਨੰਦ ਮਈ ਕੌਤਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ਕਾਹੂ ਕੀ-ਕਿਸੇ ਦੀ। ਨ ਮਾਨੀ-ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ੨। ੯।

ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ॥ ਗਗਨ ਦਮਾਮਾ ਬਾਜਿਓ, ਪਰਿਓ ਨੀਸਾਨੈ ਘਾਉ ॥ ਖੇਤੁ ਜੁ ਮਾਂਡਿਓ ਸੂਰਮਾ, ਅਬ ਜੂਝਨ ਕੋ ਦਾਉ ॥੧॥ ਸੂਰਾ ਸੋ ਪਹਿਚਾਨੀਐ, ਜੁ ਲਰੈ ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ ॥ ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ, ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ ॥੨॥੨॥ ਜਦੋਂ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਨਗਾਰਾ ਵੱਜਿਆ, ਤਾਂ (ਹਿਰਦੇ ਦੇ) ਠੀਕ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਘਾਉ ਪੈ ਗਿਆ (ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਗਿਆ)। ਜੀਵਨ ਰੂਪ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਨੂੰ ਜਿਸ ਸੂਰਮੇ ਨੇ ਮੱਲ ਲਿਆ ਹੈ, (ਉਹ ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ) ਹੁਣੇ ਲੜਨ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੈ (ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੀ ਕਾਮਾਦਿਕ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੈ)। ੧। (ਹੇ ਭਾਈ! ਅਸਲ ਵਿਚ) ਸੂਰਮਾ ਉਹ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਵਾਸਤੇ ਲੜਦਾ ਹੈ। (ਧਰਮ ਲਈ ਉਹ) ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕੱਟ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਧਰ)

ਕਦੇ ਵੀ ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ (ਪੈਰ ਪਿਛਾਂਹ ਨਹੀਂ ਹਟਾਉਂਦਾ, ਹਾਰ ਮੰਨ ਕੇ ਭੱਜਦਾ ਨਹੀਂ)। ੨। ੨।

ਨਾਨਕ ਸੋ ਸੂਰਾ ਵਰਿਆਮੁ ਜਿਨਿ ਵਿਚਹੁ ਦੁਸਟ ਅਹੰਕਾਰਣੁ ਮਾਰਿਆ ॥ (੮੬)

ਪਦਾਰਥ = ਗਗਨ-ਦਸਮ ਦੁਆਰ। ਦਮਾਮਾ-ਨਗਾਰਾ। ਪਰਿਓ ਘਾਉ-ਜਖਮ ਪੈ ਗਿਆ; ਚੋਟ ਪਈ। ਨੀਸਾਨੈ-ਠੀਕ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ (ਹਿਰਦੇ ਉਤੇ)। ਖੇਤੁ-ਜੰਗ ਦਾ ਮੈਦਾਨ। ਜੁ-ਜੋ (ਮਨੁੱਖ)। ਮਾਂਡਿਓ-ਮੱਲ ਲਿਆ; ਡਟ ਗਿਆ। ਅਬ-ਹੁਣ। ਜੂਝਨ ਕੋ-ਲੜਨ ਦਾ। ਦਾਉ-ਮੌਕਾ; ਵੇਲਾ। ੧। ਸੂਰਾ-ਬਹਾਦਰ। ਸੋ-ਉਹ (ਮਨੁੱਖ)। ਦੀਨ ਕੇ ਹੇਤ-ਧਰਮ ਦੇ ਵਾਸਤੇ; ਅਨਾਥਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ। ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ-ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ। ਕਬਹੂ-ਕਦੇ ਵੀ। ੨। ੨।

ਵਿਆਖਿਆ = ਜਦੋਂ ਨਗਾਰੇ ਤੇ ਚੋਟ ਵਜਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੜਨ ਦਾ ਜੋਸ਼ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਨਗਾਰਾ ਜਦ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਨ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਕਾਮਾਦਿਕ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਦਿਲ ਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਸੂਰਮਾ ਡਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਿਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ ਭਾਵ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਥਾਪਤੇ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਕਾਮਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਫੜੇ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਬਾਣੀ ਨਾਮ ਦੇਉ ਜੀ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਚਾਰਿ ਮੁਕਤਿ ਚਾਰੈ ਸਿਧਿ ਮਿਲਿ ਕੈ, ਦੂਲਹ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ ॥ ਮੁਕਤਿ ਭਇਓ ਚਉਹੁ ਜੁਗ ਜਾਨਿਓ, ਜਸੁ ਕੀਰਤਿ ਮਾਥੈ ਛਤ੍ਰੁ ਧਰਿਓ ॥੧॥ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਜਪਤ ਕੋ ਕੋ ਨ ਤਰਿਓ ॥ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਸਾਧ ਕੀ ਸੰਗਤਿ, ਭਗਤੁ ਭਗਤੁ ਤਾ ਕੋ ਨਾਮੁ ਪਰਿਓ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕੁ ਬਿਰਾਜਿਤ, ਦੇਖਿ ਪ੍ਰਤਾਪੁ ਜਮੁ ਡਰਿਓ ॥ ਨਿਰਭਉ ਭਏ ਰਾਮ ਬਲ ਗਰਜਿਤ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਸੰਤਾਪ ਹਿਰਿਓ ॥੨॥ ਅੰਬਰੀਕ ਕਉ ਦੀਓ ਅਭੈ ਪਦੁ , ਰਾਜੁ ਭਭੀਖਨ ਅਧਿਕ ਕਰਿਓ ॥ ਨਉ ਨਿਧਿ ਠਾਕੁਰਿ ਦਈ ਸੁਦਾਮੈ, ਧੂਅ ਅਟਲੁ ਅਜਹੂ ਨ ਟਰਿਓ ॥੩॥ ਭਗਤ ਹੇਤਿ ਮਾਰਿਓ ਹਰਨਾਖਸੁ , ਨਰ ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਹੋਇ ਦੇਹ ਧਰਿਓ ॥ ਨਾਮਾ ਕਹੈ ਭਗਤਿ ਬਸਿ ਕੇਸਵ, ਅਜਹੂ ਬਲਿ ਕੇ ਦੁਆਰ ਖਰੋ ॥੪॥੧॥ (ਹੇ ਭਾਈ! ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ ਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਮਿਲ ਕੇ (ਉਸ ਨੂੰ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। (ਉਹ ਮਨੁੱਖ) ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ (ਇਹੋ ਮਾਨੋ ਉਸ ਦੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ ਜਸ ਤੇ ਕੀਰਤੀ (ਵਡਿਆਈ) ਦਾ ਛਤਰ ਧਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੧। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਕੌਣ ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਤਰਿਆ? (ਸਾਰੇ ਭਵਜਲ ਤੋਂ ਤਰ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ) ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਸਾਧ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭਗਤ ਭਗਤ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ। (ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ) ਸੰਖ, ਚੱਕ੍ਰ, ਮਾਲਾ ਤੇ ਤਿਲਕ ਸੋਭ ਰਹੇ ਹਨ, (ਉਸ ਦਾ) ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇਖ ਕੇ ਜਮ ਡਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿਰਭੈ ਹੋਏ ਭਗਤ ਜਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਬਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਗੱਜਦੇ ਹਨ ਅਤੇ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੨। (ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸਦਕਾ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ) ਅੰਬਰੀਕ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਨਿਰਭੈ ਪਦ ਬਖਸ਼ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਭਭੀਖਨ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇ ਵੱਡਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸੁਦਾਮੇ ਨੂੰ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀਆਂ, ਧਰੂ ਨੂੰ ਅਟੱਲ ਪਦਵੀ ਦਿਤੀ, ਜੋ ਅਜੇ ਤੱਕ ਅਪਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਟਲਿਆ (ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਹੈ)। ੩। ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਭਗਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ, (ਜਿਸ ਨੇ) ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ਨਾਮ ਦੇਵ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ (ਪਤਾਲ ਵਿਚ) ਅਜੇ ਤੱਕ ਰਾਜਾ ਬਲ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਖੜਾ ਹੈ। ੪। ੧। **ਕਬੀਰ ਕਾ ਸਬਦ** (ਅੱਗੇ ਆਵੇਗਾ)।

ਪਦਾਰਥ = ਚਾਰਿ ਮੁਕਤਿ-ਚਾਰ ਮੁਕਤੀਆਂ ੧ ਸਾਲੋਕ (ਅਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ) ੨. ਸਮੀਪ (ਇਸ਼ਟ ਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣਾ) ੩. ਸਰੂਪ (ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਜਿਹੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ) ੪. ਸਾਯੁਜ (ਇਸ਼ਟ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਣਾ)। ਚਾਰੈ-ਚਾਰੇ ਹੀ। ਸਿਧਿ-ਅਠਾਰਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ। ਮਿਲਿ ਕੇ-ਮਿਲ ਕੇ। ਦੂਲਹ ਪ੍ਰਭ ਕੀ-ਪਤੀ ਪ੍ਰਮੇਸਰ ਦੀ। ਪਰਿਓ-ਪਿਆ ਹੈ। ੧। ਰਾਜਾ ਰਾਮ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ। ਕੋ ਕੋ-ਕੌਣ ਕੌਣ। ਤਾ ਕੋ-ਉਸ ਦਾ। ਨ ਤਰਿਓ-(ਭਵਜਲ ਤੋਂ) ਨਹੀਂ ਤਰਿਆ। ੧। ਰਹਾਉ। ਬਿਰਾਜਿਤ-ਸੋਭ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਤਾਪ-ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ। ਨਿਰਭਉ-ਭੈ ਰਹਿਤ। ਭਏ-ਹੋਏ। ਬਲ-ਤਾਕਤ। ਗਰਜਿਤ-ਗੱਜਦਾ ਹੈ। ਸੰਤਾਪ-ਦੁੱਖ। ਹਿਰਿਓ-

ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ੨। ਕਉ-ਨੂੰ। ਦੀਓ-ਦਿਤਾ। ਅਭੈ ਪਦੁ-ਨਿਰਭੈ ਪਦਵੀ। ਅਧਿਕ ਕਰਿਓ-ਵੱਡਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਠਾਕੁਰਿ-ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ। ਸੁਦਾਮੈ-ਸੁਦਾਮੇ ਨੂੰ। ਅਜਹੂ-ਅਜੇ ਤੱਕ ਵੀ। ਨ ਟਰਿਓ-ਨਹੀਂ ਟਲਿਆ। ੩। ਭਗਤ ਹੇਤਿ-ਭਗਤ ਵਾਸਤੇ। ਦੇਹ ਧਰਿਓ-ਸਰੀਰ ਧਾਰਿਆ। ਬਸਿ-ਵਸ ਵਿਚ। ਕੇਸਵ-ਕੇਸਾ ਧਾਰੀ ਪ੍ਰਭੂ। ਦੁਆਰ-ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਉਤੇ। ਖਰੋ-ਖੜਾ ਹੈ। ੪। ੧।

ਵਿਆਖਿਆ = ਰਾਜਾ ਅੰਬਰੀਕ ਇਕਾਦਸ਼ੀ ਦਾ ਵਰਤ ਉਤਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸੀ ਕਿ ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਰਿਖੀ ਦੁਰਬਾਸਾ ਆ ਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਮੇਰੇ ਘਰ ਭੋਜਨ ਕਰੋ, ਦੁਰਬਾਸਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਆਉਣਾ ਹਾਂ। ਦੁਰਬਾਸਾ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਨਾ ਮੁੜਿਆ, ਰਾਜੇ ਨੇ ਪ੍ਰੋਹਤ ਦੇ ਕਹੇ ਵਰਤ ਤੋੜ ਲਿਆ। ਜਦ ਰਿਖੀ ਆਇਆ ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਰਾਜੇ ਨੇ ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭੋਜਨ ਖਾ ਲਿਆ। ਤਦ ਰਿਖੀ ਨੇ ਅਪਣੀ ਜਟਾ ਪੁੱਟ ਕੇ ਇਕ ਤੇਜਪੁੰਜ ਪੁਰਖ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਅੰਬਰੀਕ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲੱਗਾ। ਰਾਜੇ ਅੰਬਰੀਕ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚੱਕ੍ਰ ਭੇਜਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਤੇਜਪੁੰਜ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਦੁਰਬਾਸਾ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ। ਜਦ ਦੁਰਬਾਸਾ ਦਾ ਬਚਾਉ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅੰਬਰੀਕ ਦੀ ਸਰਣ ਲਈ, ਜਿਸ ਨੇ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚੱਕ੍ਰ ਤੋਂ ਦੁਰਬਾਸਾ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ। {ਜਿਉ ਅੰਬਰੀਕਿ ਅਮਰਾ ਪਦ ਪਾਏ ਸਤਿਗੁਰ ਮੁਖ ਬਚਨ ਧਿਆਵੈਗੋ} (੧੩੧੧)

ਸੁਦਾਮਾ = ਇਹ ਗਰੀਬ ਬ੍ਰਹਮਣ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਹਮਜਮਾਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਕਿ ਤੇਰਾ ਮਿਤ੍ਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਰਾਜਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਅਪਣੀ ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਕਰ। ਪਰ ਇਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਣਖੀ ਸੀ, ਮਿਤ੍ਰ ਤੋਂ ਮੰਗਣਾ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਪਤਨੀ ਦੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿਣ ਤੇ ਸੁਦਾਮਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਿਆ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਆਉ ਭਗਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਈ ਦਿਨ ਅਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ {ਬਿਪ ਸੁਦਾਮਾ ਦਾਲਿਦੀ ਬਾਲ ਸਖਾਈ ਮਿਤ੍ਰ ਆਏ। ਲਾਗੂ ਹੋਈ ਬਾਮੁਣੀ ਮਿਲਿ ਜਗਦੀਸ ਦਲਿਦੁ ਗਵਾਏ} (ਭਾ.ਗੁ. ਵਾਰ ੧੦)। ਪਰ ਸੁਦਾਮੇ ਨੇ ਕੋਈ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਨੌਕਰ ਭੇਜ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਘਰ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਦਿਤਾ, ਸੁਦਾਮੇ ਨੂੰ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ।

ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ॥ ਦੀਨੁ ਬਿਸਾਰਿਓ ਰੇ ਦਿਵਾਨੇ, ਦੀਨੁ ਬਿਸਾਰਿਓ ਰੇ ॥ ਪੇਟੁ ਭਰਿਓ ਪਸੂਆ ਜਿਉ ਸੋਇਓ, ਮਨੁਖੁ ਜਨਮੁ ਹੈ ਹਾਰਿਓ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਕਬਹੂ ਨਹੀ ਕੀਨੀ, ਰਚਿਓ ਧੰਧੈ ਝੂਠ ॥ ਸੁਆਨ ਸੂਕਰ ਬਾਇਸ ਜਿਵੈ, ਭਟਕਤੁ ਚਾਲਿਓ ਉਠਿ ॥੧॥ ਆਪਸ ਕਉ ਦੀਰਘੁ ਕਰਿ ਜਾਨੈ, ਅਉਰਨ ਕਉ ਲਗ ਮਾਤ ॥ ਮਨਸਾ ਬਾਚਾ ਕਰਮਨਾ, ਮੈ ਦੇਖੇ ਦੇਜਕ ਜਾਤ ॥੨॥ ਕਾਮੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਚਾਤੁਰੀ, ਬਾਜੀਗਰ ਬੇਕਾਮ ॥ ਨਿੰਦਾ ਕਰਤੇ ਜਨਮੁ ਸਿਰਾਨੋ, ਕਬਹੂ ਨ ਸਿਮਰਿਓ ਰਾਮੁ ॥੩॥ ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਚੇਤੇ ਨਹੀ ,ਮੂਰਖੁ ਮੁਗਧੁ ਗਵਾਰੁ ॥ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਜਾਨਿਓ ਨਹੀਂ, ਕੈਸੇ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰਿ ॥੪॥੧॥ ਹੇ ਕਮਲੇ ਮਨੁੱਖ! ਤੂੰ (ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਸੁੱਭ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ) ਧਰਮ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, (ਮਨ ਕਰਕੇ ਵੀ) ਤੂੰ ਧਰਮ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਪਸੂਆਂ ਵਾਂਗ ਪੇਟ ਭਰ ਲਿਆ ਤੇ ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੂੰ ਅਪਣਾ) ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ (ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਜੂਏ ਵਿਚ) ਹਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ। (ਹੇ ਕਮਲੇ ਮਨੁੱਖ!) ਤੂੰ ਕਦੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਝੂਠੇ ਧੰਧਿਆਂ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈਂ। ਕੁੱਤੇ, ਸੂਰ ਤੇ ਕਾਂ ਵਾਂਗ ਭਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਠ ਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ੧। (ਹੇ ਝੱਲੇ ਮਨੁੱਖ!) ਤੂੰ ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ। (ਜੋ ਮਨੁੱਖ) ਮਨ ਬਚਨ ਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ (ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਉਹ) ਮੈਂ ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖੇ ਹਨ। ੨। ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਲੀਨ, ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲੇ ਤੇ ਚਤਰਾਈਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਬਾਜੀਗਰ ਦੀ ਖੇਡ ਵਾਂਗ ਬਿਅਰਥ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। (ਹੇ ਕਮਲੇ ਮਨੁੱਖ) ਤੂੰ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਅਪਣਾ ਜਨਮ ਗੁਜਾਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਕਦੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਿਆ। ੩। ਕਬੀਰ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਬੇਸਮਝ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਿਮਰਦਾ। (ਇਸ ਨੇ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਜਾਣਿਆ, (ਫਿਰ ਦੱਸੋ ਇਹ) ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰ ਉਤਰੇਗਾ? (ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ)। ੪। ੧।

ਪਦਾਰਥ = ਦੀਨੁ-ਧਰਮ। ਬਿਸਾਰਿਓ-ਭੁਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਰੇ ਦਿਵਾਨੇ-ਹੇ ਕਮਲੇ ਮਨੁੱਖ!। ਪਸੂਆ ਜਿਉ-ਪਸੂਆਂ ਵਾਂਗ। ਸੋਇਓ-ਸੌਂ ਗਿਆ ਹੈਂ। ਹਾਰਿਓ-ਹਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ। ਕਬਹੂ-ਕਦੇ ਵੀ। ਰਚਿਓ-ਰੁੱਝਿਆ ਹੈਂ। ਸੁਆਨ-ਕੁੱਤੇ। ਸੂਕਰ-ਸੂਅਰ। ਬਾਇਸ-ਕਾਂ। ਜਿਵੈ-ਵਾਂਗ। ਉਠਿ-ਉਠ ਕੇ। ੧। ਆਪਸ ਕਉ-ਅਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ। ਦੀਰਘੁ-ਵੱਡਾ। ਲਗ ਮਾਤ-ਲਗਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ; ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ। ਮਨਸਾ

-ਮਨ ਰਾਹੀਂ। ਬਾਚਾ-ਬਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ। ਕਰਮਨਾ-ਕੰਮਾਂ ਰਾਹੀਂ। ਦੋਜਕ ਜਾਤ-ਨਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ। ੨। ਕਾਮੀ-ਵਿਸ਼ਈ ਮਨੁੱਖ। ਚਾਤੁਰੀ-ਚਤੁਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ। ਬੇਕਾਮ-ਬਿਅਰਥ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ। ਸਿਰਾਨੋ-ਗੁਜਾਰ ਲਿਆ। ਰਾਮੁ-ਪ੍ਰਭੂ। ੩। ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ-ਸਿਮਰਦਾ ਨਹੀਂ। ਮੂਰਖੁ ਮੁਗਧੁ-ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ। ਗਵਾਰ-ਬੇਸਮਝ। ਉਤਰਸਿ ਪਾਰਿ-ਪਾਰ ਉਤਰੇਗਾ। ੪। ੧।

ਅੰਗ ੧੧੦੬ = ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਬਾਣੀ ਜੈਦੇਉ ਜੀਉ ਕੀ ੧ੳ ਸੋਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਚੰਦ ਸਤ ਭੇਦਿਆ ਨਾਦ ਸਤ ਪੂਰਿਆ, ਸੂਰ ਸਤ ਖੋੜਸਾ ਦਤੁ ਕੀਆ ॥ ਅਬਲ ਬਲੁ ਤੋੜਿਆ ਅਚਲ ਚਲੁ ਥਪਿਆ, ਅਘੜੁ ਘੜਿਆ ਤਹਾ ਅਪਿਓ ਪੀਆ ॥੧॥ ਮਨ ਆਦਿ ਗੁਣ ਆਦਿ ਵਖਾਣਿਆ ॥ ਤੇਰੀ ਦੁਬਿਧਾ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੰਮਾਨਿਆ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਅਰਧਿ ਕਉ ਅਰਧਿਆ ਸਰਧ ਕਉ ਸਰਧਿਆ, ਸਲਲ ਲਉ ਸਲਲਿ ਸੰਮਾਨਿ ਆਇਆ ॥ ਬਦਤਿ ਜੈਦੇਉ ਜੈਦੇਵ ਕਉ ਰੰਮਿਆ, ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਲਿਵ ਲੀਣੁ ਪਾਇਆ ॥੨॥੧॥ (ਅੰਨਵੈ ਅਰਥ, 'ਖੋੜਸਾ ਦਤੁ ਕੀਆ' ਦਾ ਅਰਥ ਪਹਿਲਾਂ ਲਗੇਗਾ, ਖੋੜਸਾ ਸ਼ਬਦ ਤਿੰਨ ਥਾਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ) ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਵਾਰ ਓਅੰ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰ ਕੇ ਸੂਰਜ (ਸੂਰ ਸਤ-ਪਿੰਗਲਾ) ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ, ਸੁਖਮਨਾ (ਨਾਦ) ਵਿਚ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਵਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕੀਤਾ (ਟਿਕਾਇਆ) ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ (ਚੰਦ ਸਤ-ਇਤਾ) ਦੀ ਸੂਰ ਰਾਹੀਂ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਵਾਰ ਮੰਤ੍ਰ ਉਚਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਉਤਾਰਿਆ। ਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਬਲ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਨਿਰਬਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਨ ਦੇ ਚੰਚਲ ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ ਅਚੱਲ ਕਰਕੇ ਰੋਕਿਆ, ਅਘੜ (ਆਪ ਮੁਹਾਰਾ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ) ਮਨ ਨੂੰ ਘੜਿਆ (ਸੋਧਿਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਉਥੇ (ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ) ਨਾਮ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ (ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਇਕ ਅਸਚਰਜ ਇਕਾਗਰਤਾ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੋਗੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਬਿਆਨਿਆ ਹੈ)। ੧। ਹੇ ਮਨ! ਜਗਤ ਦਾ ਆਦਿ ਹਰੀ, ਜੋ ਸ਼ੁੱਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਵੀ ਆਦਿ ਹੈ, (ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ) ਸਿਮਰਿਆ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਤੇਰੇ ਦੀ ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਮੁੱਕ ਗਈ (ਦੁਬਿਧਾ ਵਾਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਜੋ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਜੀਵ ਵਿਚ ਵਿੱਥ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ)। ੧। ਰਹਾਉ। (ਜਦੋਂ ਮੈਂ) ਅਰਾਧਣ ਯੋਗ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਅਰਾਧਿਆ, ਸ਼ਰਧਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਇਉਂ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਮਿਲ ਕੇ ਇਕ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੈਦੇਵ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮੈਂ ਜੈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਤਾਂ ਨਿਰਬਾਣ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਿਰਤੀ (ਉਸ ਵਿਚ) ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ। ੨। ੧।

ਪਦਾਰਥ = ਚੰਦ-ਨੱਕ ਦੀ ਖੱਬੀ ਨਾੜੀ (ਇਤਾ)। ਸਤ-ਪ੍ਰਾਣ। ਭੇਦਿਆ-ਵਿੰਨੁ ਲਿਆ (ਚੜ੍ਹਾਇਆ)। ਨਾਦ-ਸੁਖਮਨਾ। ਪੂਰਿਆ-(ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ) ਠਹਿਰਾਇਆ। ਸੂਰ-ਨੱਕ ਦੀ ਸੱਜੀ ਨਾੜੀ (ਪਿੰਗਲਾ)। ਖੋੜਸਾ-ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਵਾਰੀ (ਓਅੰ ਉਚਾਰ ਕੇ)। ਦਤੁ ਕੀਆ-(ਪ੍ਰਾਣ) ਉਤਾਰੇ (ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ)। ਅਬਲ-ਨਿਰਬਲ (ਕਮਜੋਰ)। ਬਲੁ-(ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਾਲਾ) ਬਲ। ਅਚਲ ਚਲੁ-ਮਨ ਦੇ ਚੰਚਲ ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ ਅਚੱਲ ਕੀਤਾ। ਥਪਿਆ-ਰੋਕਿਆ। ਅਘੜੁ-ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਮਨ ਨੂੰ ਘੜਿਆ (ਸੋਧਿਆ)। ਤਹਾ-ਉਥੇ (ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ)। ਅਪਿਓ ਪੀਆ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ। ੧। ਮਨ-ਹੇ ਮਨ!। ਆਦਿ-ਜਗਤ ਦਾ ਆਦਿ ਪ੍ਰਭੂ। ਆਦਿ ਗੁਣ-ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਆਦਿ। ਵਖਾਣਿਆ-ਸਿਮਰਿਆ। ਦੁਬਿਧਾ ਦ੍ਰਿਸਟਿ-ਦ੍ਰੈਤ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ ਨਜਰ। ਸੰਮਾਨਿਆ-ਮੁੱਕ ਗਈ। ੧। ਰਹਾਉ। ਅਰਧਿ ਕਉ-ਅਰਾਧਣ ਯੋਗ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ। ਅਰਧਿਆ-ਜਪਿਆ। ਸਰਧਿ ਕਉ-ਸ਼ਰਧਾ ਯੋਗ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ। ਸਰਧਿਆ-ਸ਼ਰਧਾ ਕੀਤੀ। ਸਲਲ-ਪਾਣੀ। ਸਲਲਿ-ਪਾਣੀ ਵਿਚ। ਸੰਮਾਨਿ ਆਇਆ-ਇਕ ਮਿਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਬਦਤਿ ਜੈਦੇਉ-ਜੈਦੇਵ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਜੈਦੇਵ-ਪ੍ਰਭੂ। ਰੰਮਿਆ-ਜਪਿਆ। ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਰਬਾਣੁ-ਮੋਖ ਰੂਪ ਪ੍ਰਭੂ। ਲਿਵ ਲੀਣੁ-ਬਿਰਤੀ ਲੀਨ ਹੋ ਗਈ। ੨। ੧।

ਕਬੀਰੁ ॥ ਮਾਰੂ ॥ ਰਾਮੁ ਸਿਮਰੁ ਪਛੁਤਾਹਿਗਾ ਮਨ ॥ ਪਾਪੀ ਜੀਅਰਾ ਲੋਭੁ ਕਰਤੁ ਹੈ, ਆਜੁ ਕਾਲਿ ਉਠਿ ਜਾਹਿਗਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਲਾਲਚ ਲਾਗੇ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ, ਮਾਇਆ ਭਰਮ ਭੁਲਾਹਿਗਾ ॥ ਧਨ ਜੋਬਨ ਕਾ ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੈ, ਕਾਗਦ ਜਿਉ ਗਲਿ ਜਾਹਿਗਾ ॥ ੧॥ ਜਉ ਜਮੁ ਆਇ ਕੇਸ ਗਹਿ ਪਟਕੈ, ਤਾ ਦਿਨ ਕਿਛੁ ਨ ਬਸਾਹਿਗਾ ॥ ਸਿਮਰਨੁ ਭਜਨੁ ਦਇਆ ਨਹੀ ਕੀਨੀ, ਤਉ ਮੁਖਿ ਚੋਟਾ ਖਾਹਿਗਾ ॥੨॥ ਧਰਮ ਰਾਇ ਜਬ ਲੇਖਾ ਮਾਗੈ, ਕਿਆ ਮੁਖੁ ਲੈ ਕੇ ਜਾਹਿਗਾ ॥ ਕਹਤੁ ਕਬੀਰੁ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ, ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਤਰਿ ਜਾਹਿਗਾ ॥੩॥੧॥ ਹੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਮਰ, (ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅੰਤ ਸਮੇਂ) ਪਛੁਤਾਏਂਗਾ। ਹੇ ਪਾਪੀ ਜੀਵ! ਤੂੰ (ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ) ਲੋਭ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, (ਪਰ ਸਭ ਕੁਛ ਛੱਡ ਕੇ) ਤੂੰ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਵਿਚ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਜਾਏਂਗਾ। ੧। ਰਹਾਉ। (ਹੇ ਮਨ!

ਤੂੰ ਧਨ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ) ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਲਗ ਕੇ (ਅਪਣਾ ਅਮੋਲਕ) ਜਨਮ ਗਵਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ ਵਿਚ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹੇਗਾ। ਧਨ ਤੇ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਕਾਗਜ਼ ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਇਵੇਂ ਤੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ) ਗਲ ਜਾਵੇਗਾ। ੧। (ਹੇ ਮਨ!) ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਜਮ ਆ ਕੇ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਪਟਕਾਏਗਾ, ਉਸ ਦਿਨ ਜਮਾਂ ਅੱਗੇ ਤੇਰਾ ਕੁਛ ਵਸ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕੇਗਾ। ਤੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਭਜਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੁਖੀ ਜੀਵਾਂ ਉਤੇ ਦਇਆ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਦੇ ਹੀ ਤੂੰ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਜਮਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਖਾਵੇਗਾ। ੨। (ਹੇ ਮਨ! ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ) ਲੇਖਾ ਜਦ ਧਰਮ ਰਾਜ ਮੰਗੇਗਾ, ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਮੂੰਹ ਲੈ (ਧਰਮਰਾਜ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ) ਜਾਵੇਗਾ? ਕਬੀਰ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ! ਸੁਣੋ, (ਤੁਸੀਂ ਅਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਹੇ ਮਨ!) ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ (ਤੂੰ ਭਵਜਲ ਤੋਂ) ਤਰ ਜਾਏਗਾ। ੩। ੧।

ਪਦਾਰਥ = ਮਨ-ਹੇ ਮਨ! ਜੀਆਰਾ-ਹੇ ਜੀਵ! ਆਜੁ ਕਾਲਿ-ਅੱਜ ਕਲ ਵਿਚ। ੧। ਰਹਾਉ। ਗਰਬ-ਹੰਕਾਰ। ਗਲਿ ਜਾਹਿਗਾ-ਗਲ ਜਾਏਗਾ। ੧। ਜਉ-ਜਦੋਂ। ਗਹਿ-ਫੜ ਕੇ। ਪਟਕੈ-ਪਟਕਾਏਗਾ। ਤਾ ਦਿਨ-ਉਸ ਦਿਨ। ਬਸਾਹਿਗਾ-ਵਸ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇਗਾ। ਤਉ-ਤਦੇ ਹੀ। ਮੁਖਿ-ਮੂੰਹ ਉਤੇ। ੨। ਜਬ-ਜਦੋਂ। ਤਰਿ ਜਾਹਿਗਾ-(ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ) ਤਰ ਜਾਏਗਾ। ੩। ੧।

ਰਾਗੁ ਮਾਰੂ ਬਾਣੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀਉ ਕੀ ੧ੳ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਐਸੀ ਲਾਲ ਤੁਝ ਬਿਨੁ ਕਉਨੁ ਕਰੈ ॥ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜੁ ਗੁਸਈਆ ਮੇਰਾ, ਮਾਥੈ ਛਤ੍ਰੁ ਧਰੈ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਜਾ ਕੀ ਛੋਤਿ ਜਗਤ ਕਉ ਲਾਗੈ, ਤਾ ਪਰ ਤੁਹੰ ਢਰੈ ॥ ਨੀਚਹ ਉਚ ਕਰੈ ਮੇਰਾ ਗੋਬਿੰਦੁ, ਕਾਹੂ ਤੇ ਨ ਡਰੈ ॥੧॥ ਨਾਮਦੇਵ ਕਬੀਰੁ ਤਿਲੋਚਨੁ, ਸਧਨਾ ਸੈਨੁ ਤਰੈ ॥ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਸੰਤਹੁ, ਹਰਿ ਜੀਉ ਤੇ ਸਭੈ ਸਰੈ ॥੨॥੧॥ ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਤੇਰੇ ਬਿਨਾ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਰ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? (ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ)। (ਹੇ ਭਾਈ!) ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, (ਉਹ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ) ਸਿਰ ਉਤੇ ਛਤ੍ਰੁ ਧਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਅਪਣੀ ਮੇਹਰ ਕਰਕੇ ਗਰੀਬ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ)। ੧। ਰਹਾਉ। (ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ!) ਜਿਸ ਨੀਚ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਭਿੱਟ ਜਗਤ ਨੂੰ ਲਗਦੀ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ (ਸਾਰੇ ਅਛੂਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ), ਉਸ ਉਤੇ ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਹਰਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ। (ਹੇ ਭਾਈ!) ਮੇਰਾ ਗੋਬਿੰਦ ਨੀਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ (ਮਾਣ ਦੇ ਕੇ) ਉਚਾ ਕਰ ਦੇਂਦਾ ਹੈ, (ਉਹ ਪ੍ਰਭੂ) ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦਾ। ੧। ਨਾਮ ਦੇਵ ਛੀਂਬਾ, ਕਬੀਰ ਜੁਲਾਹਾ, ਤਿਲੋਚਨ ਵੈਸ਼, ਸਧਨਾ ਕਸਾਈ ਅਤੇ ਸੈਣ ਨਾਈ (ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪ ਕੇ ਭਵਜਲ ਤੋਂ) ਤਰ ਗਏ ਹਨ। ਰਵਿਦਾਸ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ! ਸੁਣੋ, ਹਰਿ ਜੀ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁਛ ਬਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ (ਨੀਵਿਆਂ ਨੂੰ ਉਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ)। ੨। ੧।

ਪਦਾਰਥ = ਐਸੀ-ਇਹੋ ਜਿਹੀ। ਲਾਲ-ਹੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਨਿਵਾਜੁ-ਵਡਿਆਈ (ਸਨਮਾਨ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ਗੁਸਈਆ-ਮਾਲਕ ਪ੍ਰਭੂ। ਮਾਥੈ-ਸਿਰ ਉਤੇ। ਧਰੈ-ਰੱਖ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ੧। ਰਹਾਉ। ਜਾ ਕੀ-ਜਿਸ (ਨੀਚ ਮਨੁੱਖ) ਦੀ। ਛੋਤ-ਛੋਹ; ਭਿੱਟ; ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ਕਉ-ਨੂੰ। ਤਾ ਪਰ-ਉਸ ਉਤੇ। ਢਰੈ-ਦ੍ਰਵਦਾ ਹੈਂ; ਮੇਹਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ਨੀਚਹ-ਨੀਚ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ। ਕਾਹੂ ਤੇ-ਕਿਸੇ ਤੋਂ। ੧। ਤਰੈ-(ਭਵਜਲ ਤੋਂ) ਤਰ ਗਏ ਹਨ। ਰੇ ਸੰਤਹੁ-ਹੇ ਸੰਤ ਜਨੋ! ਤੇ-ਤੋਂ। ਸਭੈ-ਸਭ ਕੁਛ; ਸਾਰੇ ਕੰਮ। ਸਰੈ-ਬਣ ਆਉਂਦਾ ਹੈ; ਪੂਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨। ੧।

ਸਾਰੰਸ਼ = ਮਨੁੱਖੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਰਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੋਈ ਨੀਵਾਂ ਤੇ ਉਚਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਉਪਰ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਾਲਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦਾ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਚੀ ਤੋਂ ਉਚੀ ਪਦਵੀ ਦੇਂਦਾ ਹੈ।

ਮਾਰੂ ॥ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਸੁਰਿਤਰੁ ਚਿੰਤਾਮਨਿ, ਕਾਮਧੇਨ ਬਸਿ ਜਾ ਕੇ ਰੇ ॥ ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਅਸਟ ਮਹਾ ਸਿਧਿ, ਨਵ ਨਿਧਿ ਕਰ ਤਲ ਤਾ ਕੈ ॥੧॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨ ਜਪਸਿ ਰਸਨਾ ॥ ਅਵਰ ਸਭ ਛਾਡਿ, ਬਚਨ ਰਚਨਾ ॥੧॥ ਨਾਨਾ ਖਿਆਨ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਬਿਧਿ, ਚਉਤੀਸ ਅਛਰ ਮਾਹੀ ॥ ਬਿਆਸ ਬਿਚਾਰਿ ਕਹਿਓ ਪਰਮਾਰਥੁ, ਰਾਮ ਨਾਮ ਸਰਿ ਨਾਹੀ ॥੨॥ ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ ਉਪਾਧਿ ਰਹਤ ਹੋਇ, ਬਡੇ ਭਾਗਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ॥ ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਉਦਾਸ ਦਾਸ ਮਤਿ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਭੈ ਭਾਗੀ ॥੩॥੨॥੧੫॥ ਹੇ ਭਾਈ! ਪ੍ਰਭੂ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹੈ, ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ, ਚਿੰਤਾਮਣੀ ਅਤੇ ਕਾਮਧੇਨ ਜਿਸ ਦੇ ਵਸ ਵਿਚ ਹਨ। ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ, ਅੱਠ ਵੱਡੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਤੇ ਨੌਂ ਨਿਧੀਆਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ ਉਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ੧। (ਹੇ ਭਾਈ!) ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਨਾਉਣੀਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਤੂੰ

ਜੀਭ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਪਦਾ?।੧। ਰਹਾਉ। (ਹੇ ਭਾਈ!) ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਬੇਦਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਚੌਂਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। (ਬੇਦਾਂ ਦੇ ਖੋਜੀ) ਬਿਆਸ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ (ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ੨। ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ (ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ) ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗ ਗਈ ਹੈ, ਸਭ ਉਪਾਧੀਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ (ਉਸ ਦੀ) ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਗਈ ਹੈ। ਰਵਿਦਾਸ ਆਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾਸ ਦੀ ਮੱਤ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ (ਉਸ ਦੇ) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਡਰ ਦੌੜ ਗਿਆ ਹੈ। ੩। ੨। ੧੫।

ਪਦਾਰਥ = ਸੁਖ ਸਾਗਰ-ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ। ਸੁਰਿਤਰੁ-ਸ੍ਰਰਗ ਦਾ ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ। ਚਿੰਤਾਮਨਿ-ਮਨ ਦੀ ਚਿਤਵਨੀ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਣੀ। ਕਾਮਧੇਨ-ਸ੍ਰਰਗ ਦੀ ਗਾਂ (ਜੋ ਮਨ ਇੱਛਤ ਪਦਾਰਥ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ)। ਬਸਿ-ਵਸ ਵਿਚ। ਜਾ ਕੇ-ਜਿਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੇ। ਰੇ-ਹੇ ਭਾਈ!। ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ-ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਤੇ ਮੋਖਸ਼। ਅਸਟ ਮਹਾ ਸਿਧਿ-ਅੱਠ ਵੱਡੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ। ਨਵ ਨਿਧਿ-ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ (ਕੁਬੇਰ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਨੌਂ ਖਜਾਨੇ)। ਕਰ ਤਲ-ਹੱਥ ਦੀ ਹਥੇਲੀ ਉਤੇ। ਤਾ ਕੈ-ਉਸ (ਪ੍ਰਭੂ) ਦੇ। ੧। ਨਾਨਾ-ਅਨੇਕਾਂ। ਖਿਆਨ-ਵਖਿਆਨ; ਪ੍ਰਸੰਗ। ਬੇਦ ਬਿਧਿ-ਬੇਦਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਗ੍ਰੰਥ ਉਪਨਿਸ਼ਦਾਂ ਆਦਿ। ਚਉਤੀਸ ਅਛਰ-ਚੌਂਤੀ ਅੱਖਰ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅਸਲੀ ੩੪ ਅੱਖਰ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਅੱਖਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਸੱਸੇ ਤੇ ੩ ਰੂਪ ਹਨ)। ਮਾਹੀ-ਵਿਚ। ਪਰਮਾਰਥ-ਮਹਾਨ ਤੱਤ; ਸਭ ਤੋਂ ਉਚੀ ਗੱਲ; ਪਰਮ ਅਰਥ। ਰਾਮ-ਪ੍ਰਭੂ। ਸਰਿ-ਬਰਾਬਰ। ੨। ਸਹਜ ਸਮਾਧਿ - ਨਿਰ ਯਤਨ ਸਮਾਧੀ। ਉਪਾਧਿ ਰਹਿਤ-ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ। ਭਾਗਿ-ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ। ਲਿਵ ਲਾਗੀ-ਸੁਰਤ ਜੁੜ ਗਈ। ਉਦਾਸ-ਉਪਰਾਮ। ਦਾਸ-ਸੇਵਕ। ਭੈ ਭਾਗੀ-ਡਰ ਦੌੜ (ਮੁੱਕ) ਗਿਆ। ੩। ੨। ੧੫।

ਨੋਟ = ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਸੋਰਠਿ ਰਾਗ ਦੇ ੬੫੮ ਅੰਗ ਉਤੇ ਵੀ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ੧੨ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਨਾਮ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ੧ ਸ਼ਬਦ ਹੈ।

ਜੈ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ੧ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ੨ ਸ਼ਬਦ ਹਨ।

ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਸਮਾਪਤ